

Rádli Katalin

A FELSŐOKTATÁSI KOLLÉGIUMI RENDSZER TÖRTÉNETE
AZ IFJUSÁGPOLITIKAI DOKUMENTUMOK TÜKRÉBEN
1957-TŐL NAPJAINKIG

Bölcsészdoktori értekezés

Szeged

1984

I.

TARTALOMJEGYZÉK

Oldal

BEVEZETŐ

A kollégiumi nevelés haladó örökségei	2
A népi kollégiumok megszüntetése, a diákszálló rendszer kialakulása	5
Törekvések a kollégiumi élet megszervezésére	8
A minisztérium tervei	8
A kollégiumi igazgatók javaslatai	9
Az ifjúsági szervezet kezdeményezései	10
A NÉKOSZ rehabilitálása	13

I. A FELSŐOKTATÁSI KOLLÉGIUMI NEVELÉSI RENDSZER KIALAKULÁSA 1957-1962 KÖZÖTT

A Kommunista Ifjúsági Szövetség megalakulásának hatása a diákszallók fejlődésére	15
A művelődéspolitikai irányelvek jelentősége	17
A művelődési tárca törekvései	18
Az első kollégiumi irányelv célkitűzései és a hatására meginduló tevékenység jelei	22
Az új szervezeti és működési szabályzat célkitűzései ...	28
A Kollégiumi Igazgatók Tanácsa megalakulása és tevékeny- sége az első években	32
A bentlakási feltételek alakulása	36
A kollégiumi vezetők első országos értekezlete	38

II. Az EGYETEMI ÉS FŐISKOLAI KOLLÉGIUMI RENDSZER FEJLŐDÉSE 1963-1975 KÖZÖTT

A felsőoktatási kollégiumok vezetőinek II. Országos Tanácskozása	49
A KISZ KB 1966-os irányelvei a felsőoktatási intézmények KISZ szervezetei számára	57

II

A III. Országos Kollégiumi Konferencia jelentősége a kollégiumi élet fejlődésében	60
A felsőoktatás minőségi fejlesztése irányában ható lépések a hatvanas évek végén	68
Az országos felsőoktatási nevelési konferenciák kollégiumi vonatkozásai	70
A IV. Országos Kollégiumi Konferencia főbb eredményei ..	73
Dokumentumok, határozatok, elemzések az ifjúság szocialista fejlődése érdekében a hetvenes évek elején ..	85
Az V. Országos Kollégiumi Konferencia iránymutatásai, különös tekintettel a szakkollégiumokra, a tudományos kutatómunkára, valamint a kollégiumi tanárok feladataira	90
A KISZ KB IB 1973. január 4-i határozata a felsőoktatási intézmények KISZ szervezetei kollégiumi nevelőmunkájának helyzetéről és további feladatairól	97
VI. Országos Kollégiumi Konferencia jelentősége	100
III. A FELSŐOKTATÁSI KOLLÉGIUMOK TEVÉKENYSÉGÉNEK MEGTORPANÁSA A HETVENES ÉVEK VÉGÉN	107
Hazánk gazdasági, társadalmi fejlődésének néhány sajátossága	108
A felsőoktatás fejlesztésének időszerű kérdései	109
A kollégiumi terület központi irányításának problémái ..	111
A Kommunistá Ifjúsági Szövetség tevékenységében jelentkező változások	113
Az ifjúsági szövetség kollégiumra vonatkozó elképzelései 1978-tól és újabb törekvések a kollégiumokban	115
A felsőoktatási kollégiumi területen közeljövőben megoldandó feladatok	119
A téma tematikus irodalma	122
JEGYZETEK	142

A felsőoktatásban folyó nevelőmunka egyik legfontosabb színtere a kollégiumok és diákkotthonok tevékenysége.

A kollégiumi nevelőmunkának három alapvető követelmény kielégítését kell szolgálnia a felsőoktatásban:

a szakértelmiségi pályára és az értelmiségi hivatásra való felkészülést, a családi élet pótlását és kontaktustestrentést a tágabb társadalmi környezettel. E funkciók ellátása kisebb mértékben az oktatók, a kollégiumi tanárok közvetlen ráhatása, nagyjából és növekvő mértékben a kollégiumi közösségek normáiból, értékeiből, öntevékenységéből adódó közvetett ráhatások révén érhető el. Ez utóbbi tekintetében a legnagyobb befolyást az ifjúsági szövetség munkája, fejlődése és annak ellentmondásai jelentik.

A kollégiumok tevékenysége főleg az utóbbi fél évszázadban a kommunista mozgalommal szoros kapcsolatban fejlődött. A dolgozat az 1956-os ellenforradalmi lázadást követő szocialista konszolidáció folyamán kialakuló felsőoktatási kollégiumi életet kíséri végig a legutóbbi évekig, elsősorban a felsőoktatási kollégiumok és az ifjúsági szövetség kapcsolatát és tevékenységét tartva szemelőtt.

A magyar kollégiumok jelentős történelmi múlttal rendelkeznek. Az egykori bentlakásos intézmények tapasztalatai ma is meghatározzák a felsőoktatási kollégiumi rendszer működését. Ahhoz, hogy érdemben áttekintést lehessen adni a felsőoktatási intézmények kollégiumainak 1957 utáni fejlődéséről, röviden össze kell foglalni a példát szolgáltató kollégiumok történelmi múltját.

A kollégiumi nevelés haladó örökségei

A magyar felsőoktatás kezdetén már megtalálhatók a prágai, a krakkói, a wittenbergi egyetemek kollégiumainak magyar diákközösségei. A reformáció mozgalmában kibontakozó nemzeti függetlenségi harcban az ún. iskolakollégiumok diákjai vállaltak fontos szerepet. A jelentős autonómiát élvező sárospataki, debreceni, nagyenyedi, kecskeméti, pozsonyi, pápai kollégiumok életét demokratikusan, önkormányzati alapon szervezték meg.

A magyar felsőoktatás történetében hazánkban is új pedagógiai gyakorlatot honosított meg az 1885-ben, a párizsi Eocola Normale Supérieure mintájára létrehozott Eötvös Kollégium, amely tagjait szigorú felvételi vizsga után vette fel. Tevékenysége középpontjában a szakmai felkészítés, az elmélyült tanulmányi munka állt. A középiskolai tanárképző műhelyben a kollégisták kötelesek voltak nyelveket tanulni, a szakmai ismeretek bővítéséhez pedig gazdag könyvtár állt rendelkezésükre. /1/

A kollégiumot neves tudósok igazgatták, és a tanulmányi munka egyes területeit tudós tanárok segítették. A haladó magyar értelmiség jelentős hányada ebből a kollégiumból került ki ebben az időben, a minőségi, szakmai-elit képzést azonban csak igen kis létszámú hallgató számára tudta biztosítani.

A kollégium 60-80 hallgatónak tudott teljes ellátást biztosítani. A belső élete az ún. család-modellre épült: négy tagú kiscsoport: apa, anya és két gólya - mind fiúk - alkották a családot. /2/

A felszabadulás előtti második haladó kollégiumi kezdeményezés a Györfly Kollégiumban valósult meg.

Az 1939-ben létesített Bolyai, illetve Györfly Kollégium képzett, öntudatos paraszt-értelmiségi vezető réteg nevelését tekintette feladatának. A kollégisták az egyetemi tanulmányok mellett néprajzi gyűjtéseket, elemzéseket végeztek, s közben haladó politikai tevékenységet fejtettek ki. Ez a kollégium olyan időszakban alakult ki, amikor a társadalmi követeléseket kellett győzelmre vinni azokkal az eszközökkel is, amellyel az egyetemi ifjúság egy része, a leghaladóbb része rendelkezett. /3/

A Györfly Kollégium sajátos autonómiát élvezett a hivatalos állami rendben. Ez az autonómia az uralkodó osztállyal szembeni védekezés egyik eszköze volt. A kollégium felügyelete a belügyminisztérium hatáskörébe tartozott. Életét maga szervezte meg, vezetőit választotta és sok esetben a feltételekről is a kollégiumi közösségnek kellett gondoskodnia. A kislétszámú, 20-30 fős közösség mindig koedukált volt.

A kollégium tevékenységében a szociális feladat kezdettől fogva párosult egy politikai szándékkal; tudatosan felkészülni az eljövendő demokratikus átalakulás szolgálatára, a népi értelmiség első, viszonylag számosabb csoportjaként. Nem egyszerűen csak szakértelmiséget, hanem meghatározott politikai, jellembeli és erkölcsi tulajdonságokkal rendelkező népi értelmiséget akart nevelni.

A II. világháború befejezése, a hazánk felszabadulása után igen aktív társadalmi-közéleti szerepet vállaltak a Györfly-kollégisták.

1946. július 10-i tanévzáró ünnepségen az egész országra kiterjedő népi kollégiumi mozgalom tervét hirdették meg.

A NÉKOSZ nevelésügyünk sajátos, nemzeti forrásokból táplálkozó képződménye volt. Oly módon vált a szocialista nevelés intézményévé, hogy magába olvasztotta és a szocialista nevelődés céljaira alkalmassá tette a haladó nevelésügy évszázados kollégiumi hagyományait.

A történelmi helyzet, a forradalmi öntudat, az egymás iránti felelősség, az egymással való törődés volt a rugója a kollégiumi munkának.

Tóth Gábor írja: "A létrejött kollégiumok a hallgatók kommunista nevelésének iskoláivá váltak. Ebben az időben zömében kommunista öntudatú kollégisták valóságos szigetet képeztek az egyetemi hallgatók tömegében, a kis számú egyéb budapesti kommunista egyetemi hallgató mellett a felsőoktatási intézményekben szinte egyedül képviselték a haladó csoportot. A különböző ifjúsági szervezetek ekkor nem a baloldali hallgatókat támogató szervek voltak, hanem egymással szembenálló harci táborok, így nem biztosították az egyetemi hallgatók kommunista nevelését. Az egyetem az akkori viszonyok között szintén nem tudta teljesíteni ezt a feladatot. Ilyen körülmények között a kollégium volt a hallgatók kommunista nevelésének egyedüli bázisa." /4/

A népi kollégiumi mozgalom jelentősen meggyorsította, évekkel előre hozta a fiatal szocialista értelmiség nagyobb létszámi létrejöttét.

A NÉKOSZ bizonyos tekintetben országos méretű szocialista pedagógiai kísérlet volt. A kollégiumi nevelés központi gondolata a közösségi nevelés, pontosabban ennek az önkormányzati, a közösségi autonómiára épülő formája. A népi kollégiumok belső szervezeti élete az ún. szövetkezetekre /3-15 fő/ épült. A szövetkezetek tagjainak voltak egyéni megbízatásaik, ugyanakkor politikai munkájukat közösen végezték.

A kollégium legfőbb fóruma a kollégisták összességét tömörítő közgyűlés volt.

A választásokat előkészítő falujárások, a politikai nagygyűléseket kísérő kulturális fellépések, az ország aktuális kérdéseit tárgyaló vitaestek valós társadalmi, közéleti tevékenységet teremtettek. A kollégisták munkáját ugyan kevés pedagógus, de jelentős számú tekintélyes felnőtt segítette.

A népi kollégiumokban a kollektív nevelés érvényesült. Maximálisan aktivizálni tudták a fiatalokat saját nevelésük feltételeinek megteremtésében. Konkrét célokat, feladatokat vonzó perspektívát állítottak a kollégisták elé. A feladatokat nem kívülről kényszerítették rájuk, hanem együttes vita után alakult ki, hogy ki mit csinál.

A kollégium légköre bizalmat követelt a fiatalok iránt, felelős feladatokat mertek rájuk bízni. Ugyanakkor erős kritikai szellem uralkodott. Rendkívül nagy gondot fordítottak a fiatalok politikai tudatának fejlesztésére, a rendszeres politizálásra. /5/

A népi kollégiumok megszüntetése, a diákszálló rendszer kialakulása

A népi kollégiumi mozgalom fejlődése 1948 őszén megtorpant, majd 1949 őszén maga a mozgalom is megszűnt.

"Míg az Eötvös Kollégiumot szakmai arisztokratizmussal, apolitikussággal vádolták, addig a népi kollégistákat éppen szakmai hiányosságaikért, talán túlzott különállásukért, avantgarde vonásaikért marasztalták el. Ez a vita időközönként a két kollégium között is igen élessé vált." /6/

Ilyen szellemi nyilvános bírálatban részesíti a NÉKOSZ-t 1948 szeptemberében a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége.

Bár komoly erőfeszítéseket tettek a hibák kijavítására, elsősorban a tanulmányi munka területén, mégis a proletárdiktatúra, egységesítő politikai rendszerének felgyorsított létrehozása, részben az "őberségi hullám" szellemében még az 1949-50-es tanév végén megszületett az egységes állami kollégiumi hálózatról szóló rendelet. Ezzel az intézkedéssel megszűnt a NÉKOSZ, majd az Eötvös Kollégium és minden bentlakásos intézmény állami felügyelet alá került.

1949-ben az egyetemen megszűnt a burzsoá értelemben vett tanszabadság, bevezették a kötött tanrendet. Ez jelentős változáshoz vezet a kollégiumok szakmai tevékenységét illetően is, hisz az oktatás ezután elsősorban az egyetemeken folyik.

1950. január 15-én elrendelik az Országos Diákjóléti és Kollégiumi Hivatal megszüntetését is, a nemsokára a művelődési tárca a Belkereskedelmi Minisztérium felügyelete alá tartozó Tanfolyamellátó Vállalatnak adja át a kollégiumokat.

A kialakuló diákszálló rendszerről Pataki Ferenc a következőket írja: "A fiatalok öntudatát, jellemét és magatartását nemcsak általában korunk és társadalmunk tipikus, tehát szocialista vonásai határozzák meg, hanem a neveltek életének konkrét viszonyai, mindennapi életük, munkájuk konkrét megnevezése, tartalma és hatásai. A diákszallók létrehozásával megnőtt az ellenőrizhetetlen, spontán hatások befolyása az ifjúságra." /7/

Különböző egyetemeken hallgatói kerültek egy épületben elhelyezésre, mammut-diákszallókat hoztak létre, a szobákat túlszűfolták a takarékoság jegyében. A kulturális élet közösségi helyiségek hiányában elszűrkült. Az épületeknek legtöbbször csak gazdasági vezetője volt.

A hallgatók közömbössé váltak társaik és az otthon problémái iránt. Az ifjúság nem rendelkezett semmiféle szervezettséggel és nem alkotott közösséget.

Gyetzai András minisztériumi főelőadó 1956-ban az irányító főhatóság nevében únkritikusan írja a Felsőoktatási Szemlében:

"Azért a lépésért, amellyel a kollégiumok helyén szervezett diákszállókat sikerült átmenetileg teljesen lezúllasztani, elsősorban nem a vállalat, hanem az Oktatásügyi Minisztérium a felelős, mely ebben az időben lemondott a kollégiumokban rejlő nagy nevelési lehetőségekről, valószínűleg azért, mert félt, hogy egy nevelő intézményként működő diákotthonban visszatérhetnek a NÉKOSZ hibái." /3/

A diákszállók 1952-től kerültek az Oktatásügyi Minisztérium felügyelete alá, közvetlenül a felsőoktatási intézmények kezelésébe diákotthon néven. A bentlakásos intézmények azonban továbbra is szociális intézmények maradtak. Szerepet játszott ebben az is, hogy a Szovjetunió diákszálló rendszerét mechanikusan vettük át.

Az ekkor érvényes szabályzat nem segíti igazán a fejlődést, nem ad önállóságot az egyetemeknek a diákotthonok irányításában, a diákbizottságok igen kevés - elsősorban csak a fegyelem megszigorítására vonatkozó - jogokkal rendelkeznek.

Ennek ellenére az 1954/55. és méginkább az 1955/56-os tanévben lassú erjedés indul, ami összefügg az egész társadalomban és a felsőoktatásban bekövetkezett változásokkal: oktatás minőségi követelménye mellett előtérbe állították a nevelést, jelentősen növekedett a munkás-paraszt származású fiatalok aránya, csökkent a diákotthonok hallgatói létszáma.

Törekvések a kollégiumi élet megszervezésére

1955-ben felmerült a diákotthonok kollégiummá szervezésének gondolata. 1956-ban pedig országosan is felvetődött a kollégiumi mozgalom újjáélesztésének terve.

1955 szeptemberében az ELTE-n rektori, dékáni értekezletet tartanak, ahol Erdély-Grúz Tibor miniszter hangsúlyozza - bár kétségtelen, hogy a legtöbb diákotthon szűkös volta nem kedvez a közösségi, kulturális élet kialakulásának, a nevelőmunkában ki kell használni a diákotthonok adta lehetőségeket is. /9/

Sótér István miniszterhelyettes a felsőoktatási vezetők országos tanácskozásán arra hívja fel a figyelmet, hogy "Az állami vezetés és a DISZ egyik legfontosabb együttműködési területe kell legyen a diákotthon. Helytelen lenne újból előidézni azokat a viszonyokat, amelyek annak idején a NÉKOSZ kudarcát okozták, de gondolkodni kellene azon, nem volna helyes, ha a kollégiumi élet haladó hagyományait valamiféle módon feleleveníthetnénk, és általában gondolkodnánk a diákotthonok nevelőmunkájának fokozásáról, sőt akár bizonyos esetekben a kollégiumi rendszer felújításáról is, ... a diákotthonokat az egyetemi-főiskolai nevelőmunka fontos bázisává kell avatni." /10/

A minisztérium tervei

Az Oktatásügyi Minisztérium a kollégiumi rendszerre való áttérés érdekében minimális és maximális programot hirdetett meg. /11/

A minimális feladatok között - a diákotthoni szervezeti szabályzat módosításaként - a kollégiumok új szervezeti szabályzatának 1955/56-os tanévre szóló kiadása szerepelt. Ebben az egyetemek kollégiumirányító tevékenységének és a diákbizottságok hatáskörének növelését tüzték ki. A kollégiumok számára pedig fegyelmi bizottság létrehozását írták elő.

A kollégiumi élet fejlesztése érdekében az egyetem vezetőinek és a DISZ Bizottságoknak a feladatait a megfelelő igazgató kiválasztásában, nyári vezetőképzők szervezésében, az évi feladatok meghatározásában, a főhatóságét pedig a tűzvédelem megszűntetésében, a megfelelő tanulási és anyagi feltételek biztosításában látták.

A maximális programterv szerint az 1956/57-es tanév a kollégiumi rendszer kialakításának kísérleti éve lett volna. Ez idő alatt a NÉKOSZ, az Eötvös Kollégium tapasztalatait kellett volna feldolgozni, és meg lehetett volna vitatni az új helyzetnek megfelelő kollégiumi nevelés alapelveit.

Igéret hangzott el arra vonatkozóan, hogy a főhatóság legalább évente országos kollégiumi értekezletet tart, ahol a gyakorlati tapasztalatok alapján kitűzné a kollégium előtt álló feladatokat. A tervek alapján az új kollégiumi rendszer megteremtése két-három éves feladat volt.

A kollégiumi igazgatók javaslatai

A főhatóság elképzelései mellett egyes diáktothonok törekvésének bemutatására is teret adott a sajtó - elsősorban a Felsőoktatási Szemle, a Szabad Ifjúság -, elősegítve ezzel a bentlakásos intézmények nevelési lehetőségeire való odafigyelést.

Korom János Szolnokról felhívta a figyelmet arra, hogy a diáktothonban kollégiumi igazgatóra van szükség, akinek együtt kell élni a közösséggel, és különös gondot kell fordítania a belső élet megszervezésére, a tanulmányi munkára. /12/.

Csicsai József szerint a diáktothoni életet úgy kell megszervezni, hogy "... a hallgatók a diáktothont ne zárt, merev szabályzatú kollégiumnak, de ne is fegyver nélküli

átjáróháznak, hanem valódi otthonulnak érezzék. Ezen túlmenően a diákotthon feladata az is, hogy a bentlakó hallgatók szakmai, politikai fejlődését elősegítse, továbbá, hogy a munkához, és a tanuláshoz való helyes viszonyra, a szociális együttélés szabályaira, fegyelmezettségre, öntudatos és kulturált magatartásra nevelje, s mindezeken keresztül a szocialista ember típusának kialakításában - éppen a diákotthon adta közösségi keretek minél tökéletesebb kihasználásával - hathatós segítséget nyújtson a nevelést végző főiskolának és egyetemnek." /13/

Varjú Sándor a Budapesti Műszaki Egyetemről arról számol be, hogy létrehozták a Diákotthoni Tanácsot, amely "... felügyeletet gyakorol a diákotthon életének mindennemű mozzanata felett, irányítólag hat a diákotthonban lakó hallgatók szakmai és politikai nevelésére, segédkezik a diákotthon rendjének, fegyelmének és tisztaságának fenntartásában, elvi kérdésekben előterjesztést tesz a rektor felé. Működik patronáló szervezet is, amelyik karonként igyekszik megnyerni olyan önként vállalkozó "asszisztenseket", akik önként, társadalmi munkában vállalják átlag 20 főnyi hallgató csoport nevelését, irányítását." /14/

A BME-n is létrehozott patronáló szervezetek kialakulását segítette az 1955 decemberében diákotthoni vezetők részére tartott értekezlet, ahol az 1952-es szabályzat módosítását készítették elő. Ez azonban nem lát napvilágot, viszont fontos eredmény, hogy ezt a tanácskozást már az ifjúsági szervezet /DISZ/ és a felügyelő minisztérium /OM/ közösen rendezik.

Az ifjúsági szervezet kezdeményezései

Az ebben az időben az ifjúsági szervezet, a DISZ is lépéseket tett a diákotthoni élet fellendítésére.

Major József a DISZ Egyetemi és Ifjúsági Osztályának vezetője, 1955 októberében a Felsőoktatási Szemlében értékelte a diákokotthoni nevelőmunkát, összegezte a DISZ szervezetek és vezetők mulasztásait ezen a területen.

A diákokotthoni nevelőmunka célját, feladatát az előbb idézett Csicsai József szavaival határozta meg, kiegészítve azzal, hogy "... a diákokotthonok életét úgy kell megszervezni, hogy jelentős segítséget nyújtsanak az egyetemi oktató-nevelő munkához, alátámasszák a párt és DISZ szervezetek munkáját az egyetemeken." /15/ Felhívta a figyelmet arra, hogy "A DISZ nevelőmunkája átfogja a hallgatók egész életét, ezért az ifjúsági szövetség nevelőmunkájának az egyetemen belüli élet mellett elsősorban a diákokotthonokra kell kiterjednie ... A magyar ifjúság egyetlen rétegében sem rendelkezik az ifjúsági szövetség olyan lehetőségekkel, hogy az illető ifjúsági rétegnek ötven százaléka szervezett közösségben is nevelhető lenne.... - A párttagság jelentékeny része és a DISZ vezetők többsége is az egyetemi diákokotthonokban lakik. A párt és DISZ szervezetek céltudatos nevelőmunkája mellett ez a tény már önmagában megadja a lehetőségeket, hogy otthonainkban jó közösségi élet, rendszeres nevelőmunka alakuljon ki.... - A diákokotthonok lakói között a társadalom szinte valamennyi osztályának, rétegének gyermekei képviselve vannak. Az a tény, hogy a munkás és dolgozó paraszt származású hallgatók mellett jelentős számban találhatók meg az értelmiségi, kispolgári alkalmazott és egyéb származású fiatalok, a közös együttélés keretei között igen bonyolulttá és egyben nagy jelentőségűvé teszi az otthonokban folyó nevelést."

/16/

Az ifjúsági szövetség odafigyelését jelzi 1956 augusztusától, hogy lapjában a Szabad Ifjúságban megszaporodnak a kollégiumi témájú cikkek.

"Diákotthonok helyett új népi kollégiumokat" /17/

"Milyenek legyenek az egyetemisták új kollégiumai!" /18/

"Önkéntesség, szabadság, jókedv /gondolatok az új kollégiumi mozgalomról/" /19/

"Indul az első kísérleti szalmi kollégium!" /20/

1956. augusztus 13-14-én Balatonalmádiban a DISZ titkárok értekezletén jelentős eseményre került sor. Pataki Ferenc a DISZ Központi Vezetőségének tagja a népi kollégiumok sikerének titkairól tartott előadást. A viteindítóban, majd a Társadalmi Szemlében megjelent cikkében is a marxista pedagógia álláspontjára hivatkozik, mely szerint a nevelő munka átfogja a nevelt egész életét. /21/ Véleménye szerint a tényleges demokratikus együttélés gyakorlását biztosító közösség létrehozásának fő eszköze az ifjúsági önkormányzat, amelynek kapcsolatai és a társadalmi-politikai életben való cselekvő részvétele alakít és nevel. A szocialista nevelésben a közösségi önkormányzat összhangban állhat a társadalmi élet lényegi és elengedhetetlen demokratizmusával. Így a szocialista társadalom demokratikus gyakorlatának előiskolájává válhat.

A balatonalmádi vita eredményeként az ifjúsági szövetség határozatában olyan tanácskozásokat kezdeményezett, ahol a volt népi kollégisták átadhatják tapasztalataikat. Hangsúlyozta, hogy el kell kezdeni a kollégiumi élet kialakítását a bentlakásos intézményekben úgy, hogy a kollégiumi tagság legfeljebb 100-150 főből álljon, önkormányzat szervezze meg a munkát, elsődleges közösségként 10-15 fős szervezetek alakuljanak, a nagy egyetemeken pedig lehetőséget kell teremteni szakkollégiumok működésére. Aláhúzta, hogy a kollégiumok az egyetemek részeként, a DISZ végrehajtó bizottságai irányításával dolgozzanak. /22/

A NÉKOSZ rehabilitálása

Az 1955-56-os évek törekvéseinek legfontosabb eredménye, hogy a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége 1956. szeptember 16-án rehabilitálta a népi kollégiumi mozgalmat:

"A volt népi kollégiumi mozgalom - egyes hibái ellenére is - a magyar kommunista ifjúsági mozgalom alapjában egészséges hajtása volt, mely pozitív szerepet játszott az új szocialista értelmiség nevelésében.

A tanulóifjúság szocialista nevelésének megjavítása, közoktatásügyünk fejlesztése szükségessé teszi, hogy az egyetemek, főiskolák és középiskolák mellett működő diákotthonokat, diákszállókat, fokozatosan, körültekintéssel kollégiumokká alakítsuk át és így gyökeresen megjavítsuk a tanulóifjúság szocialista közösségi nevelését. A hazánkban nagy múltra visszatekintő, a gyakorlatban helyesnek bizonyult kollégiumi közösségi nevelés intézményét szocialista nevelésügyünk és ifjúsági mozgalmunk szerves részévé kell tenni. Az új kollégiumok kialakításakor a mai követelményeknek megfelelően fel kell használni a régi népi kollégiumi mozgalom /NÉKOSZ/ nevelési vívmányait, egészséges tapasztalatait. Meg kell vizsgálni a volt Eötvös Kollégium szakmai, nevelési rendszerét is abból a szempontból, hogyan lehet alkalmazni annak pozitív tapasztalatait. Az új kollégiumok törekedjenek arra, hogy közösségi érzéstől áthatott, az értelmiségi hivatásra felkészült, szakmailag képzett, a hazához ragaszkodó, a dolgozó néphez hű, a párthoz és a marxizmus-leninizmusához ragaszkodó ifjúságot neveljenek..." /23/

A határozat megjelenése után jónéhány lelkes kollégiumi oktató, egyetemi vezető inspirálta és segítette a kollégiumi mozgalom kibontakozását. Az ifjúsági mozgalom és az oktatási kormányzati szervek által a kollégiumi nevelés hagyományainak felelevenítésére tett kísérletek azonban megakadtak.

Az ellenforradalom ezen a téren is gátolta a fejlődést és leverése után újonnan kellett kezdeni a kollégiumi munka szervezését. Meg kellett küzdeni mind a kollégiumi haladó és forradalmi hagyományokat lebecsülő szektás, voluntarista "baloldali" torzító felfogással, mind pedig azokkal a jobboldali törekvésekkel, amelyek a kollégiumi nevelést a kommunista párt és ifjúsági mozgalom, s a szocialista állam irányító befolyásától kívánták elszakítani, és revizionista csoport-érdekek szolgálatába állítani.

Az októberi napokban a munkásosztály hivatott politikai, ideológiai és szervezeti befolyásától elszakadó, önálló kollégiumi mozgalom előkészítéseként a párttól, az ifjúsági mozgalomtól, az állami vezetéstől függetlenedő Kollégiumi Előkészítő Bizottságot is létrehoztak. 124/

I. A FELSŐOKTATÁSI KOLLÉGIUMI NEVELÉSI RENDSZER KIALAKULÁSA 1957-1962 KÖZÖTT

Az ellenforradalom leverése után a konszolidáció nagyon gyorsan kibontakozásnak indult, hisz az emberek a szocializmus építését, ezzel együtt nyugalmat, békét, kiegyensúlyozott életet akartak a sok visszasság után.

Az 1957. január 6-án megjelenő Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány nyilatkozata a legfontosabb feladatokról szólva hangsúlyozza: "Törvényjavaslatot kell készíteni az egyetemek, felsőoktatási intézmények reformjáról, és a munkás, dolgozó paraszt gyermekeknek az egyetemekre és főiskolákra való felvétele kiszélesítéséről azzal, hogy a kultúra minden területe számára képzett, a népi demokratikus rendszerhez és a szocializmushoz hű szakembereket képezzenek." Együttal: "Törekedni kell a népi kollégiumi rendszer visszaállítására és fejlesztésére." /25/

A politikai konszolidáció szerves részeként a megújult kommunista párt a legelső teendők közt elemezte az ifjúság és az októberi események viszonyát, s az elemzésekből új teendőket szabott meg.

A Kommunista Ifjúsági Szövetség megalakulásának hatása a diákszallók fejlődésére

Az MSZMP Ideiglenes Központi bizottsága "szükségessé" tartja a magyar ifjúság szocialista egységének megteremtése, a magyar ifjúság kommunista nevelésének elősegítése és a párt utánpótlásának biztosítása érdekében a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség létrehozását... A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség a kommunisták pártja: az MSZMP ifjúsági szövetsége. A párt határozatait a KISZ szerveire nézve kötelezőek. A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség feladata: a szocialista társadalom építésének szolgálata, harcoljon a párt célkitűzéseiért az ifjúság között és nevelje az ifjúságot kommunista szellemben." /26/

A határozat értelmében 1957. március 21-én zászlót bontott a Kommunista Ifjúsági Szövetség, amely a szocializmus ügyének őszinte és aktív támogatásával kívánta megnyerni fiatal tagjait.

Berecz János a KISZ KB akkori munkatársa a KISZ I. Országos Értekezletén annak a követelménynek adott hangot, hogy a szocializmus építése megkívánja, hogy szakmailag jól felkészült a szocialista hazához hű szakemberek hagyják el az egyetemet. Ennek a kettős, de egységes feladatnak a teljesítését kell, hogy segítsék az egyetemi KISZ szervezetek.

Ugyanakkor hangsúlyozta, hogy "A mi szövetségünk elsősorban politikai szervezet, amelynek sikere attól függ, hogy tagjai mennyire egyek az eszmében, a nézetekben, az eldozattvállalásban és egymás segítésében." /27/

Az ifjúsági szövetség egésze, majd annak intézményi szervezetei az egyes diákokthoznak is bőven adtak feladatokat. Ugyancsak az Országos Értekezleten hívta fel a fiatalokat Berecz János a diákszállók kollégiumokká történő átalakítására.

"A kollégiumi élet kialakítása és fejlesztése teljes egészében a helyi kollektíva erejétől, a helyi szervek munkájától, politikai erejétől függ. A kollégiumot azokra a közösségekre kell alapozni, amelyeket a diákszállóban hozunk létre. Itt minden recept csak útmutatás lehet, a mindennapi tapasztalatok is segíthetnek, de a problémákat az egyetemnek a helyi kollektíváknak kell elsősorban megoldaniuk. Így harcban válhatnak a kialakuló kollégiumok a KISZ bázisává." /28/

A Kommunista Ifjúsági Szövetség kezdeményezésére fellendülő diákokthoni élet szerveződésére kezdetben jellemző volt, hogy az össz-hallgatósághoz viszonyítva még alacsony volt a KISZ tagok száma. A KISZ szervezetek első tagjai egyben párttagok is voltak. Nem véletlen tehát, hogy az első egyetemi kollégium a párt kezdeményezésére alakult meg 1957. szeptember 1-én Szegeden az Orvostudományi Egyetemen. /29/

Kérdésként vetődött fel abban az időben, hogy több épület esetén legyen-e külön KISZ-kollégium? A Budapesti Műszaki Egyetem így ítélte meg ennek a lépésnek várható hatását: "Ezzel olyan elitgárdát erősítenénk, amely elzárkózva a maga világában él. Kiesnek attól a megedző harctól, amelyet a mindennapi együttélés során adódó viták, a kiállítás eredményeznek." /30/

Kollégiumi szakemberek a KISZ megalakulása mellett az MSZMP Művelődési Politikájának Irányelvei című, 1958 júliusában megjelenő dokumentum fontosságát hangsúlyozzák a bentlakásos intézmények fejlődésének következő láncszemeként.

A művelődéspolitikai irányelvek jelentősége

A párt elemzésében rámutatott arra, hogy az ellenforradalom és annak ideológiai előkészítése súlyos megrázkódtatást és zűrzavart okozott a kulturális életünkben. "A revizionista és a nyíltan burzsoá propaganda - részben a múltban elkövetett hibák miatt - eléggé jelentős tömegekre hatott. Ez elsősorban az értelmiség, az ifjúság főként az értelmiségi ifjúság körében okozott zűrzavart." /31/

Az irányelv - a feladatokról szólva - az ifjúság szerepét társadalmunkban abban látta, hogy lelkesedésével, mozgékonyásával segítse a munkásosztály céljainak megvalósulását, a nemzet szocialista felvirágzását.

"Az egész társadalmat átfogó világnézeti nevelő munka csak akkor járhat tartós eredménnyel és a jövőre nézve távlatokat nyitó csak akkor lehet, ha az ifjúság marxista szellemű nevelését tekintti egyik legfontosabb feladatának. Minden társadalmi rendszer arra törekszik, hogy az ifjúságát a maga világnézetére nevelje. Mi kommunista szellemű, világnézetű, művelt, erkölcsös ifjúságot akarunk nevelni. A szocialista világnézet elterjesztésében, a burzsoá életszemléletű és gondolkodásmódú erkölcs és ízlés visszaszorításában és megsemmisítésében a legnagyobb szerepük azoknak az oktatási intézményeknek van, amelyekre a párt és a kormány ifjúságunk tudatának és magatartásának formálását bízta.

Az ifjúság a jövő látótereményese. Állítsuk egész társadalmunk közgondolkodásának, törődésének középpontjába ifjúságunk nevelésének ügyét, és tekintsük úgy, mint a kulturális élet egyik

elsőrendű feladatát." /32/

A szocialista szellemű nevelés szempontjából nagy jelentőséget tulajdonított az irányelv a diákkotthoni élet tartalmasabbá, kulturáltabbá, vonzóbbá tételének. A dokumentum is feladatul tűzte ki, hogy a diákkotthonokat az értelmes pedagógiai hagyományok felhasználása, valamint a tárgyi feltételek fokozatos megteremtése útján kollégiumokká kell fejleszteni.

A két esemény, a KISZ zászlóbontása és a párt művelődéspolitikai irányelveinek megjelenése mellett adataink vannak arra vonatkozóan is, hogy a művelődési tárca és a felsőoktatási intézmények is egyre nagyobb szerepet tulajdonítottak a diákkotthoni nevelésnek.

A művelődési tárca törekvései

Az SZKP XX. /1956/ kongresszusa után a magyar nevelésügy területén vita bontakozott ki, amelynek egyik fontos eredménye az a felismerés, hogy fokozottabb mértékben használjuk fel mindazokat a jó nevelési lehetőségeket, amelyek a diákkotthonok adottságaiban rejlenek.

A Művelődésügyi Minisztérium Felsőoktatási Főosztálya 1958 januárjában minden egyetem-főiskola diákkotthonára kiterjedő felmérést kezdeményezett.

Az egyetemi és főiskolai diákkotthonok túlnyomó része - emellett, hogy többé-kevésbé megfelelő otthont és tanulási lehetőséget nyújtott a hallgatóknak - abban az időben még nem, vagy csak kismértékben felelt meg a hallgatói nevelés követelményeinek.

A kiadott körlevél a következőket tartalmazza: "A diákkotthoni nevelést - tekintettel a hallgatók nagy számára és a közösségi életben rejlő nevelési lehetőségekre - az egyetemi nevelőmunka egyik lényeges tényezőjévé kell tenni. Az egyetemek egy része már tett lépéseket a célkitűzés megvalósítása érdekében. Szükséges azonban, hogy a tanév hátralévő részében vala-

mennyi egyetem és főiskola behatóan foglalkozzék a kérdéssel, és az intézmény sajátos helyzetének megfelelően tegyen intézkedéseket a diákotthoni nevelőmunka megjavítása, illetve a kollégiumi élet elemeinek kialakítása céljából." /33/

A felmérés szempontjai között külön figyelmet érdemel az a törekvés, amely érdeklődik a tárgyi, anyagi feltételek mellett a kialakítandó kollégiumok szervezetének, működésének, irányításának és ellenőrzésének, továbbá az ott folyó tanulmányi, kulturális, sport munka megszervezésének főbb tervei iránt.

Nem volt véletlen az ilyen megközelítésű felmérés, hisz akkor még nem dőlt el, hogy az értékes kollégiumi hagyományokat kell-e csupán feleleveníteni és átültetni, vagy az új helyzethez jobban alkalmazkodó, a tömeges oktatást figyelembe vevő egész más kollégiumi rendszer kialakítása-e a járható út?

Joború Magda 1957 decemberében a Köznevelésben megjelent cikkében az ifjúsági önkormányzatot, mint a diákotthoni közösség megteremtésének fő eszközét tartotta elsődleges feladatnak, függetlenül a diákotthon intézményhez való kapcsolatától.

"...élő szervek legyenek, amelyek a közösség véleményét, követelményeit fejezik ki, melyek minden diák életét, gondolkodását, viselkedését folytonosan a közösség mérlegére teszik. Azokban a diákotthonokban folyik helyesen a közösségi nevelés, ahol a diákok nem önkormányzatosdit játszanak, hanem az önkormányzat segítségével mély gyökeret vernek bennük a demokratikus közösségi élet normái. A közösség csak ott válik igazi formáló erővé, ahol az elsődleges közösségek eleven életet élnek, s hallatják hangjukat, kifejezésre juttatják véleményüket, követelményeiket a nagy közösség demokratikus fórumain." /34/

Cikkében foglalkozott néhány vitatott kérdéssel is: az önkormányzat és pedagógusok, valamint az önkormányzat és KISZ kapcsolatával. Véleménye szerint elsősorban a középiskolás diákotthonok élén kell, hogy tanárok álljanak, akik elgondolásaikat az önkormányzat útján valósítják meg. A KISZ szervezet-szerűen

az iskolában működjön. Ebből következik az is, hogy nem törvényszerű a csupán KISZ-tagokból álló önkormányzat.

Joború Magda a népi kollégiumokhoz hasonlóan fontosnak ítélte a diákok otthoni környező társadalommal való kapcsolatát is. A hagyományoknak megfelelően politikai nevelés alapvető formáit ő is az esti beszélgetésekben, vitákban, előadásokban és a város kulturális, gazdasági életében való tevékeny munkában, a társadalomról szerzett közvetlen tapasztalatokban látta.

Ez az elgondolás tehát a népi kollégiumok örökségét felelevenítve képzelte el az új kollégiumi rendszer kialakítását.

Széchy Andrásné a kollégiumok és felsőoktatási intézmények megváltozott kapcsolatára építette elképzelését a kollégiumi nevelés gyökeresen más természetű feladatainak hangsúlyozásával. A múlt kollégiumainak minden haladó törekvése - beleértve bizonyos mértékig még a felszabadulás utáni, a hatalom teljes birtoklásáért folytatott harc időszakában létrejött népi kollégiumokat is - a fennálló uralkodó irányzatok, a hivatalos iskolával szembeni harc eredményeképpen jöttek létre. Attól függetlenül szervezték meg, önállóan, a fiatalok ismerkedését a tiltott haladó hagyományokkal, összekapcsolódását a haladó politikai törekvésekkel. Ennek a harcnak a termékei voltak az ifjúság demokratikus önkormányzatai.

1957-től kezdődően a bentlakásos intézmények problémája már az volt, hogy a diákok otthonok a maguk természetes, az együttéléséből adódó sajátos lehetőségeikkel hogyan és miben egészítsék ki és mélyítsék el az iskola oktató és nevelő munkáját. Az új kollégiumok közösségének demokratizmusáról és nevelőmunkájáról szólva Széchy Andrásné a következőket vallotta: "... hangsúlyozni kell, hogy nem akármilyen közösség kialakítása, hanem a szocialista tudatosságon alapuló szocialista közösségi viszony létrehozása, a tartalmában szocialista demokratizmus kifejlesztése a cél. Az intézményhez tartozó diákok otthonokban következetesebben valósulnak meg a szocialista nevelés olyan alapelvei, mint a közösség állandó nevelő hatása; az oktató-nevelő munkának a terne-

lőmunkával való egysége; a politechnikai képzés megvalósítása, a tanulók személyiségének sokoldalú fejlesztése, a tanulók gyakorlata a szocialista társasélet megszervezésében és így tovább.

A jövő az iskola-kollégiumok felé, az oktatói és nevelői teljes ráhatás egysége, a tanuló egész életének nevelő átfogása felé vezet." /35/

Az 1958-as cikkében a megoldandó problémákat Joború Magdával ellentétben az iskolai közösség és diákotthoni közösség kapcsolatának, az iskolai KISZ-szervezet tevékenysége és a kollégiumi KISZ aktív munkájának összehangolásában, a KISZ aktív és a kollégium közösség egymáshoz való viszonyának rendezésében, az ifjúsági önkormányzat öntevékenysége kialakításában, az állami megbízatást ellátó pedagógiai vezető szerepének tisztázásában látta.

A diákotthonok feladatát a tanulás ellenőrzésében, intenzívebb segítésében, a tanulók érdeklődésének felkeltésében, a tanulás alkotóbb formába való bevezetésében, a munkára nevelésben, az önkiszolgáló rendszer kialakításában határozta meg, amelyhez szorosan kapcsolódik a személyiség harmonikus fejlesztése érdekében a testi-esztétikai nevelés.

Széchy Andrásné tanulmányaiban és a vele folytatott beszélgetésekben is mindig felhívta és felhívja a figyelmet arra, hogy nem mondhatunk le az új szocialista értelmiség kialakításának alapvető osztályelveiről.

A későbbiek során látni fogjuk, hogy az új kollégiumi rendszer Széchy Andrásné gondolatait igazolja.

A diákotthoni élet elsőként a középiskolai diákotthonokban újul meg 1958-ban. A középfokú betulakásos intézmények hirdetik meg elsőként a diákotthonok kollégiummá fejlesztésének programját, ezen a területen születik meg a legtöbb kezdeményezés. Bár a felsőoktatási intézmények irányelveinek első változata is napvilágot lát ezen év januárjában, az egyetemeken, főiskolákon, azonban eredménye jóval később, az 1960-61-es években tapasztalható csak diákotthonainkban.

A felsőoktatás területén a diákotthonok kollégiumokká szervezése hosszú időt vesz igénybe.

Az első kollégiumi irányelv célkitűzései és a hatására meginduló tevékenység jelei

A KISZ KB Egyetemi és Középiskolai Osztálya és a Művelődésügyi Minisztérium Felsőoktatási Főosztályának közös irányelve ahhoz igyekezett segítséget nyújtani, hogy az eddig kizárólag szociális feladatokat ellátó bentlakásos intézményekben az együttélés lehetőségeit tudatosan használják fel az intézmények a nevelésben:

"Az egyetemek egy része a legutóbbi időben foglalkozott ugyan a diákotthoni nevelés megjavításával, egyes helyeken kísérletet tettek a diákotthonok kollégiumokká fejlesztésére is, ez azonban nem bontakozott ki mindenütt megfelelő mértékben, mivel hiányoztak a munka irányát megszabó alapelvek és a legtöbb helyen nem voltak meg a legszükségesebb személyi, anyagi és szervezeti feltételek sem.

A diákotthonban lakó hallgatók jelentős száma /az összes hallgatónak mintegy 50%-a/, a munkás és paraszt származású hallgatók magas aránya /kb. 65%/ arra köteleznek, hogy intenzív nevelőmunkát indítsunk meg a diákotthonokban és azokat fokozatosan, szocialista közösségi nevelési megvalósító kollégiumokká fejlesszük...

A felügyeletet gyakorló minisztériumok lehetőséget biztosítottak az egyetemeknek megfelelő igazgatók és kollégiumi /nevelő/ tanárok alkalmazására. Megtörténtek az első lépések a diákotthonok zsúfoltságának csökkentésére és anyagi helyzetének javítására is. Az eddig tett intézkedések alapján lehetővé vált, hogy az 1958/59. tanévben valamennyi felsőoktatási intézmény megkezdje a diákotthoni nevelőmunka megjavítását és hozzájárasson diákotthonainak kollégiummá fejlesztéséhez." /36/

Az idézett ügyirat intézkedett a kollégiummá nyilvánítás útjáról is, felhívta a figyelmet a követelmények fokozatos megvalósítására és arra, hogy a bentlakásos intézmények válasszanak maguknak névadót.

Az irányelv olyan kollégiumok szervezését tűzte ki célul, amelyek az egyetemek nevelőmunkájának szerves részeként hathatós segítséget nyújtanak a felsőoktatás alapvető célkitűzéseinek megvalósításához. Mivel azok az egyetemek intézményei, az egyetemi vezetés állami és pedagógiai felügyeletét, egyszemélyi állami vezetés elvét kell érvényesíteni, összekapcsolva a helyesen értelmezett és alkalmazott ifjúsági önkormányzat elvével.

A kollégiumok rendszere nem jelenthetett különálló ifjúsági mozgalmat, annak a KISZ egyetemi tövékenységének bázisává kell válnia. A kollégiumokban elsősorban a munkás-paraszt származású fiataloknak kell elhelyezést biztosítani, ahol magas színvonalú közösségi, világnézeti, erkölcsi, politikai és kulturális nevelést kell megvalósítani.

Az irányelv szervezeti kérdésekkel is foglalkozott, amelyekre csak nagyon röviden utalunk.

A kollégiumi élet segítésében azokban az intézményekben, ahol több kollégium dolgozik kollégiumi bizottság létrehozását javasolta az irányelv. Feladata - különösen a kollégiumok kialakításának átmeneti időszakában a tanulmányi és nevelőmunka segítése, az egységes eljárások kialakítása, a munka koordinálása.

Az egyes kollégiumokon belül kollégiumi tanács létrehozását kezdeményezte felelevenítve a népi kollégiumok pártfogó testületeinek funkcióját. Céljaul tűzte, hogy az intézmény állami irányítása mellett a mozgalmi életet, kialakulását segítsék az ifjúság nevelésében, a kollégiumi hagyományokban jártas szakemberek, politikusok.

A kollégiumi ifjúsági önkormányzatnak legfőbb szerveként a kollégiumi gyűlést, operatív irányító, végrehajtó szerveként pedig a diákbizottságot határozták meg, amelyet a kollégiumi gyűlés választ, a titkárát a KISZ Bizottság erősíti meg funkciójában.

Az irányelv kezdeményezte ugyancsak a népi kollégiumokból szerzett jó tapasztalatok alapján, 10-15 fős alapközösségek létrehozását, ifjú kommunista aktíva működtetését is minden kollégiumban. Az előzőekben már utaltunk rá, hogy a diákotthoni élet fellendítésében a párttagok és KISZ tagok kiemelkedő szervező szerepet vállaltak. Továbbra is fontos a párttag, KISZ tag kollégisták irányító, befolyásoló munkája, elsősorban az intézményi párt és KISZ szervezet politikájának képviselete. Ez szervezeten a kommunista aktíva keretein belül valósul meg ebben az időben.

Részletezte az irányelv a tanulmányi és kollégiumi nevelő munka feladatait is. A kollégium szakmai feladatai akkor még elsősorban a tanulási feltételek biztosítását, az egyetemi, főiskolai tananyag ellenőrzését jelentették, de azért az irányelv már próbált ösztönözni idegen nyelvek tanulására, a szaktárgyi anyag bővítésének lehetőségeire.

A nevelő munkát tekintve ismét elvárás lett a belső közösségi élet megszervezése, az önkiszolgálás, üntevékenység feltételeinek biztosítása.

Az új kollégiumi elképzelések legfontosabb célja összességében az volt, hogy a kollégistákra megfelelő pedagógiai szakértelemmel és tapintattal irányítva - a bentlakásos intézmény az egyetemi évek alatt sokoldalú és változatos értelmi, érzelmi nevelő hatást gyakoroljon, s a hallgatók tanulmányaik befejezése után megfeleljenek a szocialista értelmiséggel szemben támasztott követelményeknek.

A diákotthonok kollégiummá fejlesztését ösztönző irányelvek megjelenése után az 1958/59-es, de főleg az 1959/60-as tanévben jónéhány bentlakásos intézményben elemezték az együttélés tárgyi, személyi feltételeit, a hallgatók összetételét, érdeklődését, majd egy-két évre szóló fejlesztési terveket, elképzeléseket próbáltak kialakítani, az irányelvek elvárásait a kollégiumok saját körülményeikre igyekeztek lebontani.

Ehhez nyújtott segítséget a Felsőoktatási Szemle is, amelynek lapjain felelős ifjúsági és minisztériumi vezetők, több éves tapasztalattal rendelkező kollégiumi igazgatók fejtették ki véleményüket, közös gondolkodásra ösztönözve a kollégiumokat.

Ezekből a cikkekből csak három írást idézünk azzal a céllal, hogy a legfontosabb kérdésekre felhívjuk a figyelmet.

Nádasdi József, a KISZ Budapesti Végrehajtó Bizottságának egyetemi felelőse az irányelvek cél és feladatrendszerét értelmezte: /37/ "... a kollégium egész légköre, szellem sarkalljon és ösztönözzön az elmélyült ideológiai önképzésre", ankétok, viták, előadások szervezésével; a munkásmozgalom veteránjaival kialakított személyes kapcsolatok révén; üzemekkel, termelőszövetkezetekkel, állami gazdaságokkal való rendszeres, állandó együttműködés kiépítésével.

Nem véletlen, hogy a politikai nevelő munkát hangsúlyozta a szerző, hisz az új kollégiumi rendszer kiépülésének kezdetén nagyon törekedtek arra, hogy a kollégium egésze a szocializmus mellett elkötelezett értelmiség nevelésében vállaljon szerepet. Ezt annak idején a legfontosabb dokumentumokban is deklarálták.

Nádasdi József a felsőoktatási intézményhez való kapcsolatot is értelmezte: "A kollégiumi minden vonatkozásában az egyetem alá- és nem fölé vagy mellé - van rendelve. Nem helyettesíti, hanem alátámasztja, elmélyíti az egyetemi oktató-nevelő munkát, bizonyos pluszt adva ahhoz. Jelentősen mértékben ma még pótolnia kell az egyetemi nevelő munka neglővő hiányosságait." /38/

Mint ifjúsági vezető is hangsúlyozta, hogy a kollégiumok nem különülhetnek el a KISZ-től, hanem annak egyik fontos téng-pévő, területévő kell változniuk. "Mi nem valamiféle új kollégiumi mozgalmat akarunk, hanem az egyetemi kollégiumi rendszert, mozgalmat a kollégiumokat a kommunista ifjúsági mozgalom fontos és nélkülözhetetlen eszközévő akarjuk tenni." /39/ Ehhez kell, hogy segítséget adjanak a létrejövő kollégiumi ifjúkommunista aktívák.

Helyesen látja, hogy a tartalmas, színes, eleven és sokoldalú kollégiumi élet kialakítása elsősorban mozgalmi és nem tanári feladat, hiszen az egyetemi, főiskolai kollégiumok nevelőmunkájában bizonyos értelemben döntő szerepet játszanak azok a momentumok, amelyekkel csak az élő, eleven mozgalmi élet járulhat hozzá a nevelés eredményességéhez. Ebből következik a kollégiumi élet és nevelés egyik megkülönböztető sajátossága is, miszerint a szakavatott pedagógiai munkának és az ifjúsági szövetség mozgalmi tevékenységének szervesen és sokoldalúan a napi munkában kell összekapcsolódnia.

Széchy Andrásné a Művelődésügyi Minisztérium munkatársaként néhány elvi kérdésre hívta fel a figyelmet. /40/

Az adott gazdasági fejlettségi fokon, az ország teherbírását figyelembe véve a fejlődés következő szakaszán a már meglévő bentlakásos intézmények belső tartalmi munkájának gyors ütemű fejlesztését szükséges szerinte előtérbe állítani a tényleges nevelési adottságok, a szocialista pedagógia tudományos követelményeinek megfelelően. "Nagy gondot fordítsunk a színvonalas, a gyakorlati tevékenységet segítő elméleti munkára, a követelmények, a nevelés rendszerének kidolgozására, s a bentlakásos intézmények nevelői karának minőségi fejlesztésére, elsősorban is az elméleti képzés és a gyakorlati munka szervezett, rendszeres segítése, ellenőrzése útján."

Időszerű, megfontolandó kérdések véleménye szerint a következők voltak: az elméleti képzés és gyakorlati összekapcsolásának, fejlettebb módszereinek és formáinak keresése a tanulás, az elsajátítás folyamatában; a politechnikai, szakmai tudás, fizikai munka, a munkára és a munkában nevelés elmélyítése a kollégiumokban is; az intenzívebb nyelvtanulás megoldása; az egyéni hajlamoknak és képességeknek megfelelő önművelődés tudatos elősegítése egy-egy szaktudományban, a hivatásra való felkészülésben; és végül a személyiség sokoldalú kibontakoztatása.

Tóth Gábor az Eötvös Kollégium igazgatója írásában az irányelvekhez kapcsolódva konkrét feladatokat fogalmazott meg a kollégiumok számára. Mivel elképzelései egybeesnek az előbb idézettekkel, ezért csak arra a szemléletre világítunk rá, amelyik az írásból tükröződik. /41/ Tóth Gábor a kollégiumi feladatokat a nevelés minden területére kivetítette és végigvitte, meghatározva a legfontosabb módszereket is. A kollégiumi élet kialakításánál felhívta még a figyelmet a haladó hagyományok felhasználására, a helyi kezdeményezések összönzésére, a rendszeresség elvére.

1960-tól kezdődően a diákokotthonok egymás után kérték kollégiummá avatásukat a főhatóságtól és a KISZ Központi Bizottságtól. Az elsők közül csak néhányat említünk:

- az ELTE Eötvös Kollégiuma, fennállásának 325 éves évfordulójára /42/
- a Pécsi Pedagógiai Főiskola diákokotthona /43/
- a Szegedi Tudományegyetem Bolyai János diákokotthona /44/
- a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara diákokotthona /45/
- a Közgazdaságtudományi Egyetem Veres Pálné utcai diákokotthona /46/
- az ELTE Ráday utcai diákokotthona /47/
- a Keszthelyi Mezőgazdasági Akadémia diákokotthona /48/

Az említett felsőoktatási intézményekben már az 1957/58-as tanévben megindult a diákszállók kollégiummá fejlesztése. Az egyetem állami vezetése és ifjúsági szervezete mindjárt a konszolidáció kezdetén felismerte a bentlakásos intézmények jelentőségét, a legtöbb helyen oktatót bíztak meg az igazgatói feladatok ellátásával. Volt olyan intézmény, ahol a vezetők régi kollégiumi tapasztalatai adták erőt az induláshoz: így az Eötvös Kollégiumban, Sótér István, Mód Aladár. Máshol, például a Közgazdaságtudományi Egyetem Veres Pálné u-i kollégiumában pedig - előadássorozatok, találkozók szervezésével - olyan politikusok, vezetők, akik régebben maguk is kollégiumban nevelődtek. Más volt a

helyzet Szegeden, a Bólyai diákotthonban, ahol a KISZ szervezet a KISZ tagok kollégiumi életére építve orientálta a kollégiummá fejlődést. A kollégium elismerő címet tehát azok a bentlakásos intézmények nyerték el először, ahol az első évek helyzetellenzése után az oktatási intézmény segítségével tudatos közösség-szervező munka indult el.

A kollégiummá szervezés legfontosabb elveinek tisztázása után került sor a szervezeti keretek kidolgozására.

Az új szervezeti és működési szabályzat célkitűzései

A Művelődési Minisztérium és a KISZ KB a társtárcákkal egyetértésben 1961. március, április hónapjaiban bocsátották vitára a kollégiumok működési szabályzatának tervezetét /49/, amely a 102/1962./M.K.L./MM.számú utasítás formájában látott napvilágot. /50/

A szabályzat széles körű vitája /51/ mellett az előkészítésben cél volt az is, hogy a kollégiumok, diákotthonok aktivitása megerősödjék a felsőoktatási reform célkitűzéseinek, a KISZ soron következő feladatainak megoldásában.

A kollégiumok működését szabályozó utasítás, a melléklet akkor jelent meg, amikor az oktatás, ezen belül a felsőoktatás konkrét tervei, elképzelései is megszülettek.

Az 1961. évi III. Törvény a Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről a felsőoktatás céljaként a magas szakismerettel és általános műveltséggel rendelkező szakemberek képzését tűzte ki, akik elsajátítják a marxizmus-leninizmus alapját és azt képesek szakágak gyakorlati művelése során alkalmazni. /52/

Az oktatási rendszerről szóló törvény, az oktatási reform megszületése után egy évvel, a "próbaév" után jelent meg. Jelentősége abban állt, hogy egységesen rögzítette azokat az irányelveket, amelyek az egész oktatási rendszerre vonatkoztak. Ugyanakkor azonban különbséget is tett a különböző iskolatípusok feladatai között. Célja mindenképpen a tömegoktatás magasabb szintre emelése, az iskola élettel, gyakorlattal, termeléssel való kap-

csolatának erősítése, és nem utolsósorban a továbbtanulók létszámának növelése volt.

A felsőoktatási intézményekről szóló törvényerejű rendelet 19.§. külön foglalkozott a bentlakásos intézményekkel: "A felsőoktatási intézmény oktató-nevelő munkáját - különösen az erkölcsi, politikai nevelés terén - az intézmény kollégiuma/i/ban, /diákotthonaiban/ folyó nevelő munka segíti és egészíti ki. A kollégium nevelési feladatait a közösségi nevelés útján valósítja meg."/53/

A felsőoktatási intézmények kollégiumaira vonatkozó működési szabályzat abból indult ki, hogy a diákotthonok rövid idő alatt kollégiummá fejlődnek, s így egyetlen szabályzat elegendő az összes kollégium szervezeti kereteinek meghatározásához.

A kollégium céljaként - kapcsolódva a pár évvel ezelőtti megjelölt irányelvekhez - a kuzamosabb ideig együttélő hallgatók tevékeny ifjúkommunista közösségökké formálását és ezáltal a felsőoktatási intézmény célkitűzéseinek, a kommunista szakember nevelésének segítségét fogalmazta meg. Mint az felsőoktatási intézményhez szervesen hozzátartozó nevelési és szociális intézmény feladatának a tanulmányi munka segítségét, a hallgatók eszei, politikai, erkölcsi, kulturális és testi nevelését határozta meg, amely egyben az ifjúsági szövetség tevékenységének fontos bázisa.

A szervezeti felépítésben a feladatok megosztása tükröződött. A kollégiumi vezetésben együttesen kell érvényesülnie az állami vezetésnek és ifjúsági önkormányzatnak. Ebből következett, hogy az igazgató az intézmény vezetőjének, az önkormányzati szervek a KISZ Bizottságnak tartoztak felelősséggel. Az igazgató kinevezését pályázat útján a párt- és KISZ szervezettel egyetértésben kellett megoldhatónak. Hangsúlyozták, hogy a kollégiumok felnőtt vezetése az önkormányzati szervek munkájának segítségével részt vállalnak az ifjúsági szövetség tevékenységében.

Megfogalmazódott az is, hogy az ifjúsági önkormányzatot a KISZ Bizottság vezetésével hozzák létre, amely az igazgatóval egyetértésben oldja meg a feladatokat. Az ifjúsági önkormányzat a kollégiumi gyűlés, illetve a diákbizottság útján érvényesül.

A kollégiumi gyűlést a diákbizottság hívja össze, amely által elfogadott munkatervet az intézmény vezetőjének egyetértésével az intézmény KISZ Bizottsága hagyja jóvá. A diákbizottság feladatai között szerepelt az igazgató munkájának segítése is.

Az alapközösség, mint legkisebb közösségi egység kollektív felelősségét határozta meg a szabályzat a nevelés és a tanulmányi munka minden területén, az egyén kollégiumi és intézményi életének figyelemmel kísérésében.

Végül pedig a kollégiumi tagok jogainak és kötelességeinek meghatározása mellett differenciált fegyelmi eljárást hagyott jóvá és előírta még, hogy a működési és szervezeti szabályzat alapján a kollégiumok házirendet dolgozzanak ki. /54/

A működési szabályzatban megfogalmazott célok a KISZ szervezetek szerepének növekedését tükrözik a kollégiumok fejlődésében.

A KISZ Központi Bizottsága egy későbbi értékeléséből adatokkal is igazolni lehet az ifjúsági szövetség megerősödését, a kollégiumok szerepének változását a mozgalmi életben:

	KISZ tagok száma	Koll.létszám tanévre bontva
1960. január	12.836	25.813
1960. október	18.753	29.344
1961. április	20.037	
1961. október	26.224	
1962. április	28.453	34.526

Az adatokat abból a tervezetből lettek kiemelve, amelyben a KISZ KB illetékes osztálya az 1962/63. évi feladatait határozta meg és egyeztetette a főhatóságokkal. A kollégiumok, diákotthonok életének kialakulását is jelentősen segítette az a szoros együttműködés a művelődési tárca és a KISZ KB között, amely ennek az ifjúságról szóló dokumentum előkészítését is jellemezte.

Az ifjúsági szövetség a közel négy év eredményeit, problémáit a következőkben foglalta össze:

"A hallgatók nevelésében mind hatékonyabb szerepet töltenek be a kollégiumok, diákotthonok is. A kollégiumok új szervezeti és működési szabályzata kedvező irányba befolyásolta már eddig is a közösségi élet formálását, növelte a diákönkormányzat hatáskörét, feladatait. Sok segítséget nyújt a jelenleg még diákotthonok kollégiummá vállalásához.

Lassú azonban az a fejlődés, amely e téren tapasztalható. Az 1961/62-es tanévben hét kollégiumi avatás történt a felsőoktatásban. Az ország 72 egyetemi és főiskolai diákotthonából eddig 18-at avattunk kollégiummá. Nem vagyunk türelmetlenek, de különösen a nagyobb intézmények diákotthonaiban lassú a fejlődés és található több negatív vonás. Ez elsősorban annak a következménye, hogy a KISZ vezetők és vezető szervek nem foglalkoznak megfelelően a diákotthonokkal, nem irányítják az ott folyó munkát és az igazgatók egy része nem tölti be hivatását /Debreceni Tudományegyetem, Miskolc Műszaki Egyetem/." /55/

Feladatul pedig az alábbiakat adta:

"A kollégiumi, diákotthoni lakók részére biztosítsák szervezeteink, hogy a követelményeket a diákotthoni, kollégiumi közösségekben teljesíthessék, számukra ilyen irányú követelményeket határozzanak meg. Ezzel is segítsék elő a kollégiumok szervezeti és működési szabályzatában lefektetett elvek megvalósítását, a diákönkormányzat hatáskörének, szerepének növelését. A kollégiumban végzett munkát teljesértékű KISZ munkának fogadják el. A diákotthoni kollektívák elé állított követelményekkel segítsék szervezeteink kollégiummá válását." /56/

A kollégiummá szervezés irányelvei után egy évvel megjelent szervezeti és működési szabályzattal lezárult a kollégiummá szervezés legfontosabb elveinek és szervezeti kérdéseinek tisztázására irányuló munka és a nézetek egységesítése. A kollégisták zöme KISZ tag lett. Munkájukat a KISZ szervezetek irányították. A fellendülés időszakában még nem igen került sor hatásköri vitákra. A kollégiumban ismét elvárás lett a belső közösségi élet megszervezése, az önkiszolgálása, öntevékenység feltételeinek bizto-

sítása, megvalósításában fontos szerep hárult a már választott diákbizottságokra. Mint tudjuk, még továbbra sem jöttek létre kollégiumi bizottságok, ez a fejlődés egy következő lépcsője lesz.

A soren következő feladatok a kollégiumi munka tartalmának, módszereinek kidolgozása, széles körben való ismertetése, a bevált módszerek elterjesztése és a kollégiumi igazgatók, tanárok, diákbizottságok munkájának hatékonyabb segítése voltak.

E munka elvégzésére, illetve szervezésére a Művelődésügyi Minisztérium olyan munkaközösséget hozott létre, amelynek tagjai a gyakorlatban foglalkoztak a kollégiumi nevelés kérdéseivel.

A Kollégiumi Igazgatók Tanácsa megalakulása és tevékenysége az első években

A Felsőoktatási Főosztály mellett működő Kollégiumi Igazgatók Tanácsa tanácsadó testületként kezdte meg munkáját. /57/

A ma is tevékenykedő Országos Felsőoktatási Kollégiumi Bizottság elődjeként a Tanács 1961-ben a kollégiumok szerepét, feladatait elemező, gyakorlati útmutatást nyújtó, a jó tapasztalatokat általánosító évi öt-hat tanulmány elkészítésére vállalkozott.

Az első tagok voltak dr. Tóth Gábor és Gordos István, az ELTE-ről, Fekete Ottó a BME-ről, Jelen Lajos, az Építőipari Műszaki Egyetemenről, Genzwein Ferenc a Közgazdaságtudományi Egyetemenről, Hendrich Miklós a Pécsi Pedagógiai Főiskoláról, Fábíán Gyula Jászberényből.

Mindannyian főállású kollégiumi igazgatóként dolgoztak annak idején. Azoknak az intézményeknek az élén álltak, ahol elsőként indult meg a kollégiumi élet.

Többen közülük népi kollégistaként értették meg a kollégium emberformáló szerepét, s ebből a létből táplálkozva vállalták az ifjúság nevelését egy életen át. Ma már kollégiumi igazgatóként közülük csak Tóth Gábor tevékenykedik, az Eötvös Kollégiumban,

aki tudományos munkássága fő témájának is a kollégiumot választotta. De a többiek is maradandó hatást gyakoroltak tevékenységükkel, tanulmányaikban megörökített gondolataikkal, személyes kapcsolataikkal a kollégiumi rendszer fejlődésére.

1962-ben jelent meg az első pályázat, amelynek címe: "A szocialista közösség kialakításának elvei és módjai a felsőoktatási intézmények kollégiumaiban." /58/

Pályázati követelményként fogalmazták meg: a dolgozat úgy tárgyalja a témát, hogy bizonyítsa a felsőoktatási intézmény, a KISZ szervezetének szerves részét, bázisát adja a kollégiumi közösség. Mutassa be a fejlődés útját, a szervezeti keretek és tartalmi munka kölcsönhatását, a helyes arányt a tervszerű irányítás és spontán kezdeményezés között. Tükrözze a fejlődés dinamizmusát, folyamatosságát, célratörését. Adjon útmutatást a különböző szervezeti egységek szerepére.

A tanulmányok a Felsőoktatási Szemle önálló kollégiumi rovatában jelentek meg 1962 márciusától. Az első dolgozatot az egyetemi és főiskolai kollégiumok szervezésének néhány kérdéséről dr. Tóth Gábor írta. /59/

A szociális intézményekből fokozatosan tartalmas nevelési intézmények kezdtek kibontakozni, olyan intézmények, amelyek a hallgatók tudatának és magatartásának alakításában, a fiatal ember formálásában nyújtottak segítséget az egyetemeknek, főiskoláknak.

A fejlődés bizonyítható tényei ellenére Tóth Gábor a világnézeti nevelő munka alacsony hatékonyságára hívta fel a figyelmet. A kollégiumok szerepét a huzamosabb ideig együttélő hallgatók öntevékeny ifjúkommunista közösségekké formálásában és ezáltal a felsőoktatási intézmény célkitűzésének a kommunista szakember nevelésének segítségével látta.

A kollégiumok szervezésének két lehetőségére hívta fel a figyelmet, mint az Eötvös Kollégium igazgatója. A bentlakásos intézmények általános kollégiumai mellett az új tudományos káderutánpótlás nevelésének elősegítése érdekében néhány szakkollégium lét-

rehozását szorgalmazta. Véleménye szerint a kettő közötti különbség az oktatók munkájában és nem a nevelés területén jelentkezik.

A kollégiumok belső életének megteremtésében a tudatosság elvét tartotta alapvetőnek, amely mindig célravezető tevékenységben jut kifejezésre. Ennek két oldalát emelte ki: a pedagógus nevelő, szervező tevékenységének tudatosságát és a hallgatók, kollégisták munkájának tudatosságát. A cél megvalósítása tervszerűséget követel, amely fokozatosságot, folyamatosságot feltételez.

A másik fontos elvként a közösségi elvet említette. Akkor beszélhetünk közösségről, ha öntevékenység, a KISZ által szervezett önkormányzat útján képes a reá háruló feladatokat megoldani a kezdeményezés, a tervezés, a szervezés, a végrehajtás, az ellenőrzés, az elemzés, értékelés, tehát a munka minden szintjén. A közösség alakítása nemcsak a hallgatók fejlettségétől, a vezetés minőségétől függ, hanem a helyi adottságoktól is.

A Kollégiumi Igazgatók Tanácsa a kollégiumok életének megismerésére, munkájuk közvetlen segítésére tapasztalatcseréket is szervezett, amikor is a Tanács tagjai személyes látogatáson vettek részt az intézményekben.

1961-ben az első tapasztalatcserék Veszprém, Debrecen, Szeged, Budapesten voltak. /60/

Országos felmérés is készült az évben. A kollégiumok, diákokotthonok 50%-a 32 bentlakásos intézmény küldte meg az országos munkaközösségnek jelentését. Gordon István ezek alapján készített országos elemzést a tárgyi ellátottságról és az intézmények nevelő munkájáról. /61/

A tanulmány azt bizonyította, hogy minden erőfeszítés ellenére még csak az első lépéseket tette meg a diákokotthonok többsége a kollégiummá fejlődés útján. A hallgatói létszám növekedésével nem szaporodtak az épületek, egyes intézmények között nagyok voltak az elhelyezési aránytalanságok. A kollégiumi vezető szer-

vek hatásköre nem lett pontosítva, a kollégiumi nevelő feladat-
körét mégma eléggé tisztázták. Az éves munkatervek "az ifjúság
a szocializmusért" mozgalom keretébe ágyazódtak, illeszkedett
az intézmény terveihez, azonban a nevelőmunka legnagyobb hibá-
ját abban látta Gordos, hogy nem tudatos közösségi nevelés folyt a
diákokotthonokban, a kialakított szervezeti keretek még nem funkció-
náltak. Hiányoztak a több évre szóló tervek, elképzelések is.

Az elemzés végül ajánlásokat fogalmazott meg. Hasonlóan
az előbb említett pályázathoz, témák kidolgozását szorgalmazta a
kollégiumi vezetőktől a mindennapok tapasztalatai alapján. Né-
hányat, csak felsorolás szerűen említünk:

a diákokotthonok, kollégiumok szociális és nevelő funkciója;

az anyagi, technikai ellátottság szerepe a kollégiumi nevelő-
munkában;

a diákokotthonok, kollégiumok közvetlen és közvetett vezetésben
részt vevő személyek, szervek, intézmények hatásköre, jelle-
ge, egymáshoz való viszonya; az igazgató munkája; a nevelő mu-
kája; Kollégiumi Tanács szerepe; az önkormányzat hatékonysága
emelésének lehetőségei, módjai; a szervezeti keretek és
tartalmi munka kölcsönhatása;

a tanulmányi munka segítésének rendszere;

az erkölcsi nevelés feladatai és módjai;

a munkaterv elkészítésének feladatai és módjai;

az ifjúság aktivizálásának lehetőségei;

a koedukált diákokotthonok különleges problémái.

A felsorolásból kitűnik, hogy sok tartalmi kérdés végig-
gondolására, elemezésére volt még mindig szükség ahhoz, hogy a
kollégiumok valóban tartalmas nevelési intézményekké váljanak.

Eddig még nem szóltunk a kollégiumi, diákokotthoni épületek
számának alakulásáról és minőségéről, pedig, ha nem is megha-
tározók, de azért jelentősen befolyásolják a közösségek életét.

A bentlakási feltételek alakulása

A kollégium egyik funkciója mind a mai napig a szociális funkció. A szociális juttatás feltételeinek biztosítása nélkül csak szűk körre terjedne ki a beiskolázás, mint ahogy a felszabadulás előtti Magyarországon döntően csak a jobb módú rétegek gyermekei kerülhettek a felsőoktatási intézményekbe. A kollégiumi hálózat olyan feltételrendszer, szociális juttatás, amelynek fenntartási költségeit nagyobb részben az állami költségvetés fedezi, és az egyének részére azt a lehetőséget nyújtja, hogy családok vagyoni körülményeitől függetlenül továbbtanuljanak. Ez a szociális funkciót együtt hat az olyan népgazdasági érdekekkel is, amely a területileg legarányosabb beiskolázást indokolja.

A diákok otthonok minősége függvénye a társadalmi-gazdasági feltételeknek. Az elmúlt 30-35 évben a felsőoktatási intézmények hallgatói létszáma és ezzel arányosan a diákok otthoni elhelyezést igénylők száma többszörösére emelkedett. Az ellátottságban azonban nem tudtunk látványos eredményeket elérni.

Kezdetben a felsőoktatási intézmények többsége Budapesten és a felsőoktatási hagyományokkal rendelkező városokban /Debrecen, Pécs, Szeged/ működött. A felszabadulás után megnövekedett hallgatószámot a meglévő felsőoktatási központok rendelkezésére álló épületekben nem lehetett elhelyezni. Ezért középületek és közoktatási rendeltetésű létesítmények felsőoktatási célra történő átadására is szükség volt.

1937-ben képest 1946-ban a hallgatói létszám kétszeresére, 1953-ban pedig már három és félszeresére emelkedett. Ezután viszont - a gazdasági hibák, a túlzottan ítéltszaki szakkemberek hiánya miatt - erősen csökkent. /62/

A diákok otthonokban elhelyezettek aránya 1951 és 1960 között 39%-ról közel 50%-ra, míg a nem helyben lakók diákok otthoni ellátottsága 70,3%-ról 78%-ra emelkedett. A diákok otthoni elhelyezés körülményei azonban 1950-1960 között megkezdődött új kollégiumi épületek építése ellenére sem javultak lényegesen. A hálóterekben 8-15 fő; a legtöbbször ennyire ágyakon helyezték el. A közel

9000 hallgatóból csak mintegy 400 kaphatott a mai megítélés szerint megfelelő elhelyezést és kielégítőnek körülbelül 2500 férőhely volt tekinthető. Az új férőhelyek nagyobb része az új vidéki oktatási központban létesült. /62/

A diákotthoni hallgatók számának fejlődését az alábbi adatok jól mutatják:

diákotthoni lakók száma aránya a nappali tagozaton tanulókhoz

1937/38	2050	25,0%
1951/52	12440	39,0%
1953/54	17797	40,4%
1955/56	15884	51,8%
1960/61	14546	49,6%

A zsúfoltság enyhítésének egyik módja lehetett a kollégiumi felvételek szigorítása. Az 1962. február 6-ai Politikai Bizottsági határozat értelmében "Még kell szigorítani a kollégiumi jogosultságot és elhelyezést csak a valóban indokolt esetben kell biztosítani. /63/, júniusban már a Kollégiumi Igazgatók Tanácsa irányelveket adott ki a kollégiumi felvételekhez.

"Az 1962/63. tanévben a diákotthonok, kollégiumok befogadó képessége általában nem teszi lehetővé, hogy a kollégiumi felvételi igényeket a felsőoktatási intézmények teljes mértékben kielégítsék. Szükséges ezért, hogy az eredményes nevelő munkát veszélyeztető túlszűfolttság elkerülése és a férőhelyekkel való célszerű gazdálkodás érdekében - az intézmények adottságainak, körülményeinek, valamint a kollégiumba pályázók számának figyelembevételével - az eddigieknél szigorúbb felvételi feltételeket állapítsunk meg." /64/

Az irányelvek a hallgatók szociális helyzetének, az emberi, erkölcsi, politikai magatartásának és a tanulás feltételeinek realis megítéléséhez adott fogódzót.

A felsőoktatás fejlesztésének második és a jelen szempontjából fontos szakasza a 60-as évek elején indult. Megkezdődött

a népgazdaság távlati szakemberszükségletének tervezése. Ennek az oktatás egészét átfogó munkának jelentős hatása volt a felsőoktatás fejlesztésére.

Az 1961. III. törvény előkészítése során áttekintették a második öt éves terv érvényes előirányzatait és a felsőoktatás alapvető fejlesztési szükségleteit és a törvényben úgy határoztak, hogy a felsőoktatás fejlesztésére az elfogadottnál többet kell fordítani, valamint - a növekvő hallgatói létszám mind kulturáltabb elhelyezése érdekében - erőfeszítéseket kell tenni a kollégiumi ellátás javítására.

Igy indult meg a második öt éves tervidőszakban a diák-szociális ellátás alapvető létesítményeinek megteremtése, amelyek a közösségek munkájához minden eddiginél jobb, bár még mindig nem kielégítő, feltételt biztosítottak.

A 60-as években a felsőoktatási kollégiumok nevelőmunkájában tudatos tevékenység, tervezett, szervezett programok kezdtek jellemzővé válni.

Az anyagi feltételek, javulásán túl, a Kollégiumi Igazgatók Tanácsa létrehozásával új irányítási lehetőséget is teremtett a KISZ KB és a Művelődésügyi Minisztérium, amelynek egyik leghatékonyabb formája a kollégiumi igazgatók és ifjúsági vezetők részére szervezett országos tanácskozások lettek. A találkozásokon lehetőség nyílt a felnőtt és ifjúsági vezetők véleményének egyeztetésére, a KISZ KB és a felsőoktatást irányító tárcák elképzeléseinek megismertetésére, s nem utolsósorban a kollégiumok közötti tapasztalatcserére.

A kollégiumi vezetők első országos értekezlete

A felsőoktatási intézmények kollégiumi igazgatóinak és diákbizottsági titkárainak első országos értekezlete 1962. október 26-27-én volt. Ekkor még nem gondolták, de majd a következő több napos tanácskozás és az azt következők már bizonyították, az ifjúsági és felnőtt vezetők számára, hogy a kollégiumok életében, a felsőoktatási kollégiumi rendszer fejlődésében lépcsőfokokat jelentenek ezek a konferenciák.

Az első tanácskozás nem egészen öt év távlatában még csak a meg tett út felmérésére vállalkozhatott. Nem tűzött ki új elveket, nem jelentette valami új szakasz kezdetét, hanem csupán igazolta a feltevéseket, megerősítette az elképzeléseket. Molnár János Művelődésügyi miniszterhelyettes és Várnai Ferenc KISZ KB titkára előadásai, a hozzászólók úgy ítéltek meg, hogy egyenlőre nincs szükség a szervezeti és működési szabályzatban lefektetett elvek módosítására. /65/

Igazolódott Széchy Andrásné gondolata, miszerint a felsőoktatási intézmény egészétől nem szabad elválasztani a kollégiumokat. Nincs külön KISZ-től független kollégiumi mozgalom, és az egyetemeken, főiskolákon a KISZ munka szerves része, az intézmény célkitűzéseinek aktív segítője.

A kollégiumok fejlődése összefügg a Kommunista Ifjúsági Szövetség, az ország politikai életének fejlődésével.

A további eredmény az önkormányzat erősítésének, erősödésének függvénye. Ezért fontos - színvonal csökkenése nélkül - gyorsítani a diákközhöz kollégiummá válását, ugyanakkor biztosítani kell a kollégiumi nevelők továbbképzését és meg kell küzdeni a kollégiumi munka elméleti, s gyakorlati kérdésének tudományos feldolgozásával is.

Az új kollégiumok sok esetben az egyetemfeltételei voltak annak, hogy a munkás-paraszt származású fiatalok sikeresen elvégezhessek tanulmányaikat. Az eltelt időszak nagy eredménye, hogy a bentlakásos intézményekben egészséges munkaerőkölcs alakult ki és a hallgatók részéről intenzív, egyre erősödő érdeklődés mutatkozott egymás munkájának, életének megismerése, a társadalom jelenségeinek, kérdéseinek megértése iránt.

Általános problémaként értékelték azt, hogy a fiatalok hivatástudata felszínes, hiányzik a küzdés, a harc szelleme a jobb feltételek, megteremtéséért. Bizonyos fokú provincializmus is tapasztalható volt, főleg a vidéki hallgatók körében, amely szűklátókörűségben, az érdeklődés beszűkülésében, csak a

választott tudományterület iránti érdeklődésben, a jelentős kulturális vitákról, eseményekről való távolmaradásban mutatkozott meg. Ez néhol párosult befeléfordultsággal is. Egyes kollégisták elszakadtak az egyetemtől, főiskolától, annak problémáitól, és bizonyos esetekben, a nem kollégista hallgatóktól.

Még mindig tapasztalható volt a kollégium egész tevékenységében tervszerűtlenség, sok helyen hiányoztak a nevelési tervek.

A tanácskozáson téma volt az igazgatók és ifjúsági önkormányzatok együttműködése. Az igazgató irányító szerepének lényegét a tanácsadásban, átgondolt gyakorlati útmutatásokban látták.

Felvetődött a KISZ Bizottság és diákbizottság kapcsolata is, oly módon, hogy lehetőséget kell teremteni erre vonatkozó különböző kísérletekre. Továbbbélépés feladatáént jelentkezett az alaközösség megszervezésének végiggondolása; a társadalmi munka fogalmának kitágítása a kollégiumi feltételek megteremtésében; szakkollégiumi rendszer kiépítése, valamint az országos irányítás fejlesztése.

Ugy ítéltek meg a résztvevők, hogy a Kollégiumi Igazgatók Tanácsába diákbizottsági titkárokat is be kell vonni, s meg kell valósítani a társmínisztériumok képviselőtét. Az új Tanács vitassa meg a kollégiumi mozgalom minden lényeges kérdését, s a főhatóságok a döntéselőkészítő munkában jobban építsenek testületi véleményére és a tagok tapasztalataira.

Az országos tanácskozáson megfogalmazott teendőkről a felsőoktatási intézmények vezetői emlékeztetőt kaptak: "Meg kell gyorsítani a kollégiummá válás folyamatát. Emelni kell a már működő kollégiumok munkájának színvonalát, meg kell teremteni mindennek személyi, pedagógiai és tárgyi feltételeit." /66/

Az emlékeztető a kollégiummá fejlesztés célra vezető módszereinek, intézménytípusonkénti követelményeinek konkrét meghatározását; az igazgatók, nevelőtanárok tervszerű továbbképzé-

sét; a kollégiumok otthonosabbá tételét; a nyugodt tanulási feltételek biztosítását; az új épületeknél a gazdasági és pénzügyi szempontok mellett a tanulási és nevelési funkciók figyelembevételét sürgette. Az intézményi KISZ szervezetek feladatairól szólva az ifjúsági önkormányzat megerősítését; az öntevékenység, a felelősség vállalás mértékének növelését; az ifjúsági vezetők rendszeres képzését húzta alá azzal az igénnyel, hogy mindenhol támaszkodjanak jobban a diákotthonok, kollégiumok munkájára.

A tanítóképző főiskolák bentlakásos intézményei automatikusan kapták meg a kollégium címet a képzés indításakor. Ekkorra már kiderült, hogy elhamarkodott lépés volt ez. Így a kollégiumi cím viselését bizonyító oklevelet és KISZ KB zászlót csak külön döntés alapján kaphatták meg azóta ezek a kollégiumok is.

Az emlékeztető utalt először arra az igényre, hogy az oktatási intézmények tanszékeiktől, oktatóitól a kollégiumok több segítséget várnak a nevelésben és a tanulmányi feladatok megoldásában: így a gyengébb hallgatók szintrehozásában, s a tehetséggondozásban.

Az országos kollégiumi tanácskozást követően újjá szerveződött a Kollégiumi Igazgatók Tanácsa.

Az új megnevezés - Felsőoktatási Intézmények Kollégiumi Tanácsa - már önmagában utal a megváltozott feladatokra. A működéséről szóló ügyirat a felsőoktatási intézményeket irányító tárcák és a KISZ KB tanácsadó szervének tekintette az új Tanácsot, amely:

- "- javaslataival, véleményeivel segíti a kollégiumok felügyeletét ellátó szervek intézkedését, az egységes irányítást, ellenőrzést;
- összegyűjti a kollégiumok elméleti és gyakorlati problémáit, a jó tapasztalatokat, módszereket és terjeszti azokat;
- kidolgoz aktuális kérdések megoldását célzó előterjesztéseket, tanulmányokat;

- ellát meghatározott ellenőrzési és szervezési feladatokat, a minisztériumok és a KISZ KB megbízásából." /67/

A Tanács összetétele is az új követelményeknek megfelelően változott. Az elnöki feladatokat a művelődési tárca miniszter-helyettese és a KISZ KB titkára látták el.

A tagok között ott voltak a tárca képviselői, pénzügyi és gazdasági szakemberek, tíz kollégiumi igazgató és hat diák-bizottsági titkár, akik egyúttal valamilyen képzési irányt, intézménytípust is képviseltek. Ez a nagy testület munkáját már csak úgy tudta hatékonyan ellátni, hogy nyolc fős operatív bizottságot is választott és időközönként munkacsoportokat bízott meg.

A Felsőoktatási Intézmények Kollégiumi Tanácsának létrehozásával a demokratizálódási folyamat indult el, amelyben a kollégiumok képviselői véleményükkel, a gyakorlatból szerzett tapasztalataikkal jobban befolyásolhatták a döntéseket, ahol nagyobb lehetőség nyílt a különböző felsőoktatási intézményekhez tartozó kollégiumok egységes irányítására és nem utolsósorban pedagógusok és ifjúsági vezetők tartalmas együttműködésére.

A felsőoktatási kollégiumok fejlődése meghatározó volt az 1957-62 közötti időszak.

A konszolidáció első éveiben tudatosodott az a felismerés, hogy a szocializmus eredményes építése csak akkor képzelhető el, ha a fiatal nemzedéket megfelelően felkészítik az előttük álló feladatokra, ha a fiatalok széles körét tanulásra ösztönzik.

Ezt azonban csak úgy lehetett elérni, ha a továbbtanulni szándékozó fiatalokat és családjukat is érdekeltté teszik a tudás megszerzésében. A felismerést követően indult meg a felsőoktatás fejlesztése, ezen belül a tanulás szociális feltételeinek biztosítása.

A kollégiumok fejlődésében ez az öt év azért jelentős, mert sikerült elfogadtatni az épületek szociális funkciója mellett a képzésben, a személyiség formálásban betöltött szerepét is.

A Kommunista Ifjúsági Szövetség és a párt iránymutatásai, az anyagi, tárgyi, személyi feltételek javítása, a diákszálók kollégiummá fejlesztésének terve szemléletváltozást eredményeztek az egyetemeken, főiskolákon.

Megindult a kollégiumi közösségek kialakítása, a hallgatók tudatos nevelése. A bentlakásos intézmények a felsőoktatás részévé váltak.

A napjainkban tevékenykedő kollégiumok alapvetően az akkor kialakított elképzelések szerint működnek, csak irányításuk és munkájuk folyamatosan igazodott a társadalom újabb- s újabb igényeihez, olvéréseikhez.

II. AZ EGYETEMI ÉS FŐISKOLAI KOLLÉGIUMI RENDSZER FEJLŐDÉSE 1963-1973 KÖZÖTT

A hatvanas évek elején a felsőoktatásban jelentkező mennyiségi bővülés /pl. intézmények, hallgatók számának növekedése/ az oktatási intézmények tartalmi munkájában nem eredményezett egyenletes fejlődést. A népgazdasági igények és a képzés szerkezete, tartalma, az egyetem, főiskola sajátosságai jelentős differenciálódáshoz vezettek. A tanító-ővönképzők, a felsőfokú technikumok új intézményeiben rövid képzési /két-három év/ idő alatt a nagy egyetemekhez képest kisebb hallgatói létszám /200-400 fő/ képzése folyt.

Ezekben az években kellett kialakítani azokon a főiskolákon az oktatás-nevelés struktúráját, az oktatók és hallgatók közösségeit, így a kollégiumét is.

A kollégiumi vezetők első országos tanácskozásának tapasztalatai alapján, és az előbbi tények figyelembevételével az Országos Kollégiumi Tanács és a KISZ Központi Bizottsága intézménytípusonként elemezték a kollégiumok helyzetét, s az 1962-66 közötti időszakot a kollégiumi vezetők második országos tanácskozásának előkészítésére használták fel.

A korábban elfogadott elvek alapján megkezdődött a konkrét feladatok meghatározása, azok részletes kidolgozása.

Igy 1963-ban a felsőfokú technikumok vezetőinek országos értekezletére került sor. Az előzetesen bekért tájékoztatók és a vita szerint a kollégiumi önkormányzat szerepe, hatásköre jelentette az egyik problémát.

Az Országos Kollégiumi Tanács véleményét Gordos István fogalmazta meg a Felsőoktatási Szenátusban: "A vezetést a kollégiumban adjuk át az ifjúságnak olyan mértékben, amilyen mértékben képes átvenni... A társadalmi követelmények tekintetében a legtermészetesebb, hogy kiváló szakemberökké kell képezni a hallgatókat, A jó szakember azonban vezetés képességével is kell, hogy rendel-

kezzék.

Fiataljainkban él az önállóságra való törekvés. Ez az ifjúság nemcsak engedelmeskedni, nemcsak utánozni akar, hanem azt is, hogy kérjék ki a véleményét, hallgassák meg elgondolásait, hogy bizzanak rá feladatokat. Érdeklődési körükbe beletartozik a vezetés művészete és a vezetés akarása, az emberek megismerése és a velük való bánásmód is." /68/

A cikkíró szerint az önkormányzati tevékenység nem terjedhet ki általában az iskolai munkára, de a kollégiumban a rend fenntartására, a fegyelem kialakítására, a tanulmányi és politikai munka megszervezésére; a sport, a szórakozás, a kulturális munka irányítására mindenképpen ki kell, hogy terjedjen.

A kollégiumi feladatok segítése érdekében a KISZ KB is - a Felsőoktatási Intézmények Kollégiumi Nevelési Bizottsága névén - munkacsoportot hozott létre. Az ifjúsági szervezet megbízásából Boák Judit, Fábian Zoltán, Komoly Judit, Szilágyi Imre tanítóképző intézeti tanárok 1965-ben a tanító- és óvónőképző intézetekben vizsgálták a kollégiumok munkáját. Arra kerestek választ, hogy a tanítónő-óvónővé válásban milyen segítséget nyújtott a kollégium. /69/ A pedagógusképző intézményekben mindig fontos szerepet játszó hivatásra neveléshez próbáltak segítséget adni a bizottság tagjai.

Hasonló elmozdásokat végeztek a tudományegyetemeken Tóth Gábor irányításával, valamint a műszaki egyetemeken, az agrár- és művészeti felsőoktatási intézményekben. A tapasztalatokra az 1966. évi országos tanácskozás lényegének ismertetésénél fogunk visszatérni.

A felsőoktatási kollégiumok fejlődésében mindig jelentős szerepet játszottak azok az információk, ismeretek, amelyeket egymás munkájáról szereztek az intézmények vezetői. Az országos tanácskozások, táborok mellett annak egyik lehetséges formája cikkek, tanulmányok, módszertani anyagok közreadása. Az Országos Kollégiumi Tanács üztönzésére - elsősorban a kollégiumi címet viselő intézmények igazgatói közül - egyre többen vállalkoztak arra, hogy írásban közkinccsá tegyék, kollégiumi munkájuk tapaszt-

talatait. A tanulmányok, cikkek főleg a Felsőoktatási Szemlében láttak napvilágot. Mint már említettük az kollégiumi olvek elfogadása után a közösségi élet lehetőségeinek megismerése, annak megszervezése, a tervszerű munka kialakítása került a figyelem középpontjába. A megjelent írások is ezt tükrözik. /70/

Hedrich Miklós 1964-ben a kollégiumi nevelés és a világnézeti, politikai nevelőmunka kapcsolatáról szolt. "A kollégiumban folyó világnézeti nevelés sajátos helyzete abból adódik, hogy a kollégiumok az egyes tanszékek szakmai anyagában nyújtott tudományos ismereteknek a hallgatók értelmére és érzelmeire gyakorolt hatását nem közvetlenül, hanem csak közvetetten irányíthatják, ami végső soron a kollégiumon belüli világnézeti, politikai nevelés sajátos rendszeréhez vezet.

A kollégiumon belüli világnézeti és politikai nevelő munkának keretet, rendszert maga a közösségi nevelés rendszere ad... A közösségi munka folyamatában válik nyilvánvalóvá az egyén számára, hogy milyen sokoldalú és bonyolult kapcsolat, felelősségi viszony alakult ki a társadalomban, a közösségben élő emberek között."

Ezt követően 1965-ben Kovácsné Győri Ida a Szegedi Tanárképző Főiskola leánykollégiumának terveiről, Holub János pedig az építészmérnökök kulturális tevékenységéről, Simon Imre a keszthelyi agrárintézmény önkormányzatának kiépüléséről és dr. Hurocz László pedig a kollégiumi szobapatronálásról s az oktatók kollégiumi nevelőmunkában való érdekelttségéről számolt be.

Hajdú Miklós pécsi kollégiumi vezető volt. 1966-ban a szervezeti keretek kialakításának tapasztalatairól írt cikket. "A szervezeti világosság előfeltétele olyan szervezeti keretek létrehozása és működtetése, amelyek lehetővé teszik az élet által felvetett feladatok teljesítését.

Főiskolánkon, tapasztalatunk szerint éppen azzal segítettek legjobban a kommunista tanárképzés ügyét, hogy idejében felismertük a két fontos nevelési tényezőnek, a tanszékek és a KISZ-szervezet a kollégiumi önkormányzattal való együttműködésének

szükségességét és törekedtünk kimunkálni ennek formáit."

Befejezésül még dr. Szotácsky Mihály gondolatait idézzük, aki az önkormányzat tevékenysége szempontjából úgy látta, hogy: "A kollégiumban az önkormányzat és az adminisztratív irányítás viszonyában - amennyiben az nem veszélyezteti az egyetem előtt álló oktatási és nevelési feladatokat, pénzügyi és takarékosági követelményeket - az adminisztratív irányítás lehetőség szerint csak kiegészítő vagy éppen hiánypótló módszerként kívánatos."

Az említett cikkeket tanulmányozva arra következtetésre lehet jutni, hogy a komoly kollégiumi hagyományok ellenére az értelmiségképzés növekedése az új társadalmi rendszerben a bentlakásos intézményeket is nehéz és csak lassan megoldható feladatok elé állította.

A kollégiumok alapvető funkciójának és feladatainak megértését a kollégiummá fejlesztés irányelvei segítették ugyan, de minden egyetemen, főiskolán a helyi viszonyok figyelembevételével kellett a kollégiumokat az ott dolgozó kollégiumi vezetőknek, hallgatói közösségeknek kialakítani. Azok az intézmények fejlődtek gyorsabban, ahol az egyetem, főiskola tudva a felelősségét kezdeményezni mert.

Igy a József Attila Tudományegyetem a seniori rendszer kialakítására tett kísérletet, s ehhez, ha nem is könnyen, de megnyerte a Művelődésügyi Minisztériumot is. /71/ Olyan fiatal oktatók kaptak nevelőtanári megbízást, egyuttal elhelyezési lehetőséget is a kollégiumban, akik kollégiumi ifjúsági vezetőkként dolgoztak korábban, s munkájukat végzett szakemberként az egyetemen kezdték meg. Ez azért volt fontos kezdeményezés, mert a kollégiumban a hallgatók igényelték a fiatal és mégis tapasztalt tanársegédek mindennapi segítségét. Ezek a kapcsolatok igen tartalmas oktató-hallgató együttműködést eredményeztek.

A felsőoktatási kollégiumok fejlődésében újabb lendületet az 1965-66-os évek eredményei adtak.

A Magyar Szocialista Munkás Párt 1965 márciusában központi bizottsági ülésen foglalkozott az ifjúság szocialista nevelésének problémáival. Ezt követően az Országos Kollégiumi Tanács az irányító főhatóságok és a KISZ KB egyetértésében vitaanyagot bocsátott közre a kollégiumi működési szabályzat módosítására vonatkozóan. 1966 májusában került megrendezésre a kollégiumi vezetők második országos tanácskozása. Ezt követően a Művelődésügyi Minisztérium újabb ütemtervet készített, a Kommunista Ifjúsági Szövetség pedig Intéző Bizottsági határozatot hozott a kollégiumi nevelőmunka továbbfejlesztéséről. Sor került a KISZ megalakulása óta eltelt közel tíz év ifjúságnozgalmi eredményeinek és problémáinak, a szocializmus építése során, az ifjúság nevelésében jelentkező gondok elemzésére is, 1966 októberében. A KISZ KB állásfoglalt a KISZ munkájának néhány időszerű kérdésében és irányelveket bocsátott közre a felsőoktatási intézmények KISZ szervezetei számára.

Ugyancsak ebben az évben tartotta a Magyar Szocialista Munkáspárt a IX. Kongresszusát.

Az említett fórumok, testületek valamilyen vonatkozásban mind az ifjúság nevelésével, a szociális, szakmai-politikai helyzetével, a fiatalok életét befolyásoló társadalmi, gazdasági tényezőivel foglalkoztak. A szocializmus alapjainak lerakását követően a szocializmus építésének egyik alapvető kérdésévé az ifjúság nevelése vált.

A felsőoktatási kollégiumok vezetőinek II. Országos Tanácskozása

Az 1966 május 6-7-én Budapesten összeülő II. Országos Tanácskozás arra vállalkozott, hogy összegezze és értékelje az 1962 óta bekövetkezett változásoknak, fejlődésnek megfelelően az egyetemi, főiskolai diákközhöz és kollégiumok nevelőmunkájának főbb eredményeit és problémáit. Segítsen kialakítani azokat a legfontosabb feladatokat, amelyek az állami és a KISZ vezetésre hárulnak. Intézménytípusonként igyekezett segítséget nyújtani az oktatási reformhoz szervesen kapcsolódó kollégiumi nevelő-

munka módszereinek, formáinak, valamint a kollégiumok új működési szabályzatának kidolgozásához.

A tanácskozáson olyan nevelési program megfogalmazására törekedtek, amely valamennyi felsőoktatási intézmény kollégiumában folyó nevelőmunka irányát, formáit és módszereit a szaktanberképzés intézménytípusonként megfogalmazott követelményeinek megfelelően határozza meg.

Az országos értekezletet alapos előkészítés előzte meg. Az Országos Kollégiumi Tanács irányításával igen széles körben gyűjtöttek véleményt, javaslatot.

Mint már korábban szoltunk róla, intézménytípusonként elemezték a kollégiumok helyzetét. Az elhangzó referátumot megvitaták az egyetemek, főiskolák állami, párt és a KISZ testületei, véleményt mondtak országos kutatóintézetek, a megyei, városi KISZ Bizottságok.

A széles körű vita így nemcsak a kollégiumok számára hozott fontos eredményeket, hanem a felsőoktatáshoz kapcsolódó állami és társadalmi szervek, szervezetek munkájára is komoly hatást gyakorolt.

Az országos tanácskozás arról számolhatott be, hogy a 92 felsőoktatási intézményhez 1966-ban már 146 diákotthon-kollégium tartozott. Az egyetemi ifjúságnak közel fele, 23238 hallgató élt ezekben az intézményekben. A vidéki felsőoktatási intézmények hallgatóinak átlagosan 65%-a, a budapesti intézmények hallgatóinak körülbelül 35%-a részesült elhelyezésben. /72/

A kollégiumi ellátottság kedvező alakulását számottevően elősegítették a második ötéves terv időszakában épült új kollégiumok. Több mint 300 millió Ft beruházással 20 új kollégium létesült. Ekkor kaptak új épületet pl. a Pécsi Tanárképző Főiskolán, a szegedi, és a debreceni tudományegyetemen, a mosonmagyaróvári, a gödöllői, a keszthelyi és a debreceni agrártudományi főiskolán, a budapesti, a debreceni, szegedi orvostudományi egyetemen, a sárospataki, a szombathelyi, a szarvasi tanítóképző intézetekben.

Az 1963-ban bevezetett új szociális intézkedés szerint a hallgatók 200 Ft ellenében teljes étkeztést, szállást kaptak.

Az állam nagyarányú gondoskodása ellenére is sok probléma várt még megoldásra. Továbbra is magas volt az albérletben lakók aránya, több intézmény nem rendelkezett önálló kollégiummal és a közösségi munkához szükséges feltételek is sokhelyen hiányoztak.

A nevelőmunka fejlődését illetően a résztvevők hangsúlyozták, hogy 1962-65 között helyesnek bizonyult a diákotthonok kollégiummá fejlesztési programja. Ezekben az években 55 bentlakásos intézmény nyerte el a kitüntető címet. A kollégiumi cím elnyerése - különösen az első időszakban - jelentős ösztönző erő volt a diákotthoni munka színvonalának fokozására, a célravezető nevelési módszerek bővítésére és alkalmazására.

A kollégiumi vezetők első tanácskozásán elfogadott működési szabályzat megteremtette annak a lehetőségét, hogy az állami és KISZ vezetés között jó együttműködés alakuljon ki.

Ezekben az években munkában, szórakozásban együttélő kollégiumi közösségek jöttek létre, ahol szép eredmények születtek a tanulmányi, politikai munka terén, és a kollégium szerepe jelentősen megnövekedett az egyetemi ifjúság szabadidejének megszervezésében. Továbbra sem sikerült megoldhani azonban a kollégiumi vezetők továbbképzését, nem történt előbbrelépés a KISZ alapszervezetek és kollégiumi alaphözösség, valamint a tanszékek és kollégium kapcsolatában. Több helyen erőtlen maradt az intézményi kollégiumi tanács munkája.

A felsőoktatási kollégiumi vezetők II. Országos Tanácskozása az eredmények és gondok összegzése mellett jelentős figyelmet fordított a további teendőkre.

A kollégiumok helyét az egyetemi és főiskolai nevelőmunka bázisaként, "szocialista és nevelési funkciókat" ellátó intézményként határozták meg.

A nevelőmunka bázisa alatt azt értették, hogy a kollégium részt vállal a hallgatók neveléséből minden területen, azonban egyetlen területen sem válik kizárólagosan felelőssé. Azért vállalhat és vehet részt minden egyetemi, főiskolai oktatási, nevelési feladat megvalósításában, mert sajátossága, hogy a szervezeti közösségek közül a leghatékonyabbá tehető. A közös munkának, a közös élménynek, az érdeklődésnek, amelyek mind fontos tényezőként szerepelnek a közösség alakításában, az együttlakás többszörösére fokozza hatékonyságát. "A kollégium alkalmas arra, hogy kitágítsa az egyetemnek, mint szocialista intézménynek nevelési hatókörét és szervezeten irányítsa a hallgatók órán, előadáson és egyetemen kívüli életét is." /73/

A referátum feleletet adott arra is, hogy a kollégiumi címet elért bentlakásos intézmények hogyan, milyen formában fejlődhetnek tovább. A diákokotthoni, kollégiumi nevelőmunka alapvető mércéjének, döntő tényezőjének "a KISZ által irányított, a KISZ és a nevelőtanárok együttes tevékenysége által kibontakoztatott szervezett ifjúsági öntevékenységet" tartották. /74/

Ugy vélték, hogy a szervezett ifjúsági öntevékenység alapján lehetőség van a kollégiumi cím elnyerésén való munkálkodásra, a kollégiumi cím birtokosai pedig nevelőtevékenységük, és szervezethez tartozásuk szintjétől függően, elnyerhetik a szocialista kollégium címet. A minőségi feladatok megkülönböztetése a kollégiumban folyó nevelőmunka, a közösségi élet színvonala szerint lehetséges, amely az ifjúsági önállóságnak és öntevékenységnek függvénye. A kollégiumok képviselői az elbírálás alapjának a felnőtt és ifjúsági vezetés arányát, a tanári segítség direkt és indirekt módjának, s a követelménytámasztás egyszemélyi vagy közösségi jellegének mértékét tartották.

A szocialista kollégium címre azok az intézmények pályázhattak, ahol a kollégiumi munka szervezésében-irányításában a KISZ irányító és ellenőrző szerepe tükröződött.

Ezekben a kollégiumokban olyan felnőttek részvételét várták, akik többségében fiatal oktatóként a KISZ egyetemi, városi, megyei vezető szerveiben aktívan dolgoztak.

Az ifjúsági önrkonányzat jogai között a kollégiumi felvételeket, szociális segélyek elosztásának ügyét, a házirend, munkaterv összeállítását, megvalósítását, a végzős hallgatók véleményezését, a jutalmazást és fegyelmezést, a költségvetés össze-ről felhasználását fogalmazták meg. A szocialista kollégium elnevezés nem sokáig használatos. Helyét majd a kiváló kollégium kintető cím foglalja el. Az új cím azonban ennek az elképzelésnek a tartalmából sokat megőriz.

A kollégiumok önállóságának növelés érdekében, az intézmények működési szabályzatának elkészítését az adott egyetemre, főiskolára bízták. Ezáltal is bővíteni kívánták a felsőoktatási intézmények párt-, állami, KISZ vezetésének szerepét és jelentőségét az egyetemi ifjúság nevelésében, a kollégiumi nevelőmunkában.

A kollégiumi vezetők az országos tanácskozáson a szabályzat elkészítésekor figyelembeveendő alapelveket vitatták meg. Ezt követően októberben jelent meg a felsőoktatási intézmények kollégiumainak általános szabályzata. A kollégiumok általános feladataiként határozták meg, hogy segítsék a hallgatók gondolkodásában meggyőződéssé válni a marxizmus-leninizmust, erősítsék kötelességérzetüket, felelősségüket, a hallgatók kommunista jellemvonásait.

A kollégium vállaljon szerepet a hallgatók tanulmányi munkájának becsületes elvégzésében, az idegennyelv tanulásában, a hivatástudat elmélyítésében, az általános és szakműveltség helyes arányának kialakításában, az önművelési igény fejlesztésében.

A budapesti tanácskozáson részletes követelményrendszert is kidolgoztak. Ezzel alternatívát ajánlottak fel az egyetemeknek, főiskoláknak. A kollégium általános feladataihoz kapcsolódó nevelési követelményeket és tevékenységi köröket évfolyamonként differenciálták. Így első éven a csoportközösségek kialakítása, második éven ezek megerősítése, valamint az egyetemi KISZ- és kollégiumi életbe való bekapcsolódás, harmadik éven a szerzet ismeretek elmélyítése, az egyetemen kívüli kapcsolatok intenzívebbé tétele, lettek a fő feladatok. Negyedik évtől a végzés utáni munkára való felkészítés, a hivatástudat elmélyítése és a továbbfejlődés irányának meghatározása jelentkezett.

A felsőoktatási kollégiumok vezetőinek II. Országos Tanácskozásán kiemelt figyelmet kapott a Kommunista Ifjúsági Szövetség szerepének meghatározása. A megelőző viták zárásaként szeptemberben látott napvilágot ezzel kapcsolatban a KISZ KB Intéző Bizottságának határozata.

A KISZ Központi Bizottságában létrehozták az Országos Egyetemi és Főiskolai Tanácsot, amely átvette az addig önállóan működő Felsőoktatási Kollégiumi Tanács feladatait is. Az új tanács megszületése már abba az irányba mutatott, amikor megérett a helyzet az ifjúsági mozgalomon belül is a rétegmunka erősítésére.

Az Egyetemi és Főiskolai Tanács programjában vállalta többek között a kollégiumi nevelés kérdéseivel foglalkozó tudományos kutatások tudományos pályázatok kiírását, irányítását, a kollégiumi neveléssel foglalkozó külföldi és hazai irodalomról tájékoztató kiadását, felmérések kezdeményezését és országos tanácskozások összehívását.

Az intézményi KISZ szervezetek feladatául a kollégiumok tevékenységének irányítását és ellenőrzését tűzték ki. A diákbizottság közvetlenül a KISZ végrehajtó bizottsága irányítása alatt állt. A kollégiumoknak szervesen kapcsolódniuk kellett az intézmény KISZ szervezetei előtt álló feladatok megoldásához, szervezeti felépítésükben lehetőleg a KISZ struktúráját kellett követni.

Ennek megfelelően a diáktöbbség kollégiumi vezetői a szobaközösségek kialakításánál a KISZ alapszervezetek összetételét vette figyelembe. Ugy vélték, hogy az azonos tanulmányi csoporthoz tartozó diákok egymás mellé való elhelyezése a KISZ alapszervezetek megerősítését is segíti.

A KISZ szervezetekkel kapcsolatos elvárás megfogalmazásának jelentős eredménye lett, hogy az ifjúsági mozgalom vezetői mellett, a szervezetek is odafigyeltek a kollégiumok nyújtotta nevelési lehetőségekre. Később azonban bebizonyosodott, hogy túlzott volt az elvárás a KISZ szervezetekkel szemben, hisz alapvetően más a feladata a Kommunista Ifjúsági Szövetségnek, mint politikai szervezetnek, és más a kollégiumnak, mint szociális, s oktatási-

nevelési intézménynek. Ezt követően kezdődtek a hatásköri viták, amelyek ugyan változó hangsúllyal, de mind a mai napig tartanak.

Az 1966-os országos kollégiumi tanácskozáson határozták el azt is, hogy ezután háromévenként rendezik meg a felsőoktatási kollégiumok vezetőinek országos tanácskozását. Ezt tartalmazta a Hivvelődésügyi Minisztérium által közreadott Ütemterv is.

A tárca^{az} általános szervezeti és működési szabályzat, valamint a KISZ KB IB határozatának intézményi lebontását a következő megjegyzésekkel szorgalmazta: "Az oktatási reform tervezési szakasza lezárult. Az egyetemi, tanító és óvónőképző intézetek harmadik illetve negyedik éve a reform tantervek szerint dolgoznak, végzik tevékenységüket.

Sok tananyag kidolgozása befejeződött. Erőfeszítések folynak az oktatás tartalmának korszerűsítésére, az oktatási módszerek fejlesztésére. Koncentrálni lehet, de szükséges is az erőket a reform eddig viszonylag kevés eredményt felmutató területére, a fiatalok nevelésére, amely nem választható el az oktatástól... A KISZ KB állásfoglalása arra irányul, hogy elsősorban a KISZ szervezetek munkájának fokozásával erősítsük a hallgatók nevelését. Ugyanakkor helyesen utal arra, hogy ez csak akkor lehet eredményes, ha a hallgatókkal foglalkozók összehangolják tevékenységüket és tudatos, tervszerű munkával emelik a nevelőmunka színvonalát, javítják a nevelés körülményeit. Az intézmények feladata: elsősorban az oktatás, aztán a patronálási rendszer bevezetése, a hallgatókkal való differenciált foglalkozás kialakítása, széles körű, rendszeres tájékoztató munka, a példamutatás, a pedagógiai felkészültség megkövetelése." /75/

A felsőoktatási kollégiumi vezetők II. Országos Tanácskozása azért volt jelentős a kollégiumok fejlődésében, mert a bentlakásos intézmények feladatairól kollégisták, egyetemi, főiskolai vezetők és társadalmi vezetők egyaránt úgy szóltak, mint amely valóban szerves részét képezi a szakemberképzésnek. Már nem a hovatartozás kérdése volt az első, hanem a hogyan kérdése, a közösség szervezése került a középpontba. Ha a mai egyetemista, főiskolás számára néha túlzónak tűnő elvárások fogalmazódtak is meg, mint pl. a kommunista szakemberképzés, akkor is példaadó marad az a törekvés, amely az ifjúság nevelését az ifjúság közreműködésével, partnerként való kezelésével akarta megoldani.

Jelenleg nem vállalkozhatunk a Kommunista Ifjúsági Szövetség történetének, tevékenységének részletes elemzésére, azonban szólni kell azokról az eredményekről, állásfoglalásokról, amelyek jelentős hatást gyakoroltak az ifjúsági mozgalom munkájának alakulására, így a kollégisták tevékenységére is. A hatvanas évek közepétől egyre többször fogalmazódott meg, hogy az egyetemi, főiskolai ifjúság erkölcsi-politikai arculata rendkívül összetett, bonyolult és ellentmondásos.

A hallgatók gondolkodásmódját, világnézetét, magatartását és politikai cselekvését alapvetően ugyanazok a társadalmi tényezők határozzák meg, mint a társadalom valamennyi ifjúsági rétegének nézeteit, cselekedeteit. Ez a hatás az egyetemnek belső állapota szerint egyértelműbbé, vagy ellentmondásosabbá válik. Ezen alapvető tényezők mellett számolni kell a hallgatók életkori, a tanuló státusából, a képzés jellegéből adódó egyéb sajátosságaival is, amelyek felerősítik, vagy mérséklik az egyes politikai, világnézeti problémákat.

A KISZ Központi Bizottsága látván, hogy az egyetemi ifjúság eszmei-politikai és erkölcsi arculatáról, az egyetemi KISZ-szervezetek munkájáról nincs egységes vélemény sem a társadalmi közvéleményben, sem az ifjúsági vezetők körében, Központi Bizottsági

ülésein foglalkozott a témával és irányelveket adott közre a felsőoktatási KISZ-szervezetek számára.

A KISZ KB 1966-os irányelvei a felsőoktatási intézmények KISZ szervezetei számára

A napirend előterjesztője Vajó Péter, a KISZ KB titkára volt, aki beszámolójában a következőket mondta: /76/ "amint az irányelv-tervezetben is kifejtettük, nem szabad szem elől tévesztetni, hogy az egyetemi ifjúság nem harmatikusán elzárva él a külvilágtól, hogy a mai egyetemi ifjúság élményei, tapasztalatai az épülő, de még távolról sem kész szocialista társadalmunk közoktatáspolitikája és iskolarendszere ellentmondásos útjához fűződnek. Benne élnek a hallgatók a nemzetközi élet eseményeiben, a kapitalizmus és a szocializmus nemzetközi méretű osztályharcában, valamint a nemzetközi munkásmozgalom bonyolult világában

Tanulmányaik során az ismeretanyagok különböző mélységű és előjeli halmazával találják szemben magukat. Ugyanakkor társadalmi-politikai és élettapasztalatuk még minimális. Ezért úgy gondoljuk, az a célravezető, ha az egyetemi ifjúság helyzetét, fejlődését, problémáinak feltárását és elemzését szocialista társadalmunk és a nemzetközi helyzet mai gazdasági és tudati viszonyaival kölcsönhatásban vizsgáljuk." /76/

A mai fiatalok már a felszabadulás után nőttek fel. Számukra a szocializmus természetes életforma, nincs mögöttük az új társadalomért vívott harc.

A vitában a közel tíz éves ifjúsági szövetség tevékenységéről is szó volt. Központi kérdésként szerepelt a KISZ politikai és tömegszervezeti jellegének megítélése.

Az irányelvekben végülis a tapasztalatok alapján megfogalmazódtak a legfontosabb feladatok. /77/

Tudatosodott, hogy a párt, politikájának érvényesítését és valóra váltását elsősorban a felsőoktatási intézmények oktató-nevelő munkájában kell növelni, mert az egyetemi ifjúság szakmáján keresztül és hivatása elsajátítása, gyakorlása útján válhat elkötelezett szakemberre.

A kommunista szakemberképzés, mint általános célkitűzés elterjedt ugyan, de a felsőoktatási intézmények nevelési tényezői szerint - különösen a szaktanszékek, intézetek, kollégiumok - és intézménytípusonként nem nyert konkrét megfogalmazást a cél.

A felsőoktatásban az első évekkel való foglalkozás, az egyetemi szabályzatok általános módosítása, az ösztönző ösztöndíjrendszer kialakítása és főleg a hallgatóknak az őket érintő kérdések kialakításába, életéjükbe való bevonása jelentett új feladatokat.

Az egyetemi, főiskolai KISZ szervezetek irányelveinek megjelenésével és az Egyetemi és Főiskolai Tanács megalakulásával az ifjúsági szövetség keretében lehetőség nyílt a feladatok ifjúsági rétegenkénti differenciálására. Mindennek következtében az egyetemi és főiskolai KISZ szervezetek tevékenységében, a felsőoktatási reform munkálataiba való bekapcsolódás, valamint az érdekvédelmi tevékenység erősítése, az akciók, programok kialakításában és szervezeti életben fő szemponttá vált.

Ezek a kérdések majd az 1980-as évek elején fogalmazódnak meg újra hasonló vagy talán még nagyobb erősséggel.

Mint azt az előzőekben láttuk, a hatvanas évek közepén a társadalom figyelme az ifjúság nevelése felé fordult. Nemcsak az ifjúsági szövetség, tevékenységében, hanem a társadalmi, gazdasági életben is középponti kérdésként vetődött fel az egyetemi, főiskolai ifjúság megítélése. Az akkor kb. 50 ezer fős réteg szerepét nem mennyiségileg, hanem súlyának megfelelően kellett értékelni, a jövő társadalmának alakulása szempontjából. Vajó Péter továbbvive a KISZ felsőoktatási irányelvének gondolatait a Felsőoktatási Szemlében hangsúlyozta, hogy: "Az egyetemi ifjúság nevelése nem izolált világban folyik, hanem társadalmunk egész valóságanyagán.... Az egyetemi közösség is csak a társadalommal való szerves egység alapján felődhet szocialistává, mint öntevékeny társadalmi egység."

/78/

Ennek megfelelően "szélesíteni kell az egyetemek és KISZ szervezetek társadalmi kapcsolatait és formáit, különösen azokat,

amelyek alkalmasak a hivatástudat formálására és a szakmai ismeretek felhasználására.

Meskó Gábor a Veszprémi Vegyipari Egyetem kollégiumának igazgatója a diákokotthonokról írva állapította meg, ugyancsak a Felsőoktatási Szemlében, hogy: "...nem hermetikusan zárt nevelési terrórum, hanem a hallgatót óró összes külső hatásoknak egyik fontos tényezője, amely környezetbe ágyazva hat. A diákokotthoni nevelésnek, mint nevelési tényezőnek nem szabad alapvető ellentmondásban lenni a többi külső és belső szubjektív hatással. E hatások nem merev, statikus formák, hanem folytonosan változnak... a velük egy rendszert képző diákokotthoni nevelésnek folytonosan megújulónak, eszközeit és tartalmi súlypontját tekintve rugalmas változónak kell lennie... Azt is tudomásul kell venni, hogy szerepe és súlya változik, s komoly tévedés mindig minden időszakban döntő tényezőnek tekinteni."

Felhívja arra is a figyelmet, hogy: "A fiatalság életteni fejlődése korábban és gyorsabban lejátszódó folyamat, és társadalmi és szociális okokkal magyarázható. Viszont az önálló egyéniség kifejlődésének korhatára kissé kitolódott." /79/

Az egyetemi ifjúság nevelése kérdésének fontosságát felerősítették a nyugat-európai ifjúsági mozgalmak is, amelyeknek hatásai 1968-ban és utána hazánkban is érzékelhetők voltak.

A második világháború és a hidegháborús évek után a konszolidálódó és aránylag dinamikusan fejlődő világban az ifjúság önálló arculatú rétegeként jelent meg: többek között megfogalmazta társadalmi céljait, ifjúsági kultúrát hozott létre, a diákmozgalmokban valóságos társadalom átalakító szerepre tört.

A kialakuló ifjúsági kultúra fellegvárai a felsőoktatási intézmények lettek.

Az egyetemi, főiskolai hallgatók körében erőteljesen jelentkezett a társadalom és saját viszonyaik alakításában való közvetlenebb részvétel sürgetése. A diákmozgalmak - egy dinamikus világhelyzet hatására - a valóságos lehetőségeiken túlmutató utópikus elképzelések jegyében fogalmazták meg ideológiájukat.

Az ellentmondásos eszmerendszer életképesebb, az intézményi közéletben megvalósítható, megvalósuló részét a saját kulturális-művelődési szokások átalakítását, illetve az életmód reformját megfogalmazó elképzelések jelentették.

Magyarországon a jelzett folyamatok - bár általában áttételesen érvényesültek - a jól kapcsolódtak a belső, saját történelmi fejlődésünkből következő változásokhoz. A konszolidáció, a közéleti demokrácia fejlesztése, az új gazdasági mechanizmus közül kibúntakozó viták egyre inkább a jó szakemberképzésre, a tudományos munka fejlesztésére, a jövő társadalmát képező ifjúság nevelésére és nem utolsósorban a kultúrára irányították a társadalom figyelmét.

Valószínű az egyetemi, főiskolai nevelés ilyen mérvű közép-pontba kerülése volt az egyik oka annak is, hogy alig két év elteltével 1968. február 25-28. között Gödöllőn ismét találkoztak a felsőoktatási diákotthonok és kollégiumok igazgatói, diákbizottsági titkárai.

A III. Országos Kollégiumi Konferencia jelentősége a kollégiumi élet fejlődésében

A kollégiumi vezetők három napos tanácskozásának fő gondolatai a hagyományok felelevenítése és a szocialista kollégiumi mozgalom kibővítése köré csoportosíthatók. /80/

A nyitó előadást dr. Polinszky Károly művelődésügyi miniszterhelyettes tartotta "Hagyomány és korszerűség a kollégiumi nevelésben" címmel.

Abból a tényből indult ki, hogy a diákotthonok és kollégiumok kiterjedt, államilag jelentős rendszere világviszonylatban is a legfejlettebbek közé tartozik. Értéke akkor becsülhető meg igazán, ha tekintetbe vesszük azt a gyorsirami fejlődést, amely a népi hatalom éveit alatt a diákotthonok és kollégiumok hálózatában végbement. A jelenkor eredményeinek megítéléséhez hazánkban azonban feltétlenül szükség van a magyar nevelésügy, benne a felsőoktatás gazdag és progresszív kollégiumi hagyományainak számbavételére is.

A múlt emlékeinek felidőzése azt az igényt tükrözte, mely szerint a mai feladatok megvalósítása érdekében sokkal bátrabban kell meríteni saját múltunk legjobb tapasztalataiból.

Ehhez a gondolatkörhöz csatlakozott dr. Széchy Éva a Minvelődésügyi Minisztérium csoportvezetője is előadásában, aki az eszméi, politikai, erkölcsi nevelés kollégiumi feladatairól szólva mondotta a következőket: "Századunkban már csirájában jelentkezett a kollégiumi nevelésnek az az ága is, amelyik szorosan kötődött a forradalmi szocialista mozgalomhoz. Első próbálkozásai az 1919-es Tanácsköztársaság vörös diákinternátusai voltak, amelyeknek nevelése azonban történelmi okok miatt szélesre kibontakozni nem tudott.

Az ellenforradalmi rendszerben a szocialista nevelés csak áttételesen, közvetetten, az illegális harc nagyon nehéz, bonyolult körülményei között érvényesülhetett. A régi Eötvös Kollégiumban például a polgári demokrácia, a polgári humanizmus és liberalizmus eszméivel, a Győrffy Kollégiumokban a harmadik utas, paraszt-romantikus népiességgel birkózva és vitatkozva, de a közös ellenség, a fasizmus ellen is szövetségre lépve. Ez a kettősség jelentkezett természetesen más országokban és más történelmi körülmények között - még a felszabadulás utáni népi kollégiumokban is.

A munkásosztály ideológiai olve a maguk tisztaságában és tájességében széles fronton csak abban az új kollégiumi mozgalomban bontakozhatott ki, amelynek már mi is résztvevői vagyunk. A folytonosság mellett világosan látnunk és hangsúlyoznunk kell új mozgalmunk minőségileg más jellegét is.

Ez a minőségileg "más" elősorban az, hogy a kollégium hangsúlyozottan olyan értelmiségi szakembereket akar nevelni közösségeiben, akik tudatosan készülnek a szocialista társadalomban rájuk váró hivatás betöltésére.

Ez a hivatás nemcsak színvonalas szakértelmet, tudományos felkészültséget igényel, de magasfokú szocialista társadalmi tudományos, világnézeti tisztánlátást, kollektivistá erkölcsiséget is, összeforrást az alapvető osztályokkal, a vezetőkézség elsajá-

títását azért, hogy a nép szocialista értelmiségének tagjaiként be tudják majd tölteni szerepüket a társadalom különböző sejtjeiben. " /81/

A múlt felidézésének legemlékezetesebb eseménye a tegnap és ma kollégistáinak találkozója volt, amelyen Mód Péter külügyminiszterhelyettes, Erdei Ferenc akadémikus, a Hazafias Népfront főtitkára, Köpeczi Béla az ELTE rektorhelyettese, Szabó Kálmán a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem rektora, Molnár János művelődésügyi miniszterhelyettes és Horváth Teri színművésznő vettek részt. Ők a felszabadulást megelőző évtizedek és közvetlenül a felszabadulást követő idők tanúiként szólottak. Az átélt élmények hangulatos felidézése mellett a beszélgetés legfontosabb eredménye volt, hogy a kollégium feladatairól vallott különböző nézetek egymással vitakozva jelentek meg egyazon fórumon. A szakmai munka vagy a politikai tevékenység fontosabb-e a kollégiumban? Milyen mértékű lehet az önkormányzat önállósága? Szükség van-e kinevezett kollégiumi igazgatóra?

A haladó kollégiumi mozgalnak ma is aktuális tanulsága egy olyan szellem, amely a diákokat, a hallgatókat valami nagyon mély társadalmi elkötelezettségre nevelte. A társadalmi elkötelezettség ma a szakmára való magas fokú felkészülés szükségességét rejti magában. Ez igen összetett feladatok elé állítja fiatalokat. A sokféleség egysége az, ami igazán erőt, jelenthet a múltból. Az Eötvös Kollégium szakmai munkát segítő, a széles körű tudományos érdeklődés szerdélyes légkörét megalapozó legjobb hagyományait célszerűen ötvözni kell a népi kollégiumok igazi szocialista közösségi szellemet, valóban demokratikus légkört érlelő legjobb módszertani hagyományai-val.

Változott ugyan a kollégiumi önkormányzat funkciója, de pedagógiai jelentősége továbbra is megmaradt. A közös felelősség szellemét ma is ki kell alakítani, de ezt csak úgy lehet, ha a közösségnek reális döntési jogai is vannak. A belső demokratikus szervezetnek pedig a további fejlődés szempontjából a megoldandó tudományos, szakmai feladatokat kell szolgálnia, majd amelyek elé a

a modern technika hallatlanul felgyorsult fejlődése állítja a fiatalokat.

A konferencián az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottsága javaslatára olyan előadói névsor és témajavaslat kézbeadásra is sikerült, amely kollégiumi estek szervezéséhez nyújtott segítséget a kollégiumoknak.

A cél az volt, hogy az állami és községi vezetők, a kommunista ifjúsági mozgalom régi harcosai gyakrabban látogassanak el felsőoktatási diákotthonokba, kollégiumokba és tartsanak beszélgetéseket, konzultációkat a diákoknak, őket érdeklő időszerű politikai és ideológiai kérdésekről, a gazdasági, nemzetközi kérdésektől az ideológiai, kultúrpolitikai, jogi, honvédelmi tájékoztatáson át a műszaki, agrár, pedagógiai ismertekig a legfontosabb kérdések körét ölelték fel a témák, s több mint 250 fő vállalkozott erre a munkára.

A kollégiumi vezetők III. Országos Konferenciájára természetesen szó volt a kollégiumi tevékenység eredményeiről és problémáiról is. Fő gondként a hallgatók eszméi, erkölcsi, politikai arculatának megfelelő formálását és a szakmai önképző munka diákotthoni fejlesztését látták. Az előbbiről szólva elmondták, hogy: "Nem csupán a bentlakásos nevelés sok évszázados tapasztalatainak felújításáról, s a mai körülményekre való alkalmazásáról van szó, hanem eszméiségében, társadalmi töltésében, nevelési karakterében és céljaiban minden eddigi történeti típust meghaladó új típusú szocialista kollégiumokat szeretnénk létrehozni." /82/

A hagyományos formák mellett a KISZ-aktívák megerősítését és a pártaktívák létrehozását sürgették.

A szakmai tanulás, önképző munka területén azt tűzték ki célul, hogy a kollégium lakói első, második év végére érjék el legalább az intézet átlagának tanulmányi színvonalát és a felső évfolyamokon pedig már feltétlenül és tartósan haladják meg azt.

A kollégiumi életből szerzett tapasztalatok szerint az együttélés adottságai ténylegesen segítik a tanulmányokban való gyorsabb előrehaladást, de a tanulmányi átlag megszerzésére össz-

pontosuló törekvés szemléletbeli problémákat is okozott jónéhány vezetónél. Intézménytípusonként az osztályzatoknak egészen eltérő értéke alakult ki, több intézményben a fizikai dolgozók szülői gyermekeinek aránya az átlagtól magasabb vagy jóval alacsonyabb lehet, és az is figyelembeveendő szempont, hogy egy gyengébb képességű hallgató a kollégium közegben igen értékes közösségi emberré válhat. A szemléleti probléma néhányszor odáig is elvezetett, hogy a tanulmányi átlag szerint rangsorolták a hallgatókat a kollégiumi elhelyezésben. Így azok a diákok, akik a legtöbb segítséget igényelték volna az eredményes tanuláshoz, több esetben albérletben kényszerültek.

A szakmai, tanulmányi tevékenységben az ember segítélésében a tanulmányi átlagra való orientálás tehát csak egyik szempont lehet.

Az Országos Kollégiumi Tanács a konferenciát megelőzően ismét felmérést készített a kollégiumok helyzetéről, tevékenységéről. Azokat a gócpontokat keresték, amelyek lassították a kollégiumná, majd szocialista kollégiumná fejlődés ütemét. Dr. Tóth Gábor elnök beszámolójában az egyik ilyen tényező volt a hallgatók helytelen megítélése a felsőoktatásban: vagy túlságosan szabályozzák életüket, tevékenységüket, vagy teljesen magukra hagyják őket. Véleménye szerint felnőttként kell kezelni a hallgatókat, de ugyanakkor minden segítséget meg kell adni ehhez, hogy politikai, szakmai és társadalmi szempontból egyaránt komoly szakemberekké váljanak.

A másik tényező a diáktöbbségnek, kollégiumok szervezeti felépítése volt. Az egyik helyen nem találtak primér közösségeket, máshol nem értették meg az önkormányzat lényegét, vagy a közgyűlés szerepét. A legtöbb kollégiumban a legfőbb gond az volt, hogy nem sikerült kiépíteni a kollégiumon belül a különböző nagyságú és funkciójú közösségeket rendszerét.

Az III. Országos Kollégiumi Konferencián a diákönkormányzatok munkájának színvonala, a közösségi élet fejlesztése és a

pedagógiai irányítás kapcsolatában került felszínre.

A résztvevők a vita során azt a véleményt fogalmazták meg, hogy az oktatók pedagógiai munkájának éppen az az igazi próbatétele: milyen gyorsan és milyen mértékben bontakozik ki nevelői segítségük nyomán a hallgatók önkormányzási képessége. A felnőttek alapvető munkamódszere, csakis a meggyőzés lehet, feladataik közé a felsőoktatási intézmény nevelési követelményeinek közvetítése, a kollégiumi közösségi életben folytonosság, a szakértelen biztosítása tartozik.

Mindent figyelembe véve az a helyes, ha egy szavazati joggal rendelkezve a kollégiumi bizottságban egyenjogú tagként vesz részt az igazgató.

Ez az igény indítja el majd az olyan kollégiumi bizottságok létrejöttét a 70-es évek elején, amelyben a kollégiumi testületek, közösségek képviselői az irányításért felelős személyek közös tanácsot alkotnak. A feladatok megoszlása, a felelősök bizonyos fokú önállósága, sőt egyenrangúsága a hallgatói öntevékenységi ösztönzését, valamint az 1966-os általános szervezeti szabályzatban is elfogadott hatáskörök hallgatói érvényesítését szolgálták. Erre azért is szükség volt, mert a gazdasági mechanizmus reformjának szellemében érvényesíteni kívánták azt az elvet, hogy a diáktothoni, kollégiumi díj tegye nyilvánvalóvá minden ember előtt a tényleges ráfordítási értéket, önköltséget és világosan tükrözze állami hozzájárulás mértékét. Tehát az egyenlő térítési díj helyett a szociális körülményeknek megfelelő differenciált térítési díj bevezetését tervezték, amellyel párhuzamosan majd a tanulmányi ösztöndíj biztosításra is sor került.

A hallgatók életmódjának, munkájának megítélésében nagy feladatok vártak a kollégiumi közösségekre: jogokat kellett szerezni, s ezzel meg kellett tanulni élni is.

A III. Országos Kollégiumi Konferencián ismételten napirendre került a kollégiumok országos irányításának kérdése, elsősorban azzal a céllal, hogy lendületet adjanak a szocialista kollégiummá fejlesztéshez.

A Művelődésügyi Minisztérium keretén belül 1967-ben jött létre a hetvenes évek közepéig működött az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség elnevezésű társadalmi szervezet, amelynek háromtagú irányító csoportja Nevelési Csoport néven a Művelődésügyi Minisztérium Felsőoktatáspolitikai Főosztályán dolgozott. A Munkaközösség célja a felsőoktatás-pedagógiai elméleti és módszertani fejlesztése, s terjesztése volt.

Az MM Nevelési Csoportja három területen irányította a munkát, gondozta a kutatásokat, konferenciát szervezett, jelentetett meg kiadványokat: a kollégiumi nevelés, a kulturális nevelés és a testnevelés területén.

Struktúrájában a felsőoktatási intézmények oktatóinak bevonásával ágazatonként bizottságok működtek.

1968-ban az Országos Kollégiumi Tanács utódjaként szakbizottsági jelleggel kollégiumi nevelési tanácsadó szervet hozott létre a munkaközösség. A neve Országos Felsőoktatási Kollégiumi Bizottság lett. /83/

A működési rendjére vonatkozó szabályzatot és a tanávre szóló programját 1968. november 8-1 ülésén alakította ki a bizottság. Feladatai között a felsőoktatási kollégiumokban folyó oktató-nevelő munka tapasztalatainak összegyűjtése, kicserélése, a tanácsadás, a kollégiumi neveléssel kapcsolatos elméleti és módszertani kutatómunka koordinálása, brigádvizsgálatok szervezése, az oktatás és nevelés feltételeinek javítására vonatkozó javaslatok megfogalmazása és végül a Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont, Felsőoktatási Szemle, lapok, hírközlő eszközök számára közlemények, tanulmányok készítése szerepelt. Tagjai a legjelentősebb felsőoktatási kollégiumok igazgatói, egyes intézménytípusok és ország-részek tapasztalt kollégiumi nevelési szakemberei, valamint diákbizottságok és országos szervek képviselői voltak.

Az Országos Felsőoktatási Kollégiumi Bizottság mellett a legnagyobb egyetemi és főiskolai városokban ekkor hozták létre a területi kollégiumi munkaközösségeket.

Budapesten két munkaközösség dolgozott: az egyikhez az ELTE, az Orvostudományi Egyetem, Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem,

Gyógypedagógiai Főiskola, a Tanítóképző Főiskola és a művészeti főiskolák tartoztak, a másikhoz pedig a BME, az Állatorvosi, a Kertészeti és Szülészeti Egyetem, a felsőfokú mezőgazdasági és ipari technikumok, felsőfokú szakiskolák.

Vidéken Gödöllő Központtal Pest, Komárom, Fejér megye felsőfokú kollégiumai dolgoztak együtt, Veszprémben: Veszprém, Győr-Sopron, Vas és Zala megye intézményei, Pécsen: Baranya, Tolna és Somogy képviselői. Észak-Magyarországon Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Szabolcs-Szatmár megyék kollégiumai, vezetői Miskolchoz, Kelet-Magyarországon Hajdú-Bihar, Szolnok megyék Debrecenhez, Dél-Magyarországon Csongrád, Békés, Bács-Kiskun megyék Szegedhez tartoztak.

A területi kollégiumi munkaközösségeknek első rendű feladatuk volt, hogy központi instrukciók alapján segítsék a diákotthonok kollégiummá fejlesztését, szervezzék az állami és ifjúsági vezetők továbbképzését, a kollégiumok között rendszeres együttműködésre, tapasztalatcserére ösztönözzenek.

A III. Országos Kollégiumi Konferencián elhatározott szervezeti rend kialakítására 1968 őszén került sor. Ezt még megelőzte az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottsági ülésének állásfoglalása, a felsőoktatási intézmények párttitkári értekezlete, aszeptember 18-i országos kollégiumi tanácskozás és október 11-12-én az Egyetemi és Főiskolai Hallgatók III. Országos Konferenciája.

A 68-as országos kollégiumi konferencia jelentősége egyrészt abban összegezhető, hogy az felhívta a kollégiumi hagyományokra a figyelmet. Arra igyekezett ráébrenteni a közvéleményt, hogy a jövő tervezése nem megy a hagyományok figyelmenbevétele nélkül. Ebben az időszakban jelentek meg a visszaemlékezések, elemzések a népi kollégiumi mozgalomról. Bemutattatták Jancsó Miklós rendezésében a Fényes szelek című filmet, amelynek kapcsán széles körű vita kezdődött rádióban, sajtóban, így pl. a Népszabadságban is a NÉKOSZ-ról, az 1948-ról és az utána következő évek társadalmi, politikai eseményeiről.

A népi demokratikus forradalom teljes győzelme, az egy-párt rendszer kialakulása után nemsokára feloszlatták a népi kollégiumokat. A rehabilitáció során jónéhány kollégista és vezető elégtételt nyert, de a hatvanas évek végére felnőtt egy új generáció, amelyik ismét választ kért, mert meg akarta érteni azoknak az éveknek a történelmét.

A konferencia másik jelentősége volt, hogy kezdeményezte az Országos Felsőoktatási Kollégiumi Bizottság működése mellett a területi kollégiumi munkaközösségek létrehozását. Ezzel megteremtették a kollégiumok közötti kapcsolat, együttműködés, tapasztalatcsere egyik formáját; s egyuttal megtették az első lépést az irányítás decentralizálása felé, hisz nemcsak a központi szervek iránymutatásait várták, hanem megyei KISZ Bizottságok, egyetemi városok kiemelkedő kollégiumai, ezek vezetői a gyakorlatból szerzett tapasztalatok alapján kezdeményezhettek, újíthattak a területi sajátosságok figyelembevételével, kisebb közösségeikben. Ez azért fontos, mert a kollégiumi tevékenység mozgalommá válásához hiányoztak még mindig a helyi, mások számára is példát adó kísérletek, kezdeményezések.

A felsőoktatás minőségi fejlesztése irányában ható lépések a hetvenes évek végén

A konferenciát követően az 1968/69-es tanévet megelőzve az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottsága a felsőoktatás kérdéseit tűzte napirendre. /84/

A jelentős mennyiségi növekedés mellett /1958-hoz képest 31-ről 91-re gyarapodott az egyetemek, főiskolák száma, a hallgatóké pedig 34 ezerről 84 ezerre/ egyre sürgetőbbé vált az ideológiai, politikai munka színvonalának emelése a felsőoktatásban. A feladatokat - főleg az intézményi pártszervezetek, a párttag oktatók, az ifjúsági szervezetek és a kollégium számára a tudatosabb, a hatékonyabb együttműködésben fogalmazták meg.

Ezt kívánták segíteni az MSZMP KB, az MM Országos Egyetemi és Főiskolai Nevelési Munkaközössége, valamint a KISZ KB közös brigádvizsgálatai. A négy-öt fős bizottságok az eszmei, politikai, erkölcsi nevelőmunka helyzetét, a tanulmányi feladatok elvégzé-

sét, az erkölcsi, fegyelmi helyzetet, a közösség szervezetét, a kollégium irányítását, kulturális életét vizsgálták pl. a József Attila Tudományegyetem Irinyi János Kollégiumában, a budapesti Építő és Építőanyagipari Technikumban, a bajai főiskolában, az egri Tanárképző Főiskolán, a Mezőtúri Felsőfokú Mezőgazdasági Technikumban, Veszprémi Vegyipari Egyetemen, Pécsi Orvostudományi Egyetemen, a kecskeméti Gépipari Felsőfokú Technikum és Óvónőképző Kollégiumaiban.

A vizsgálatok célja az volt, hogy a megismerkedés után felhívják az intézmények vezetőinek figyelmét a tapasztalt problémákra és konkrét, személyes segítséget is adjanak a továbblépéshez.

A felsorolt intézményekből látható, hogy főleg a felsőfokú technikumok, szakiskolák és pedagógusképző intézmények munkájában láttak több problémát.

A ma felsőoktatás mennyiségi fejlődésének velejárója volt az az alapvető strukturális átalakulás, amelyet az új felsőoktatási működési szabályzatban foglaltak össze. /3/1969.VII.4. MM számú rendelet az egyetemek és az egyetemi jellegű főiskolák szervezetéről és működéséről, 14/1970 /XI.10/ MM számú rendelet a főiskolák, továbbá a felsőfokú intézetek szervezetéről és működéséről/. A képzés hatékonyságának fokozása érdekében szükségessé vált az egyetemi jellegű intézmények önállóságának, demokratizmusának szélesítése. Célként fogalmazódott meg már ekkor is a differenciált képzési formák, módszerek bevezetése, a hallgatóság önállóságának, aktivitásának növelése.

A decentralizációra való törekvést segítették a gazdasági-társadalmi élet változásai, az új gazdasági irányítási rendszer. Támogatója volt az ifjúsági szervezet is, hisz a KISZ választott szervei az ifjúságot érintő döntések előkészítésében, főleg a diákjóléti és tanulmányi ügyekben, részvételi lehetőséget kaptak. Beleszólhattak a vizsgarend, a vizsgáztatás, a vizsgaidőszak kérdéseibe, a konzultációk szervezésébe, az előadások, gyakorlatok tartalmi és módszerbeli kérdéseibe, a tudományos diákkörök ügyeibe. Bekapcsolódhattak a rektori, kari, dékáni, tanszéki tanácsok mun-

kájába. A működési szabályzatban biztosított jogok lehetőséget teremtettek a hallgatóknak az egyetem, főiskola életébe való aktív tevékenységre, s a munkahelyi demokrácia révén jelentős társadalmi gyakorlatot szerezhettek.

A felsőoktatás intenzív fejlesztésének irányában hatott az oktatás-nevelés kapcsolatának, összhangjának tudatos keresése is.

Az országos felsőoktatási nevelési konferenciák KOLLÉGIUMI vonatkozásai

A Művelődésügyi Minisztérium Egyetemi és Főiskolai Nevelési Munkaközössége egymás után három alkalommal hívott össze nevelési konferenciát: 1968-ban Szegeden, 1969-ben Debrecenben és 1971-ben Budapesten. A tanácskozásokon közvetlenül vagy közvetve a felsőoktatás korszerűsítésének megfelelően a diákkotthoni, kollégiumi nevelőmunka legfontosabb kérdéseivel is foglalkoztak.

Az első konferencián Szegeden vitatták meg a felsőoktatás nevelési irányelveit. Abból indultak ki, hogy a sokoldaluan fejlett szocialista értelmiségi szakember képzésének magasrendű igénye megköveteli valamennyi felsőoktatási intézményben az oktatás és nevelés szerves egységét, a szakképzéssel egybeforrva a nevelés átfogó, korszerű rendszerének kiépítését és szüntelen tökéletesítését.

Az elemzés szerint "A felsőoktatási reform hatása s az elmúlt években elért fejlődés ellenére a nevelés ma még változatlanul a felsőoktatási intézmények pedagógiai munkájának egyik viszonylagosan elmaradt láncszeme. A hazai felsőoktatási pedagógiai kutatás, módszertani munka is éppen a nevelési vonatkozásokban a elmaradottabb...

A nevelőmunka hatékonyságának fejlődését gátolja, hogy sok esetben nincs kellő összefogás, egybehangoltság az állami oktatási, a párt és KISZ szervek és más nevelési tényezők /diákkotthon,

kollégium, diákklub, újság, kulturális csoportok, sport-egyesület, adminisztrációs szervek stb./ munkájában." /86/

A felsőoktatási irányelv a kollégiumok, diáketthonok esetében a közösségi együttélés lehetőségeire hívta fel a figyelmet.

A hallgatók szakmai tudása jelentősen bővíthető a különböző szakmai képzés, önképzés formái révén, ankétok rendezésével, szaktudományok legjobb erőinek meghívásával, szakszemináriumok, speciálkollégiumok indításával, lényeg, hogy a tanszékek, oktatók közreműködésére és építeni lehessen ebben a munkában.

Az eszmei, politikai nevelésben a párt és KISZ szervezeteknek kell több segítséget nyújtani a rendszeres informálásban, az öntevékenység kibontakoztatásában, valamint a társadalmi, közéleti feladatok biztosításában.

A kollégiumi nevelés harmadik fontos területének pedig a szabadidő helyes felhasználását a sokoldalú, színes, színvonalas programnyújtást hangsúlyozták.

1969-ben Debrecenben már nem általában a nevelésről volt szó, hanem a különböző diákközösségek szerepéről és a hallgatók részvételéről a felsőoktatási nevelőtevékenységében. Ugy látták, hogy: "A jövő értelmiségi szakembere mindenneelőtt a diákközösség életében sajátíthatja el és gyakorolhatja a szakmai hivatáshoz elengedhetetlen társadalmi készségeket, a munkában, köztevékenységben való együttműködést, célszerű szervezethez, a szocialista demokratizmust, öngazgató képességet, a korszerű humanitás igényei szerint formált sokrétű elvtársi, baráti társas életet - tehát mindazt, amire mint valamely szocialista munkakollektíva leendő tagjának és vezetőjének hivatása teljesítésében hamarosan szüksége lesz." /87/

A konferencián kiemelten foglalkoztak a hallgatók jogainak és kötelességeivel, egyúttal az önkormányzati szervek konkrét feladataival, valamint a hallgatói közösség alapsejtjével: a tanulócsoporttal.

A kollégiumi területen a régi hagyományoknak megfelelően az alap közösségi élet lett a központi kérdés. Az látszott célszerűnek a résztvevők véleménye szerint, ha a tanulmányi csoporthoz igazodva szervezik meg az együttlétüket, így a kollégiumi tevékenység továbbfolytatója, elmélyítője, s egyben előremodítója lehet az intézményi munkának.

A kollégiumi diákbizottságok egyik feladatának is az alapközségi munka kibontakoztatását szabták meg a konferencián.

A három nevelési tanácskozás azért volt jelentős a felsőoktatás, s ezen belül a kollégiumok számára, mert a hallgatók nevelése az egyetemek, főiskolák tevékenységében központi kérdésként jelent meg, nagyobb intézményekben rektorhelyettes, főigazgatóhelyettes lett a gazdája. Az intézményekben rövid és középtávú nevelési tervek készítésére került sor. Az állami bizottságok között előkelő hely kapott a nevelési bizottság, amelyben az intézmény neveléssel közvetlenül foglalkozó felelős személyei, testületek, oktatási egységek képviselői tudatosan tervezték a hallgatók nevelését.

A legtöbb intézményben kiépült az oktatói patronáló rendszer, tagjai állami és sok esetben pártmegbízatásként végezték a tanulmányi csoportok patronálását. Az oktatási struktúra alapján apártszervezetek intézményi ifjúsági bizottságot hoztak létre elsősorban az ifjúsági mozgalom segítése érdekében.

Látni kell azonban azt is, hogy a felsőoktatásban folyó nevelőmunka irányelveit legutóbb 1968-ban adták ki "A felsőoktatási intézmények nevelőmunkájának alapvető feladatai és módszerei" címmel. E dokumentum ugyan megfogalmazott egy értelmiségi szakember eszményt, kísérletet tett a nevelési tényezők közti munkamegosztás, a követelményrendszer, a nevelési szisztéma kidolgozására, azonban az irányelv és a konferenciák a problémák okainak feltárásában nem jutottak túl a tudati, szemléletbeli akadályokon, csak elvont embereszményt fogalmaztak meg. Nem számoltak a - négy elemzés hiányában - a gyakorlat konkrét igényeivel. A felállított követelmény-

rendszer maximalista, differenciálatlan volt. A célok és feladatok a "legyen" szintjén fogalmazódtak meg, anélkül, hogy a megvalósítás módját, a munka szervezeti feltételeit egyszóval az operacionalizálás lehetőségeit érintette volna. Ez a hiányság okozta, hogy ezek a tulajdonképpen ma is elfogadható elvek a gyakorlatban nem váltottak meghatározó hatótényezőkké, bár az irányelvek kiadását követően éppen a megvalósítás szervezeti feltételeinek megteremtésére összpontosult a tevékenység.

Ez a munka azonban - a belső irányítás híján - félbeszakadt, s a mai igényeket már nem tudja kielégíteni.

A hatvanas évek társadalmi, gazdasági életének fejlődése, az új bentlakásos intézmények számának növekedése a felsőoktatási kollégiumok tevékenységében objektív felgyorsulást eredményezett, amelyhez azonban szubjektív temiakarás is párosult. Így egy év elteltével az egyetemi, főiskolai kollégiumi terület történetében újabb konferencia következett.

A IV. Országos Kollégiumi Konferencia főbb eredményei

1969. szeptember 1-3. között Veszprémbe találkoztak a kollégiumi és ifjúságmozgalmi vezetők, ahol a nevelőmunka színvonalának emeléséről, a kollégium belső demokráciájának tökéletesítéséről, a szakkollégiumi rendszer elvi kérdéseinek tisztázásáról volt szó.

Az előző időszakot értékelve a tanácskozáson arról számoltak be, hogy legjelentősebb ölnkülés az eszmei-politikai nevelés terén volt tapasztalható /87/ Megerősödtek a kapcsolatok az intézmény, város, megye pártszerveivel. Sokat jelentett a párt Központi Bizottságának segítsége, hogy 1968 augusztusában a felsőoktatási intézmények országos párttitkári értekezletén napirendre tűzte a diákokotthonok, kollégiumok nevelőmunkája támogatásának ügyét.

1969 őszén Kádár János olvtárs az MSZMP KB első titkára is ellátogatott az Eötvös Kollégiumba.

Több kollégiumban megalakult s energikusan munkához látott a pártaktíva.

A kollégiumok egymás után teremtettek kapcsolatot üzenetekkel, vállalatokkal, iskolákkal, intézetekkel, így pl. a BME Münich Ferenc Kollégiuma a Mátravidéki Féművek KISZ szervezetével, a debreceni agrárkollégium termelőszövetkezetekkel, gödöllői kollégisták a helyi gimnázium és szakmunkásképző iskola politikai vitaköreivel.

A debreceni Felsőfokú Épületgépészeti Technikum diákkonstruktív irodát működtetett. Számos budapesti kollégium a Hazafias Népfront kezdeményezéseivel kapcsolódott. Az Eötvös Kollégium fizikai dolgozók középiskolás gyermekeinek szervezett tanfolyamot. A társadalmi-közéleti tevékenység a hetvenes évek elejére pezsgést hozott a kollégiumi életbe, mert kitűnő lehetőséget adott még a tanulmányi évek alatt a megszerzett ismeretek gyakorlati alkalmazására.

A tanulmányi munka területén hozzákezdtek az elsőévesek szervezett segítéséhez. Jónéhány kollégiumban seniori, patronáló rendszer épült ki, amelynek keretében a hallgatók a felsőbb évesek közreműködésével tették meg az első lépéseket az egyetemen, főiskolán. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága által 1969 júniusában közreadott tudománypolitikai irányelv a kollégiumok számára is feladatot jelentett a szakmai-tudományos utánpótlás nevelésében. Szaporodtak a szakmai körök, klubok, bővültek a tanulmányi munkaformák, de a legfontosabb eredmény a szakkollégiumi rendszer elveinek tisztázása volt.

A szakkollégiumok magas szintű önképzési rendszerükkel - közösségi és közéleti tevékenységükkel, a kollégiumi mozgalom továbbfejlesztésével új lehetőséget teremtettek meg.

A szakkollégiumi tevékenység a felsőoktatási intézményekben és kollégiumokban már eddig is működő önképzőkörökkel, speciálkollégiumokkal, TDK csoportokkal, szakkörökkel és szakosztályokkal együtt egy újabb eszköz, s forma lett a tanrendi követelményeken túlmenő szakmai ismeretek elsajátításában, a személyiségfejlesztésben és ezáltal a szaktanberképzésben.

A rendszeres, magas szintű szakmai követelmény teljesítése mellett a II. vagy III. éven felvételt nyert hallgatónak egy idegen nyelvet is tanulnia kellett. Elsősorban a munkás-paraszt származású hallgatók megnyerésére volt a cél. A szakkollégiumi munka során a hallgatók először a tanulási, kutatási módszereket sajátították el, majd az egy-egy képzési időszakra terjedő, átfogó program keretében, nagy tudású szakemberek irányításával, műhelymunka végeztek, a tudományos probléma megértésétől eljutottak helyes megoldásig. A szakkollégistától el kellett várni a társadalmi-közéletben való aktív részvételt is. A kollégisták mellett "külső" tagok is kapcsolódhattak a munkához, elsősorban a kiemelkedő tehetségű, helyben lakók. Ezeknek az alapelveknek a figyelembevételével, az Eötvös Kollégium tapasztalatainak felhasználásával a hetvenes évek elején több intézményben kísérletet tettek a szakkollégiumi rendszer kiépítésére, így a Budapesti Műszaki Egyetemen, a József Attila Tudományegyetemen, a Pécsi Tanárképző Főiskolán, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen.

A kollégiumok szakkollégiumi tevékenysége mind a mai napig nem vált általánossá. A képzés sajátosságai, a hallgatók összetétele az intézmény tanszékeinek hozzáállása alapvetően meghatározzák a szakkollégiumi munka színvonalát.

Az alapelvek értelmezésére az ötödik és hatodik kollégiumi konferencián is vissza kellett térni a tapasztalatok alapján.

A kollégiumok távlati fejlesztésének problémájaként az 1966-os országos tanácskozáson javasolt "szocialista kollégium", mint kitüntető cím elvetésére ezen a konferencián került sor. A kérdés úgy vetődött fel, hogy helyes-e csak a legkiválóbb kollégiumokat szocialista kollégiumoknak tekinteni? A vitában elhangzott vélemények emlékeztettek arra, hogy az 1956 után kibontakozó új kollégiumi nevelés, a megelőző kollégiumi mozgalmaktól magát elnevezésében is megkülönböztetően, szocialista kollégiumi mozgalomként jelentkezett. Egyrészt a kollégiumi hagyományoktól a kon-

munista mozgalomhoz szorosan kapcsolódó elemeket vette át, másrészt a szocialista fejlődés körülményei között új típusú pedagógiai rendszert kívánt kibontakoztatni. Minden kollégium munkájában követelmény lett a pártosság, jellegében tehát, mindegyik szocialista nevelési intézményként dolgozott. Ilyen indokok alapján az új kitüntető cím elnevezése: "kiváló kollégium" lett.

Az elnevezésnél azonban még lényegesebb kérdés volt, hogy milyen és legyen a kiváló kollégium fejlesztésének iránya? A cím elnyerésének legfontosabb feltételeit három pontban foglalták össze:

- a/ a bentlakásos adottságok magas fokú kihasználásának, a tanintézet és a szakmai élet kiváló szakembereinek közreműködésével elmélyült tudományos-szakmai önképző és alkotó munka megvalósítása szakkollégiumi képzés keretében, a szakmai tudományos utánpótlás erősítése elsősorban a munkás-paraszt diákok soraiból; a szakkollégium, illetve a szakkollégiumi részleg hallgatóinak a tanintézeti tanulmányi átlagot jelentősen meghaladó átlagszintje;
- b/ a forradalmi kollégiumi hagyományoknak megfelelően a kollégium tagjainak rendszeres részvétele - valamely dolgozó kollektívában, társadalmi szervezetben - a jövő élethivatásukkal összefüggő szakmai tevékenységben, közéleti megbízások teljesítésében;
- c/ magas szintű tervszerűen felépített ideológiai és általános művelődési program megvalósítása a tudományok, az irodalom és a művészetek kiváló értékeinek és új eredményeinek el-sajátítására." /38/

A konferencián elfogadott követelmények később még bővültek a 141/1970./M.K.18./MM számú rendeletben és 1974-ben a Művelődési Közlönyben napvilágot látott útmutatóban. Az elvárásokat utóbbiból idézzük: "1. A szocialista kollégiumi nevelőmunkában vállaljon aktív részt a kollégiumi önkormányzat. A kollégium belső, közösségi strukturája biztosítsa az alapközösség tartalmas, politikai, szakmai, közéleti és kulturális munkáját.

2. A kollégiumokban az egyetemi és főiskolai szakmai képzés mellett végezzenek elmélyült tudományos-szakmai önképző és alkotó munkát szervezett keretek között /pl. szakkollégium, szakosztály/, a kollégiumi adottságok magas fokú kihasználásával és a szakmai élet kiváló szakembereinek közreműködésével. Alakuljon ki állandó és rendszeres kapcsolat a kollégiumi szakmai közösségek és a tanszékek oktatói között a kollégiumi szakmai munka elmélyítése és a tudományos diákköri tevékenység bővítése érdekében.

3. A kollégium tagjai rendszeresen vegyenek részt jövődó élethivatásukkal összefüggő szakmai tevékenységekben, társadalmi-közéleti megbízatások teljesítésében, társkollégiumok munkájának segítésében a közművelődési program megvalósításában. Jöjjön létre mélyebb szakmai kapcsolat a végzett kollégistákkal, a szakmai egyesületekkel a gyakorlati életre való felkészítés elősegítésére /pl. Kollégiumi Barátok Köre./

4. A szocialista ~~élet~~ típus kialakítása érdekében magas szintű, tervszerűen felépített ideológiai és általános művelődési programot valósítsanak meg a tudományok, az irodalom és a művészetek kinagasló és új eredményeinek elsajátításával, valamint a hallgatók testi nevelésének megszervezésével.

5. A kollégiumi közösség az intézményi KISZ-szervezet elvi irányításának a változatos politikai közösségi munka szilárd bázisa, amelyben a politikai segítőtárs szerepét töltsse be a kollégiumi pártaktíva.

6. Az egyetemi és főiskolai, valamint a kollégiumi múlt megismertetésével, a kollégiumi élet tárgyi emlékeinek gyűjtésével, a forradalmi kollégiumi hagyományok ápolásával segítsék elő a szocialista kollégiumi mozgalom kibontakoztatását." /89/

A cím értékét jelentősen növelte a kollégiumok körében, hogy az erkölcsi elismerés mellé anyagi jutalom is párosult. Így lehetővé vált, hogy a további fejlődést a tárgyi feltételeket javítva, a szakmai-kulturális nevelőmunka terén tiszteletdíjak, óradíjak adásával is segítsék, s jelentősen bővítsék a folyóirat, könyv, sportszerállományt.

Nagyon sok kollégiumban ezzel a segítséggel nyelvtanfolyamokat, szakstudiumokat, szakköröket sikerült beindítani és színvonalas művelődési programokat is rendszeresen lehetett biztosítani. Az elismerésnek ez a társadalomban még szokatlan formája nagy lendületet adott a kollégiumi tevékenység fejlődéséhez.

A kitüntető cím egyrészt az adott kollégiumi közösséget, a kollégiumi tevékenységet, az elért szintet: a belső fejlődést minősítette. Másrészt a felsőoktatási kollégiumok és ezen belül az egy intézménytípushoz tartozó kollégiumok között elfoglalt helyét értékelte.

Az első kiváló kollégiumi cím átadására 1974-ben került sor. Először az Eötvös Kollégium majd ezt követően a Pécsi Tanárképző Főiskola Kollégiuma nyerte el a címet.

Az első kiváló kollégiumok esetében az előzőekben megfogalmazott szempontokat maradéktalanul érvényesíteni lehetett. Olyan kollégiumok voltak ezek, amelyek egy-egy területen a kollégiumra jellemző országos kezdeményezést indítottak. Ilyen volt az Eötvös Kollégiumban például a szakkollégiumi tevékenységforma, amely a szakmai-politikai felkészülést és a társadalmi közéleti tevékenységi rendszert kapcsolta egybe; a Pécsi Tanárképző Főiskola Kollégiumában a főiskolai szintű képzésben igazodó szakkollégiumi rendszer megvalósítása, a közművelődési tevékenységrendszer, amely teret nyitott a közéleti tevékenység gyakorlására és felkészített az értelmiségi hivatásból eredő közművelődési feladatokra. A BME Münnich Ferenc Kollégiumában pedig a műszaki felsőoktatásban megvalósítható szakmai kollégiumi tevékenységi szakosztályi rendszer, amely a TDK és a kollégiumi szakmai tevékenység egységét jelentette és a KISZ szervezettel a legszorosabb együttműködésben, a munkamegosztásban kialakított tartalmas politikai nevelőmunkát. De idesoroljuk a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Nyiszter György Kollégiumát is, ahol a KISZ és kollégiumi munka szerves egységében találták meg a kollégiumra jellemző közösségi szerveződési keretet, a megyei klubok rendszerét, amely egyaránt átfogta a kollégium szakmai-közéleti és művelődési tevékenységét.

A felsorolt jellemzők egyes esetekben a kollégiumban megvalósuló egyedi tevékenységet, illetve a kollégiumokban magas szinten megvalósuló általános nevelőmunkát jelentették. Minden esetben mintát adtak az adott intézménytípus kollégiumai számára egy-egy új tevékenységi forma átvételéhez, a kollégiumi nevelőmunka tartalmi gazdagodásához.

Jellemzője volt ennek az időszaknak, hogy a kollégiumok között élénk kapcsolat alakult ki, amely segítette az eredmények ismertté válását.

A hetvenes évek közepén egyre több kollégiumban indították el a kiváló alapközösségek versenyét, egyre több kollégium kezdenyezte a kiváló cím elnyerését.

A kiváló kollégiumi címek odaítélése már nehezebb feladatot jelentett akkor, amikor egy-egy intézménytípusban a második, illetve harmadik intézmény is beadta pályázatát. Itt már adva volt a lehetőség, hogy a kiváló kollégiumokat egymáshoz viszonyítva is értékelni lehessen. A minősítés során nem az egyediségre, hanem az ifjúsági mozgalom, a kollégium szempontjából fontosnak ítélt, erősítendő tendenciákra, kezdeményezésekre irányították a figyelmet. Az 1973-74-ben kibővített követelményrendszernek végülis minden kollégium munkáját jellemeznie kellett.

A kiváló kollégiumok esetében a kezdeményezések megléte lett a kiindulási alap, a minősítés elnyerésének kritériuma pedig a feladatok átgondolt, rendszeres és magas szintű megvalósítása. Ez azt is jelentette, hogy a kiváló kollégiumok sorában olyan kollégium is pályázhatott, amely különleges, egyéni kezdeményezéssel ugyan nem volt jellemezhető, de a kollégium tevékenységét egy képzési ciklusra vonatkozó általános magas szintű program megvalósítás jellemezte.

A minősítési rendszer továbbgondolására a 80-as évek elején érik meg a helyzet. 1984-ben már 26 kiváló kollégium dolgozik az országban. A Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Karának kollégiuma már háromszor nyerte el a címet. A kiváló cím vonzereje jelentős csökkent és a tartalmi követelményekben is új igényeket kell majd érvényesíteni.

A felsőoktatási intézmények új működési szabályzatának készítésével párhuzamosan ismét napirendre került a kollégiumok, diákokthozak szervezeti és működési szabályzata is.

Az 1966-os általános szabályzathoz viszonyítva az új terv nem vált gyökeresen más: a felsőoktatásban, a kollégiumok fejlődésében bekövetkezett változtatásokat akarta törekvéseiben tükrözni. Előbbre kívánt lépni az intézményi önállóság, felelősség és belső demokratizmus fejlesztése tekintetében, erősíteni szeretne volna a kollégiumok képző-nevelő jellegét és funkcióját. Igyekezett körülírni a tanintézetek felelősségét, feladatait, jogait és kötelességeit a bentlakásos intézmények fentartásában, fejlesztésében és pedagógiai irányításában.

Az új szabályzatban beleillesztették a kollégiumi pártaktivát, az egyes intézményekben működő kollégiumi tanácsokat, és a területi munkaközösségeket, az Országos Felsőoktatási Kollégiumi Bizottságot, valamint a diákokthozak, kollégiumok, kiváló kollégiumok minőségi jellegzetességeit.

A második országos felsőoktatási nevelési konferencia direktívái és a felsőoktatási működési elvek értelmesszerű alkalmazásával kibővítették a kollégisták jogait és kötelességeit, a szélesebb skálát tanácsoltak a kollégiumi fegyelmezésre is.

A konferencia fontos eredménye volt, hogy a diákbizottságok, a tanácskozást követően, egyre több helyen kollégiumi bizottságként kezdtek dolgozni.

A kollégiumi ifjúsági és felnőtt vezetői úgy vélték, hogy az a célszerű, ha az állami pedagógiai irányítás és a diákközösségi munka nem egymástól szétváló, párhuzamosan futó, kettős középpontként jelentkezik a kollégiumi életben, hanem a legszorosabb szerves egységben. Egy olyan egységes irányító szervre volt szükség, amelyben a diákközösség választott vezetői mellett megvan a helye, sajátos szerepe a tanintézet által megbízott hivatásos pedagógusnak. Ez jutott kifejezésre az új elnevezésben is.

A kollégiumi bizottságban egyenjogú tagként foglalnak helyet a diákközösség választott képviselői és az intézmény felelős

állami pedagógiai vezetője, s belátás szerint behívással állandó feladatot ellátó más nevelők.

Az igazgatási vétőjog csak felfüggesztésre jogosít és a felettes szervekkel való újabb egyeztetésre kötelez.

A diáktagokat és titkárt titkos szavazással a kollégiumi küldöttgyűlés választja meg. A bizottság munkájukért az intézményi KISZ bizottságnak is felelnek. A kollégiumi bizottság titkára a legtöbb intézményben tagja, de legalábbis állandó meghívottja lett a KISZ bizottságnak.

Tagja lett a bizottságnak a pártaktíva vezetője is, aki egyúttal az MSZMP intézményi szervezetét is képviseli, s több helyen az alapközösségek szakkollegium, részlegbizottságok képviselői.

A bizottság az intézményi KISZ szervezettel együttműködve, annak politikai és mozgalmi irányításával végzi munkáját.

Az új kollégiumi szervezeti és működési szabályzatok elkészítését meghatározó Művelődésügyi Minisztérium utasítása és a hozzá kapcsolódó irányelv 1970-ben jelent meg a 141/1970/M.K.18./MM szám alatt.

Az eltelt közel másfél évtizedben az a rendelet lett az alapja a felsőoktatási kollégiumi tevékenységnek.

A kollégiumok funkciójaként továbbra is elsőként a szociális funkciót szűgezte le, s azt követően a nevelési funkciót. Feladatául otthon teremtést, ellátást, megfelelő tanulási és nevelési feltételek biztosítását, elsősorban a munkás-paraszt származású gyerekek elhelyezését, a hivatásra való eredményes felkészülés elősegítését, valamint az osztálytudatos, eszmei, politikai, erkölcsi nevelést határozta meg.

Az önkormányzat jogot kapott pedagógiai vezetőinek kinevezésénél a véleményalkotásra.

A kollégium munkájának általános felügyelete az intézet, vagy kar vezetőjének feladata lett, aki irányítási és ellenőrzési feladatokkal bízhatja meg helyettesét vagy akár a vezetést segítő valamelyik szervet, így a nevelési bizottságot, a kollégiumi

tanácsot. Az állami vezetés köteles az intézmény oktató, nevelő és anyagi erőforrásait mozgósítani a kollégiumi nevelőmunka támogatására. A kollégiumi házirendje, fegyelmi szabályzata az illetékes KISZ szervezettel egyetértésben hagyható csak jóvá.

Hangsúlyozott lett a közösségi élet alakításában a közgyűlés és küldöttgyűlés szerepe.

A szabályzat a hatékonyabb munka érdekében kezdeményezte a kisebb egységekre: évfolyamokra, vortikális csoportokra, részlegekre való tagolódást.

Ez a dokumentum rögzíti le, hogy a kollégiumi élet legkisebb szervezeti egysége az alaphözösség, amely elé a kollégiumi hagyományoknak megfelelően magas követelményeket állít, a nevelés minden területén.

Az alaphözösségi élet kezdeti felfutása után hamar kiürül, legalábbis ha a megfogalmazott követelményeket vesszük alapul. Be kellett látni, hogy az alaphözösség bizonyos alapfunkciókat el tud látni, mint az információ közvetítése az egyetemen belül vagy visszafelé, az irányító testületek felé, valamint szervezőtilag így lehet felülni a kollégiumi tagságot. Azonban a szakmai munkában, a kulturális életben, a pihenésben nagyobb szerepe lehet a különböző érdeklődésre, konkrét tevékenységre - hallgatói igények alapján - szerveződő közösségeknek.

Az Eötvös Kollégium tapasztalatai alapján vetődött fel a baráti kör szervezésének gondolata. Olyan pártfogó és tanácsadó testületek létrehozására gondoltak, amely anyagi, szellemi és erkölcsi segítséggel járul hozzá a közösség oktató-nevelő munkájához.

Ennek megfelelően a korábbi kollégiumi tanácsok összetétele is változott, a tekintélyes oktatók, volt kollégisták, pártmunkások már nem ebben a testületben, hanem a baráti körben nyújtottak segítséget.

A kollégiumi tanácsok tagjai a kollégiumi igazgatók, kollégiumi bizottsági tithárok, az állami, párt és KISZ irányító szervek felelősei lettek, akiknek alapvető feladata az egyetemi,

főiskolai és a kollégiumi oktatási-nevelési feladatok koordinálása volt.

Végül pedig a kollégiumi felvétel kérdése is helyet kapott a szabályzatban, amelynek következtében a kollégiumi bizottság tehetett javaslatot a bentlakásos intézményben elhelyezést nyert felsőbb éves hallgatókra.

A IV. Országos Kollégiumi Konferencia eredményei azt bizonyítják, hogy az 1957 után kialakuló, általunk áttekintett felsőoktatási kollégiumi rendszer folyamatos fejlődése ekkor ér el a legnagyobb pontra. A 141/1970/M.K.18./MM számú utasítás és a hozzákapcsolódó irányelvek hosszú időre alapját képezik a kollégiumi tevékenységnek, keretet adnak a bentlakásos intézmények működéséhez.

A felsőoktatási intézményekben a kollégium valóban bázis lett az oktatásnak, nevelésnek, ifjúsági mozgalmi munkának. A legtöbb helyen jelentős társadalmi-közéleti feladatokat láttak el és nem utolsósorban hatékony együttműködést alakítottak ki egymás között a területi kollégiumi munkaközösségek és az Országos Felsőoktatási Kollégiumi Bizottság közreműködésével.

A konferenciát követően minden felsőoktatási intézményben elkészült az egyetemi, főiskolai szabályzathoz kapcsolódóan a kollégiumi működési szabályzat is. A területi munkaközösségek az irányelv és utasítás egységes értelmezését segítették, de igény volt arra is, hogy az azonos intézménytípushoz tartozó kollégiumok közösen beszéljék meg problémáikat.

Igy a Művelődésügyi Minisztérium Pedagógusképző Osztálya közreműködésével 1971. szeptember 3-4-én a Nyíregyházán szervezett tanácskozáson egyeztetett közös témaválasztásokat a kollégiumi igazgatók, tanárok, ifjúsági vezetők a főiskolák főigazgatóival, igazgatóival, a kollégiumi tanácsok elnökeivel.

Miklósvári Sándor osztályvezető véleménye szerint a pedagógusképző intézményekben a kollégiumi élettel kapcsolatos elméleti problémák rendeződtek /90/. Sem elvi, sem szervezeti akadálya nem volt ezeken kívül annak, hogy a kollégiumok a pedagógusképzés szerves alkotó részeként funkcionáljanak. Megítélése szerint mindent, ami a kollégiumban történik a pedagógusképzésnek, illetve a tanuláshoz kell alárendelni.

Előadásában az elsőéves hallgatókkal való foglalkozásra, a kollégiumi tanárok és az önkormányzat viszonyára, a házirend fontosságára hívta fel a figyelmet. Emellett azonban utalt a női hallgatók magas arányából következő sajátos problémákra is: a szexuál etikai kérdésekre.

Ezt azért ítéltük fontosnak meg, mert a viszonylag rossz helyzetben lévő sok ágyas kollégiumi szobákban nem szabad a probléma felett szemétkönyögni akkor, amikor sem a középiskola, ^{oktatás} sem a család nem ad feleletet ezekre a kérdésekre a fiatal embernek.

Kovácsné Győri Ida a Szegedi Tanárképző Főiskola Teleki Blanka Kollégiumának igazgatója részletesen értékelte ezen a tanácskozáson a pedagógusképző intézmények kollégiumainak eredményeit. Az előzetesen begyűjtött jelentések alapján a Pedagógusképző Osztálytól kérte a kollégiumi tanárok létszámának növelését, bentlakási lehetőségük megvizsgálását, a kollégiumi nevelőmunka szakirányítását, valamint javasolta a szeniori rendszer bevezetését és a kollégiumi felnőtt ifjúsági vezetők megfelelő intézményi elismerését.

Ezek az igények a szekció véleményekkel együtt a pedagógusképző intézmények helyzetét tükrözték, ahol a főiskolákon, felsőfokú intézetekben aránylag lassan volt elérhető a kollégiumi munka méltó megbecsülése, a megfelelő önállóság biztosítása, a fiatalok felnőtt partnerként való kezelése.

A helyzetelemzés mellett a másik fontos vitatéma Nyíregyházán a szakkollégium kérdése volt, amelyet Gergely János a Pécsi Tanárképző Főiskola kollégiumának igazgatója terjesztett elő. A több évtizedes Eötvös Kollégiumi tapasztalatok alapján a

a pedagógusképző intézmények képzési feladataihoz igazodva, de azt nem mechanikusan lemásolva tettek kísérletet Pécsen a helyi viszonyokhoz alkalmazható követelményrendszer megfogalmazására. Erre későbbiek során részletesebben visszatérünk még, most azonban fontos megemlítenünk, hogy az előadás után következő vita ösztönzést adott más kollégiumok számára is a szakkollégiumok létrehozásához, így Szegeden, Szombathelyen, Nyíregyházán, Sáropatakon, Sopronban alakultak szakkollégiumok.

Dokumentumok, határozatok, elmozdítások az ifjúság szocialista fejlődése érdekében a hetvenes évek elején

A hatvanas évek végén szélsőségektől sem mentes vita bontakozott ki a fiatalokról, az ifjúság helyéről, szerepéről a szocialista társadalomban.

Mint már említettük a nyugt-európai ifjúsági mozgalmak hatása érezhető volt nálunk is. Ezen kívül nagyon ellentmondásos volt a beat-mozgalom társadalmi megítélése, éleződött a vita a gazdaságirányítási reform körül, s nem utolsósorban középpontba került a szocialista demokrácia fejlődése, fejlesztése.

E viták tanulságait szűrte le az MSZMP 1970-es ifjúságpolitikai határozata, amely a párt ifjúságpolitikájának további feladatait is meghatározta.

Megállapította, hogy "az ifjúság döntő többsége magáénak vallja a szocialista célkitűzéseket, vállalja a társadalom törekvéseit, helyesli és támogatja a párt politikáját. "/91/ A szocialista rendszer az ifjúság életének természetes közege, érzés- és gondolatvilágát a szocializmus eredményei és ellentmondásai határozzák meg.

A határozat az ifjúsági rétegek között röviden szólt az egyetemi és főiskolai hallgatókról, kiknek zöme higgadtan és egészségesen reagál a hazai és nemzetközi fejleményekre. Kitért arra is, hogy élnékülés tapasztalható a kollégiumokban, valamint születőben van egy mozgalom a választott hivatással összefüggő társadalmi munkavállalásban.

A határozat az egyetemi ifjúság vizsgálatánál ideológiai szempontból három kategóriát különböztetett meg: a meggyőződéses marxista világnézetűket, a közösségi munkától visszahúzódnó, de aktivizálhatók csoportjait és a jobbos vagy balos szélsőségeket vallók kis rétegeit.

A határozat megállapította, hogy "az egyetemi ifjúság szocialista nevelésének mai konkrét követelményeit még nem tudtuk megfogalmazni egyetemi és képzési típusonként." /92/ A felsőfokú képzés nagymértékű mennyiségi növekedésével az intézmények anyagi, technikai, személyi ellátottságának fejlődése nem tartott lépést. Értelemszerűen ez a kollégiumokra is igaz. Az eszmei politikai nevelőmunkának a fentiekén kívül jelentős gátja volt az is, hogy "igen szűkkörűek a hallgatók társadalmi-közéleti tapasztalatai, a termelőmunkásokkal és az élenjáró politikai erőkkkel való érintkezés." /93/

Az ifjúság szocialista nevelése az egész társadalom feladata - mondta ki a dokumentum mindmáig leggyakrabban emlegetett tételként. Ennek szellemében határozta meg részletesen a KISZ, pártszervezetek, az állam, a tömeg és társadalmi szervezetek feladatait és új ifjúságpolitikai koncepció megvalósításában.

Az ifjúsági szövetség feladatai között az szerepelt, hogy vizsgálja meg: a KISZ programja, szervezeti felépítése, választási rendszere és irányítása hogyan alakítható jobban az egyetemi ifjúság igényeihez és az egyetem sajátosságaihoz.

Az egyetemi réteget érintő kérdésekről részletesebben szólt az MSZMP KB által felkért munkacsoport, amelynek részletes elemzését 1970. november 12-én rektori, igazgatói, párt- és KISZ-titkári értekezleten ismertették: "Van a társadalomtudományi oktatásnak s a főiskolai ifjúság társas életének jónéhány olyan területe, ahol az utóbbi időben erősödött az ideológiai bizonytalanság, defenzivitás. Tapasztalható a munkásmozgalomban, a marxista elméletben folyó vitáknak és a körülötte kavargó áramlásoknak olyan lecsapódása, mely az eklekticizmust táplálja, az

az osztályszemléletet gyengíti, s nem egyszer utat enged bizonyos kispolgári - ösztönös - tudományosan megalapozatlan tendenciák, divatok térnyerésének." /94/

Az egyetemek, főiskolák feladataként a hivatásra előkészítő, szakképző funkción túl az eszmei-politikai, általános nevelő jelleg erősítését, a tudományos, szakmai, kulturális fejlődéssel való lépéstartást, a személyiség harmonikus fejlesztését, a társadalmi hivatástudat megalapozását, a gyakorlattal való szorosabb kapcsolat megteremtését jelölték meg.

Külön kiemelték a marxizmus-leninizmus oktatásának kérdését, a megfelelő vezetési ismeretek elsajátítását.

A párt KB munkabizottsága az ifjúsági szervezet egységének fenntartása, párthoz tartozása, a tömegszervezeti jelleg megőrzése mellett foglalt állást, ugyanakkor fontos feladatává téve a felsőoktatási KISZ szervezeteknek a rétegsajátosságok figyelembevételét, a diákság érdekvédelmét, fő kötelességének tanulmányi felkészülésének előmozdítását, a hallgatói közösségek politikai vezetését és nevelését, a fiatalok érdeklődésének sokoldalú kiépítését.

Ekkor vetődött fel a tanulmányi csoportra épülő szerveződést helyettesítő érdeklődési körök ötlete is. Sőt olyan felfogás is kialakult már ebben az időben, hogy célszerű lenne a KISZ mellett önálló, az intézmények ifjúságát összefogó diákönkormányzati szerveket létrehozni. Ennek megfelelően a KISZ szerepe a nevelő intézményekben a diákközösség egészének politikai módszerekkel történő befolyásolása lenne.

A munkabizottság foglalkozott a kollégiumokkal is. Munkájukat úgy értékelte, hogy az országos fejlődés ellenére is még mindig túl sok a diákotthon jelleggel dolgozó intézmény. Továbbra is nagy lehetőség rejlik a szakmai elmélyedés, a hallgatók műveltségének fejlesztése és a politikai-közéleti aktivizálás terén.

A rendszeresebb, tervszerűbb kollégiumi életet várták a bentlakásos intézményektől.

Az ifjúság helyzetének elemzése után 1971-ben született meg a "IV. törvény az ifjúságról."

A társadalom a következő nemzedéktől saját harcának folytatását és szándékainak megvalósítását várta, általa kívánta a jövőt formálni és alakítani.

Az ifjú nemzedékkel szemben támasztott igények egyben a felnőtt nemzedéknek az ifjúsággal kapcsolatos feladatait is meghatározták. Az ifjúság szerepének felismerése, valamint a társadalom felelőssége az ifjúság neveléséért indokolta - az ifjúságpolitika megvalósításának egyik biztosítékaként - a nemzetközi viszonylatban is különlegesenek számító ifjúságról szóló törvény megalkotását.

Az életviszonyok közül a családi nevelés, az iskolai oktatás, a munkában, a közéletben való részvétel, a családalapítás már korábban jogszabályokban rendezettek voltak, de a felnőtteket tartották szemelőtt és nem túlkörűzték közvetlenül az ifjúság sajátos problémáit. Ezért volt indokolt az ifjúsággal kapcsolatos alapvető feladatoknak egységes jogszabályban foglalása.

A törvény az ifjúságot a társadalom egységes részeként tekintette, azonban kifejezésre juttatta, hogy a fiatalok nevelése csak akkor lehet eredményes, ha az a fiatalok egyes rétegeinek, illetőleg csoportjainak sajátos helyzetével összhangban van.

A törvény végrehajtása azonban nem ment könnyen. A hozzá kapcsolódó végrehajtási utasítás a művelődés területén például csak 1981-ben, tíz év elteltével látott napvilágot.

A felsőoktatás területén a legnagyobb, leghosszabban elhúzódó vitát az érdekvédelem váltotta ki.

A hallgatók társadalmi, intézményi életben való részvételét jogosítványrendszer kialakításával, elfogadtatásával igyekeztek biztosítani.

A különböző körülmények között dolgozó egyetemek, főiskolákon a KISZ szervezet és a hallgatói közösségek már korábban is rendelkeztek egyetértési, véleményezői jogokkal, mégis az egységes szabályzatban történő összefoglalás nagy ellenállásba ütközött. A felsőoktatási intézményekben a hallgatók egységes érdekvédelméért, érdekképviselétéért az ifjúsági szervezet lett a felelős, azt leadhatta jogait a KISZ vezetőségeknek, alapzere-

vezeteknek, de a kollégiumi önkormányzatnak is. Azonban ez is nagyon lassan eltérően valósult meg az intézményekben. A kollégiumi területen igazából napjainkban jelentkezik az érdekvédelem kérdése fő problémaként. Egyre erőteljesebben fogalmazódik meg, hogy a KISZ politikai befolyása mellett a kollégium kapjon nagyobb teret a kollégisták érdekvédelmében, képviselésében. Legyen egyetértési, de több esetben döntési joga is a belső élet megszervezésében, a rendelkezésére álló pénzeszközök felhasználásában, a kollégiumok nyári hasznosításában. Sőt pedagógiai vezetők kiválasztásában is érdekeltté kívánják tenni a hallgatókat. Ezek a törekvések szoros összefüggésben állnak társadalmi fejlődésünkkel, gazdasági rendszerünk alakulásával, az ifjúsági szövetség feladatainak változásával.

Ennek az időszaknak jelentős dokumentuma még az állami oktatás helyzetéről szóló elemzés és fejlesztésének feladatairól hozott 1972 júniusi párthatározat /95/. 1961-ben az oktatási rendszer egészét átfogó reformra került sor. A reform alapelvei egyenlőtlenül érvényesültek. Irreális célnak bizonyult a tervezett időbelül általánossá tenni az ifjúság középiskolai képzését. Hiányoztak a szubjektív és objektív feltételek is ehhez.

Nem csökkent a diákok túltelherelése, jelentősen megnőtt az igény az óvodai ellátottság iránt. A párthatározat elsősorban az általános és középfokú iskolák fejlesztését sürgette.

A felsőoktatás területén jelentős eredményként említették meg a műszaki, közgazdasági és mezőgazdasági felsőoktatásban bevezetett kétlépcsős: üzemmérnök-mérnök képzést. Viszont a képzésben továbbra sem a legfontosabb szakmai ismereteket tanították. Az új képzési irányok bevezetésével szemben nagy volt az érdekelt intézmények ellenállása. A meglehetősen széttagolt tanszéki szervezet helyett a hatékonyabb oktató-nevelő-tudományos munkára alkalmas szervezeti egységek kialakítása gyakran részérdekek és a megszokás húzóerejébe ütközött.

Az oktatás korszerűsítését jelentősen korlátozták ekkor már az anyagi-tárgyi hiányok. A régi - főként budapesti - egyetem épületeinek egy része elavult, több intézményben nagy volt

a helyiséghiány, kevés a segédszemélyzet. A kollégiumi férőhelyek száma országosan nem érte el az 50%-ot. Az egyetemek, főiskolák többségének nem voltak megfelelően kulturális lehetőségei és sportlétesítményei. Ezek a problémák a gazdasági helyzet nehezedésével fokozatosan nőttek.

A határozat az oktató-nevelő munka további fejlesztése érdekében a tartalomra helyezte a hangsúlyt, a szocialista demokrácia fokozottabb érvényesülését, a jogok és kötelességek egységét szorgalmazta.

A bentlakásos intézményeknek is le kellett vonniuk a megfelelő következtetést a következőkből: "Az ifjúságot olyanná kell nevelni, hogy természetévé váljék az érdeklődés és tanuljon meg tanulni, éljen benne a felelősség- és kötelességtudat." /96/

A felsőoktatási kollégiumok fejlődésében az újabb lépcsőfokot a következő kollégiumi konferencia jelentette.

Az V. Országos Kollégiumi Konferencia iránymutatásai, különös tekintettel a szakkollégiumokra, a tudományos kutatómunkára, valamint a kollégiumi tanárok feladataira

Az V. Országos Kollégiumi Konferenciának 1972. november 9-11. között a Pécsi Tanárképző Főiskola adott otthont.

A kollégiumok tanulmányi és nevelőmunkája, a diákközművelődés léte és működése következtében fokozatosan alakult ki, majd állandósult az a légkör, amelynek az igényes tanulmányi munka és a tudatos nevelőtevékenység lett a legfontosabb jellemzője. A kollégiumok fejlődési folyamatában törvényszerűen következett be az a pillanat, amikor a kollégiumi eredmények alapján konkrétabb választ kellett adni arra a kérdésre, hogy hogyan tovább. A kollégiumtörténet tényei közé tartozik, hogy a továbbfejlődés perspektíváit nem pusztán elméleti csatározások bontogatták, hanem gyakorlati lépések, kísérletek és próbálkozások nyomán, ezekkel összefonódva foglalmazódtak meg összegző elemzések. Így volt ez a szakkollégium területén is.

Mint már említettük az Eötvös Kollégium tapasztalatai alapján több kollégiumban próbálkoztak a szakkollégiumi rendszer kiépítésével. Az országos konferencia a korábban kitűzött célok, alapelvek megértését kívánta segíteni.

Az 1972/73-as tanévben elindított felmérés során az Eötvös Loránd Tudományegyetem /Eötvös, Bolyai, Budaörsi úti/, a József Attila Tudományegyetem /Móra, Eötvös/, az Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem /Veres Pálnó utcai/, a Budapesti Műszaki Egyetem /dr. Münnich Ferenc/, valamint a Pécsi Tanárképző Főiskola, Szegedi Tanárképző Főiskola és a Szombathelyi Tanárképző Intézet kollégiumaiban működő szakkollégiumok munkáját elemezték és értékelték.

A szakkollégiumoknak azok a kollégisták lettek a tagjai, akik az átlagosnál nagyobb közösségi, közéleti aktivitásra és az átlagnál nagyobb szakmai teljesítményre lettek képesek, és önmaguk is törekedtek erre.

Pusztai Ferenc az Eötvös Kollégium tanára a szakkollégiumok programját legaltalánosabban két változattal jellemezte:

"Az egyik a tanulás-kutatási módszerek fejlesztésében, edzésében vállal szerepet. A másik az egyetemi oktatás valamilyen hiányát igyekszik pótolni. " /96/ A legfontosabb, hogy az intézmény képzési céljainak teljesebb megvalósításához akartak hozzájárulni. Amíg az Eötvös Kollégiumban fő feladatnak a tudományos háderutánpótlást, az arra érdemes hallgatók tudományos munkára történő felkészítését tartották, addig máshol az intézménytípus képzési céljának, idejének figyelmenbevételével kellett a szakkollégium célját meghatározni. Így a Pécsi Tanárképző Főiskola szakkollégistái azt vallották, hogy: "A szakkollégiumban folyó munka lényege, hogy a feltételeket vállaló hallgatók saját érdeklődésüknek megfelelően valamelyik szaktárgyból illetve a pszichológia, pedagógia, vagy marxizmus-leninizmus valamelyik témaköréből választott területen későbbi oktató-nevelő munkájuk magasabb szinten végzését elősegítő kutató-rendszerező munkát végezzenek. ... A szakkollégium a tanár irányításával folyó rendszeres, önálló, az intézménytípus képzési céljának megfelelő, a választott hivatás

későbbi gyakorlását elősegítő kutatómunka, amelyik egyik változatban a főiskolai tananyag egy-egy részének alaposabb feldolgozására irányul, másik változatban pedig a főiskolán közvetlenül nem oktatott, de a gyakorlati tanári tevékenységhez szervesen kapcsolódó új ismeretek elsajátítását tűzi ki célul." /98/

A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen külön épületben kaptak helyet a szakkollégisták, akik tagjaik "világnézetének, általános műveltségének, társadalmi felelősségérzetének, a nép, a kisebb közösség szolgálatára való készségnek közgazdászra jellemző személyiség jegyek tudatos alakítására" /99/ vállalkoztak. A kutató munkára való felkészítést egybe kötötték a politikai, gazdasági jelenségek, problémák közvetlen megismerésével, komoly ideológiai képzéssel. A Közgazdaságtudományi Egyetemen, de Szombathelyen a tanítóképzőben is a legfontosabb alapelvek közé tartozott, hogy a szakkollégium elsősorban a munkás-paraszt származású hallgatók kutatóműhelye legyen.

A József Attila Tudományegyetemen a rendszeres kollégiumi és mozgalmi tevékenységet szorgalmazták, a Budapesti Műszaki Egyetemen pedig a hallgatók és oktatók közötti intenzív munkakapcsolat kialakítását. Amint a célok és feladatok megjelölésében sokszínű a kép, hasonlóan változatosak voltak a tevékenységi formák is. Műhely jellegű, vagy szemináriumszerű kollégiumi szaktanácsadások, belső konzultációk, elődássorozatok, szakkollégiumi táborok, szaktanszékek közreműködésével létrehozott szakosztályok voltak a legfontosabbak. A munkaformák számát egyrészt az egyetemek, karok, szaktudományok eltérő jellege, másrészt a kollégiumi szakkollégiumi közösségek különböző fejlettségi foka, az intézmény története indokolta.

A konferencia arra ösztönzött, hogy semmiképpen sem uniformizálják a tevékenységet.

Vitakérdés volt a szakkollégium tudományos diákkörökhöz, más speciálkollégiumokhoz való viszonya. Végülis az a kép rajzolódott ki, hogy a szakkollégiumi munka csoportjellegűbb, folyamatosabb, jobban igazodik a hallgatók érdeklődéséhez, kevésbé meghatározó a tanszékek befolyása. A különböző szakmai munkaformáknak azonban kapcsolódniuk kell egymáshoz, a sikeres dolgozatokat be

kell mutatni a tudományos diákköri konferenciákon is.

Az országos tanácskozáson megerősítést nyert az idegen-nyelv szükségessége, de mértékét megint a képzés jellegéhez kellett igazítani.

Önálló szakkollégiumi épület csak a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen és az Eötvös Loránd Tudományegyetemen volt, kísérletet tettek még Szegeden a József Attila Tudományegyetemen is. Máshol a szakkollégisták a kollégiumi közösségben éltek, dolgoztak. A konferencia résztvevői nagyon hangsúlyozták, hogy nem elit képzést kell megvalósítani, hanem differenciált foglalkozás keretében a képzettebbekkel, jobb képességűekkel, a munkából többet vállalókkal való tudatos törődést, ahol a tan-
székek, az oktatók kísérleti lehetőséget kapnak izgalmas szakmai, ideológiai problémák újszerű megoldásához, a hallgatók pedig szemléletet, módszert, munkaerkölcset, buzdítás nyerhetnek ambici-
óik, erőik kipróbálásához.

Ezek a kezdeményezések megváltoztatták a kollégiumi tanári gárda összetételét. Egyre több tanár lett szakmai csoportvezető, és a szakmai csoportvezető is vállalt kollégiumi tanári beosztást. A kollégiumi tanárok feladatai között hangsúlyozott szerepet kapott a szakmai nevelés, illetve annak szervezési feladata.

A szakkollégiumi részlegek elkészítetették szervezeti és működési szabályzatukat, rögzítették a felvétel, a rendszeres szakmai és közéleti munka követelményeit.

A szakkollégiumi munka területén a konferencia hatására jelentős erjedés indult meg országosan, amely hatását a hetvenes évek második feléig éreztette.

A szakkollégiumi munkaforma országos terjedését segítette a Művelődési Közlöny 1974. évfolyamának 6. számában megjelent hivatalos közlemény, amely a szakkollégiumról folyó vita le-
szűrt tapasztalatai alapján fogalmazódott meg és módszertani segédanyagként szolgált a felsőoktatási kollégiumok számára.

Az V. Országos Kollégiumi Konferencia másik fő kérdés-
csoportja a tudományos kutatás volt.

A szükségességét már korábban is hangsúlyozták, de érdemi eredmények nem születtek.

A konferenciát követően az Országos Felsőoktatási Kollégiumi Bizottság foglalkozott a témával. Az nyilvánvaló volt, hogy kollégiumi életmód nagyban befolyásolja a személyiség fejlődését, de nem ismerték, hogy a kollégiumi életforma milyen hatásaira hogyan bontakozhatnak ki és fejlődhetnek tovább a kollégisták tulajdonságai.

A bizottság egy témajavaslatot bocsátot közre. Ebben egy-egy jól körülhatárolható részkérdés felvetésére vállalkozott azzal a céllal, hogy konkrét, egzakt helyzetelemző részvizsgálatok indulhassanak az erre vállalkozó kollégiumokban.

A témajavaslat hatására először a tanulmányok születtek, amelyeket a Felsőoktatási Szemlében olvashattak a Kollégiumi nevelők. A tanulmányok egy-egy kollégium életének átfogó vagy csak legjellemzőbb munkaterületének, az ehhez kapcsolódó jól bevált munkamódszerek bemutatására vállalkozott. A legfontosabb témák a szakkollégium, a kollégiumi demokratizmus, az önkormányzat, a belső közösségi rendszer, a felnőtt és ifjúsági vezetés kapcsolata voltak.

A tanulmányokban nem mély elenzések, hanem a mindennapi tudatos vagy kevésbé tudatos munka tapasztalatainak leírása volt olvasható. Ezek elsősorban az adott kollégium életébe való betekintéshez, néhány kipróbált ötlet, munkamódszer közkinccsá tételéhez nyújtottak segítséget.

Nutatómunkára nagyon kevés módon vállalkoztak még a témajavaslat megjelenése után is. Tudományos fokozatot kollégiumi témakörből csak két oktató szerzett: dr. Tóth Gábor, az Eötvös Kollégium igazgatója és dr. Micheller Magdolna a József Attila Tudományegyetem Móra Ferenc Kollégiumának egykori kollégiumi tanára, jelenleg a Tudományos Szocializmus tanszék oktatója.

Tóth Gábor a kollégisták munkaerkölcsét vizsgálta több éven át. Az életmód, az időbeosztás, az együttélés tényezőinek

figyelembevételével törekedett a kollégiumi nevelési feladatok meghatározására: " .. a kollégiumi nevelésnek is legtöbb feladata hozzájárulni a hallgatók testi, értelmi, esztétikai, erkölcsi fejlődéséhez és mindezek alapján a dialektikus-materialista világnézetük kialakításához. Az egyes nevelési feladatok nem külön tevékenységek, legtöbbször a nevelés komplex feladataiba ágyazva oldjuk meg. A nevelés tehát bonyolult, számtalan mozgásformát szintetizáló folyamat....alapvető törvényszerűségét a struktúra és dinamika kölcsönhatása fejezi ki.

A hallgató tevékenységének struktúrája aktív, tevékeny működése -,tehát a gyakorlat - révén alakul ki és fejlődik. A nevelőnek feladata, hogy a diszpozíciókat, illetve pontenciókat céltudatosan és tervszerűen működtesse a társadalmi együttélés adott és perspektivikus igényeinek megfelelően." /100/

A hallgatók kollégiumi életvitelének vizsgálatára vállalkozott még 1972-ben Veres Judit a Szent István Orvostudományi Egyetemen és dr. Szentirmai László a József Attila Tudományegyetemen.

Dr. Micheller Magdolna a kollégisták közösségi kapcsolatrendszerét vizsgálta. A József Attila Tudományegyetem Móra Ferenc kollégiumi közössége rendszerét tanulmányozva vont le általánosítható pedagógiai, pszichológiai tanulságokat: "... a közösségi kapcsolatrendszerben az emberek mindenekelőtt megismerik egymást, majd a kapcsolatok tartalmasabbá válásában egymás sajátosan tudatos nevelése is végbemegy. A kollektíva szervezettsége a személyiség nevelőhatásainak legjobb eszközét jelenti. Ezek a kisközösségek a demokratikus centralizmus alapelvei szerint dolgoznak, s kapcsolódnak a kollégiumi közösséghez, illetve más /évfolyam, kar, esetleg más kollégium, üzem vagy intézmény / közösségekhez is. ... Az alapközösségek szerkezeti struktúrájának, illetve ezek dinamikus fejlődésének, működésének részletes elemzése új tanulsággal szolgált. Azt bizonyította, hogy a közösségi kapcsolatrendszerben, adott esetben a kollégiumi közösségben az alapközösségek értékorientáló szerepet töltenek be." /101/

Az V. Országos Kollégiumi Konferencián kiemelt helyett kapott a kollégiumi tanárok helye, feladatai témakör.

A vitában megerősítést nyert, hogy a kollégiumi tanár egy-egy hallgatói csoporttal közösen végzett munka során nevelhet legeredményesebben /102/ A kollégiumi tanárok munkájukban továbbra is hiába várták a hatáskörök, feladatok körülhatárolását, az egy főre jutó létszámnorma meghatározását, a tiszteletdíjak országos egységesítését. A kollégiumi tanári munkát később 1983-ban Micheller Magdolna elemzi, aki a kollégiumi tanárok feladatkörét illetően az egyik legnagyobb problémának azt látta, hogy jelentős részük gazdasági teendőket végez. Az ilyen jellegű feladatok a munkaidő jelentős részét emésztik fel, előbb-utóbb elkedvetlenít a valós nevelési feladatoktól.

A másik probléma, hogy a tanárok sokszor felügyelő-tanári szerepkört látnak el látszólagos, mellődleges feladatokat végeznek. Véleménye szerint "az intézet /kar/ nevelési céljainak összhangban és a kollégiumi önkormányzat határozatainak szellemében kell a tanári tevékenységet kifejezteni, ... a kollégiumi tevékenység alapvetően közösségi keretekben szeglik. Ily módon a tanári érték-közvetítés főleg közösségi formában valósul meg."/103/

A konferenciát követően a Nyugat-Dunántúli Területi Kollégiumi Munkaközösség tanári szemináriumot szervezett 1973. augusztus 27. és 31. között. A 42 fő részvételével szervezett továbbképzésen dr. Tóth Gábor a kollégiumok történetéről, dr. Duró Lajos a szegedi József Attila Tudományegyetemről a személyiségről, Szövényi Zsolt Művelődésügyi Minisztérium főelőadó a kollégiumok szervezetéről, Fazekas István veszprémi kollégiumi tanár a demokráciáról, az önkormányzatokról, Gergely János pécsi kollégiumi igazgató a kollégiumok szakmai feladatairól és dr. Juhász Ferenc a diák s felnőtt vezetők munkájáról tartott előadást.

Ezzel a szemináriummal ez a munkaközösség fórumot talált a kollégiumi igazgatók és kollégiumi tanárok továbbképzésére.

Az országos kollégiumi konferencián az említett témák mellett még szó volt a kollégium általános művelő feladatairól, az elsőévesek, a fizikai származású fiatalok segítéséről.

Ez a tanácskozás abban volt kezdeményező, hogy a kollégiumi élet egyes területeivel foglalkozott részletesebben. A szekciófoglalkozásokon a gyakorlati életből szerzett tapasztalatokat összegezte, szintetizálta. A továbbképzéshez pedig elsősorban nem elvi utmutatásokat, hanem konkrét módszereket, kipróbált formákat igyekezett ajánlani. Az előadásokat kollégiumban dolgozó oktatók tartották.

Ezen a konferencián kitüntetések átadására is sorkerült. Az "Oktatásügy Kiváló Dolgozója" lett Meskó Gábor Veszprémből, Pusztai Ferenc az ELTE-ről, Köves Gyula Kecskemétről, a Gépipari és Automatizálási Főiskoláról, "Művelődésügyi Miniszter Dicséreté"-t vehették át: dr. Vörös Lászlóné a szegedi Móra Ferenc Kollégium igazgatója, Náduvári Inre a Kossuth Lajos Tudományegyetemről és Jachinovits Lászlóné a Budapesti Műszaki Egyetemről.

Az országos konferencia, hasonlóan az előzőekhez, a Kommunista Ifjúsági Szövetséggel közösen került megrendezésre. Az ifjúsági szervezet kollégiumi feladatairól folyó vita tanulságait egy új határozat rögzítette.

A KISZ KB IB 1973. január 4-i határozata a felsőoktatási intézmények KISZ-szervezetei kollégiumi nevelőmunkájának helyzetéről és a további feladatokról

A KISZ KB Intéző Bizottsága legutóbb 1966-ban foglalkozott a kollégiumi területtel. Akkor azt a folyamatot kívánták meggyorsítani, amely a kollégiumi mozgalom tevékenységet az egyetemi-főiskolai KISZ-munka szerves részévé igyekezett tenni.

Az azóta született állami, párt dokumentumok, az egyetemi-főiskolai élet változásai szükségossá tették a KISZ kollégiumi munkájának értékelését.

A határozat megszületésének okai között azonban az is szerepelt, hogy széles körű vita bontakozott ki az ifjúsági szervezet

és a kollégium kapcsolatáról.

A felsőoktatási intézményekben a hallgatók több mint 90-95%-a KISZ tag volt ekkor már. A mozgalmi élet munkaformái a kollégiumokban is tért hódítottak. Az együttélés, a kollégium viszonylag zártabb közössége egyre több helyen a kollégiumba vonzotta a hallgatókat, ahonnan már az intézményi programokra nehezebben lehetett délután, de főleg az esti órákban mozgósítani a diákokat. A sok esetben párhuzamos szerveződés, a programok ütközése, a hatáskörök, feladatok tisztázatlansága vitához vezettek.

Az 1973-as KISZ-es dokumentum éppen ezért az ifjúsági szervezet és a kollégium tartalmi, a szervezeti azonosságok valamint különbségek meghatározására törekedett. /104/

Azonosságok között a közös célt, a szakemberképzést, a KISZ tagságot és a kollégiumi önkormányzat struktúrájának, működésének hasonlóságát vagy éppen azonosságát emelték ki. A különbségeket a kollégium kettős jellegében látták, miszerint szociális és nevelési feladatokat egyaránt el kell látnia. Tehát a kollégiumnak az otthont kell pótolnia, ahol kulturált környezetben a tisztálkodás, az egészségügyi ellátás a legkülönfélébb szolgáltatás is biztosított.

Az együttélés pedig sokszor kedvezőbb lehetőségeket teremt a kollégistáknak a tanulásban, a időrákőzésban, mint a kintlakóknak. Ebből az is következik, hogy a kollégisták az egyetemek legkönnyebben aktivizálható magját adják. Az is igaz, hogy a jó közösségi élet kialakítására, a hallgatók személyiségének fejlesztésére a helyes életvitel, az egynásiránti felelősség érzet és az összetartozás alakítására nagyobb lehetőség van a kollégiumban, mint a KISZ munka egyéb területein.

A határozat azt kívánta elősegíteni, hogy a kollégiumi munka a gyakorlatban is az intézményi KISZ szervezetek tevékenységének szerves részét képezze.

A KISZ Bizottság feladatai között az elvi irányításra, a politikai befolyásra toltódott a hangsúly. Növelni igyekeztek a kollégiumi bizottságok hatáskörét, még hozzá oly módon, hogy a KISZ szervezeteket jogosítványok leadására ösztönözték.

A dokumentum megjelenése után az intézményekben megindult a "harc" a kollégiumi tanárok kinevezésében a KISZ Bizottság egyetértési, az igazgatók kinevezésében a véleményezési jogainak megszerzéséért.

A határozat a kollégiumi és ifjúsági szervezet közötti helyes munkamegosztás kialakítására, valamint a különböző fejlettségű kollégiumok differenciált irányítására, segítésére és felhívta a KISZ szervezetek figyelmét. A meghatározott feladatok szerint jelentős helyet kapott a társadalmi közéleti tevékenység fejlesztése a kollégiumokban. Így a KISZ védnökségi mozgalmak között szerepelt a "Diákok a IV. ötéves tervért", az "egyetemisták a városért", és "egyetemisták a munkásképzésért" akciók.

Ezek keretében kollégiumi építésben, a fizikai dolgozók tehetséges gyerekeinek segítésében vettek részt a kollégiumok, kétoldali szerződéseket kötöttek üzemekkel, gyárakkal, termelőszövetkezetekkel.

A dokumentum foglalkozott a KISZ KB Egyetemi és Főiskolai Tanácsa kollégiumi feladataival is.

Ezek végrehajtásaként látott napvilágot az "Egyetemi és főiskolai KISZ vezetők 3. számú módszertani útmutatója" 1974-ben, amely tartalmazta az Intéző Bizottság határozata mellett több kollégium munkatervét, rendezvényprogramját, kollégiumi felvételi nyomatatványokat; kollégiumi tisztségviselők követelményrendszerét. Az ifjúsági szervezet kidolgozta a KISZ Bizottság és a Kollégiumi Bizottság munkamegosztására vonatkozó elképzelését 1975-ben /105/. Ebben részletesen meghatározták a két bizottság kollégiumi feladatait.

Az Egyetemi Főiskolai Tanács a kollégiumi ifjúsági vezetők munkájának koordinálására, rendszeres képzésükre is odafigyelt. A Tanács hatékonyan működő Kollégiumi Munkabizottsága a Művelődési Minisztériummal közösen az országos konferenciák mellett a nyári vezetőképző táborok szervezését tette hagyománnyá: 1974-ben a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Csanyik völgyben, 1976-ban Kecskeméten, 1979-ben Pécsen és végül 1983-ban Nyíregyházán találkoztak a felnőtt és ifjúsági vezetők. A táborok a vezetőképzéshez, a legfon-

tosabb társadalom-, gazdaság- és ifjúságpolitikai információk megszerzéséhez, a tapasztalatok csoréjéhez nyújtottak segítséget.

Az 1973-as KISZ KB Intéző Bizottsági határozat foglalkozott a kollégiumok politikai feladataival is. Ugy ítéltek meg, hogy a kollégiumok ezirányú tevékenységét az határozza meg, mennyire sikerül megtalálni a kollégiumi sajátosságokat is figyelembe vevő eszközöket, formákat az intézményi KISZ szervezet eszmei-politikai feladátrendszerében.

A kollégiumok ideológiai politikai munkája komoly vitakérdés a következő kollégiumi konferencián lett.

A VI. Országos Kollégiumi Konferencia jelentősége

A felsőoktatási intézmények történetében ezideig utolsó konferenciát 1975-november 9-11. között Nyiregyházán rendezte meg az akkor már átszervezett Oktatási Minisztérium és a KISZ Központi Bizottsága Egyetemi és Főiskolai Tanácsa.

Amíg az előző konferencia összehívásának időszzerűségét a 72-es oktatáspolitikai határozat adta, addig ezt a tanácskozást az MSZMP XI. kongresszusának állásfoglalásai ösztönözték. Köztük a tudati tényezők szerepének erősítése, a szocialista erkölcs és életmód alakítása.

Az ifjúsági mozgalom dokumentumai közül a KISZ KB 1974. áprilisi határozata játszott fontos szerepet, amely a KISZ kommunista jellegének erősítését tűzte ki célul és módszerében az egyéni felelősséget, a vállalások rendszerét emelte ki.

Az előző konferencián megkezdett utat folytatva most is az egyes kollégiumi munkaterületek helyzetelemzésére és a továbbfejlődéshez szükséges feladatok meghatározására került sor. Így a politikai tevékenység, az alapközösségi munka, az elsőévesekkel való tudatos foglalkozás, a hagyományok kérdése, a közművelődés és társadalmi közéleti tevékenység volt napirenden.

A tanácskozáson a több mint háromszáz hazai résztvevőn kívül, jelen voltak és tájékoztatást tartottak hazájuk kollégiumi nevelési rendszeréről Szovjetunió, Csehszlovákia, Lengyelország és a Német Demokratikus Köztársaság küldöttei. Ők a szocialista országok közötti együttműködés keretében, a kommunista nevelés témában jöttek tapasztalatokat gyűjteni hazánk felsőoktatási kollégiumi életéről.

Ez a konferencia arról adott hírt, hogy a néhány újonnan létesült intézménytől eltekintve befejezettnek volt tekinthető a kollégiummá válás folyamata, s több intézményben tervezik a kiváló kollégiumi cím megpályázását.

Ismételten központi vitakérdésként szerepelt a kollégiumok politikai tevékenysége. A bentlakásos intézmények ilyen jellegű munkáját elsősorban az egyetemi-főiskolai ifjúsági szervezetek bírálták. Ez a kérdés is része volt a kollégium és KISZ kapcsolatáról kialakult vitának. Az intézményi KISZ szervezetek azt részletezték, hogy a kollégisták nem akarnak aktívan bekapcsolódni a felsőoktatási intézmény mozgalmi feladataiba. A kollégiumok pedig azt vetették fel, hogy az épületekben folyó munkát, elsősorban a KISZ alapszervezetek, nem értékelik egyenrangú KISZ munkának, sőt a KISZ vezetők jelentős része nem ismeri a kollégiumi életet. Ekkor fogalmazódott meg kritikaként egyre többször az is, hogy a kollégiumok programjukban nem szívesen vállalkoznak a közvetlen politizálásra. A különböző tevékenységi formák csak közvetetten biztosítanak erre lehetőséget.

A VI. Országos Kollégiumi konferencián éppen ezért sor került a politikai munka részletes értelmezésére.

Politikai munka alatt alapvetően a párt és a KISZ szervezet politikai munka céljaira történő mozgósítást értette mindenki.

Ehhez kapcsolódóan a főbb feladatokat a megfelelő vezetők kiválasztásában, nyári és téli KISZ felkészítő táborok rendszerezésében, a kollégiumok agitációs és propaganda munkájának kö-

zép pontba helyezésében látták. Az 1974-ben induló KISZ politikai képzés rendszerével összhangban a KISZ szervezetekben úgy ítélték meg, hogy az egyes politikai képzési formák /pl. aktivisták köre/ "kihelyezhetők" a kollégiumba. A konferencia résztvevői a kül- és belpolitikai kérdésekkel foglalkozó klubok, körök rendszeres működését, évfordulók megünneplését, a pártaktívák hatékonyságának növelését szorgalmazták.

A kollégiumokban ezután honosodtak meg a különböző pol-totók, a faliújságok, helyi kiadványok. Hallgatói társadalmi munkából stúdiók épültek, megpróbálták mozgósítani a külföldi hallgatókat hazájuk, népük kultúrájának bemutatására.

A közvetített politizálási formák sorában egyre kiemeltebb helyet kapott a társadalmi közéleti tevékenység, amely természetes módon sok esetben a közművelődési tevékenységgel is szoros kapcsolatban volt. Elsősorban a vidéki kollégiumok alakítottak ki középiskolákkal, szakmunkásképző intézetekkel, gyárakkal, üzemekkel, termelőszövetkezetekkel kapcsolatot, amely az elméleti tudás gyakorlati alkalmazásában, a környező társadalmi, gazdasági valóság megismerésében segített.

1974-ben született meg a közművelődési törvény, majd ezt követően 1976-ban jelent meg a felsőoktatási közművelődési munkát meghatározó utasítás és irányelv. /106/

Ezek a dokumentumok a társadalom művelődését, és a kultúra közvetítésében az oktatási intézmények szerepének növekedését kívánták elősegíteni. Létrehozásukban erőteljes társadalmi igény volt a meghatározó. Ez azt is jelentette, hogy a törvény és a felsőoktatási irányelv már egy kialakult gyakorlatot vehetett alapul. Ebben éppen a felsőoktatási kollégiumok mutattak példát, hisz 1976-ban már sokszínű kulturális és közművelődési tevékenység folyt az intézményekben.

Az egyetemen, főiskolán belüli közművelődés jellemzői voltak, hogy az adott intézmény profiljának megfelelően a szakmához kapcsolódó szakmai érdeklődésre épült, ugyanakkor a szakma sajátosságaiából fakadó hiányosságok pótlására is törekedett.

A különböző szolgáltatásokkal igyekeztek izlést formálni és értéket közvetíteni. Sőt a diplomát kiegészítő képesítés megszerzésére is lehetőség nyílt pl. a különböző szakkörveze-tői engedélyek kiadásával.

Az amatőr művészeti csoportokban, lakókörnyezeti köz-művelődésben, ismeretterjesztésben pedig alkotómunkára nyílt le-hetőség.

Az 1975. évi konferencián a kollégiumokban összegyűlt ta-pasztalatok közreadására, a közművelődési tevékenység rendszere-zésére vállalkoztak.

A felsőoktatási kollégiumok 1957 utáni közel 20 éves múlt-jában természetes módon a hagyományok témaköre is újból felszínre tört, de most már nem csupán a messzi századokra és a szocializ-mus építésének első időszakára koncentrálva, hanem a körülbelül két évtizedes fejlődésre tekintve.

A kibontakozó műszaki-tudományos fejlődés, a megnövekedett és fejlettebb termelőerők a termelésben foglalkoztatottak egyre nagyobb tömegének mind magasabb általános és szakmai műveltségét igényelték. A világszerte tömegessé vált felsőoktatás mamut-egye-temeken folyik. A méretek ilyenén megnövekedése nehézségeket állított a felsőoktatás nevelőmunkáját. Az irdatlan tömegben elvész az egyes ember, a pedagógiai befolyásolás erősen automa-tizált lett és a hallgatók közötti kapcsolatok is átalakultak, sokszor nagy az elszigeteltség.

A kollégiumi hagyományok őrzésének és újrateremtésének ép-pen az egyes emberhez való eljutásban, tartós emberi kapcsolatok kisebb-nagyobb közösségek alakításában, az intézményhez való ér-zelmi kötődésben van.

A konferencia ebben a témakörben az önmegvalósító, az ön-állóságra való törekvésre, érdeklődésre, érzelmi igényekre tá-maszkodva sokoldalú tevékenységi formák, kapcsolatrendszerek ki-dolgozását ajánlotta, amelyek:

"egyrészt kibővítik, vonzóvá tesszik az önképzési lehetőségeket, a szakmai tudás elmélyítésére, a szakmára való előkészítésre, hivatásszeretetre nevelő sajátos formákat, másik oldalról közéleti tapasztalatokat, gyakorlatot is jelent, válságos feladattal, joggal, hatáskörrel, döntési lehetőséggel. Csakis ennek segítségével érhetjük el, hogy ifjaink néhány év múlva a társadalom minden lényeges ügye iránt érdeklődő, önálló felnőttek legyenek, akik saját és a köz ügyeiben kellő öntevékenységgel, pártassággal intézkednek. Mindezt a közösség szférájában tesszik, hisz hagyományokat csak a közösség tud alakítani." /107/

A hagyományok között kiemelt szerepe lett az elsőévesek egyetemi és főiskolai életbe történő bevezetésének.

Gergely János a Pécsi Tanárképző Főiskola Kollégiumának igazgatója a konferencián három részre osztotta az ezzel kapcsolatos tennivalókat: a felvételi vizsga előtti tájékoztatásra, a felvételi vizsgára, és a felvételi vizsga utáni tennivalókra.

Az elsőévesekkel való törődés a kollégiumok tevékenységének egyik speciálterülete lett. Pécsen a felvételi vizsga előtt kérdőívek segítségével megismerkedtek a jelölt életével, érdeklődésével. A felvételi vizsgán, a szakmai ismereteken túl, a KISZ szervezet képviselőjeként, gondolkodásmódjáról, mozgalmi tevékenységéről szereztek információt. Sikeres felvételi után pedig előkészítő táborba hívták a "gólyát", ahol tájékoztatták az intézmény, a kollégium életéről, a ráváró lehetőségekről, megismerkedett jövődi szaktanszékeinek oktatóival. Mindebben felsőbb éves senior segítette: elsőévben még szinte fogva a kezét, irányítva minden lépését, második évtől pedig csak tanácsadóként, jóbarátként.

A pécsiekhez hasonló forma kialakításra a legtöbb felsőoktatási intézményben sor került. A kollégiumok szerepét, tevékenységi körét az elsőévesek fogadásában a helyi sajátosságok szabták meg, de ma már mindenhol cél az, hogy megismerjék az elsőéveseket, segítsenek a beilleszkedésben, a tájékozódásban, a tanulási módszerek elsajátításában, a művelődési, szakmai hátrányok leküzdésében.

A VI. Országos Kollégiumi Konferencián megint napirendre került a kollégiumi alapközösségek helye, szerepe, most már figyelembe véve 141/1970.MM. sz. utasításban elhatározottakat is. A hangsúly ezeknek a legkisebb egységeknek a tudatos szervezésére tevődött.

Az eltelt öt év tapasztalatai azt bizonyították, hogy nagyon tágra értelmezték az alapközösség fogalmát.

A közelmúltban épített kollégiumok 2-3 ágyas szobáiban igen lassan sikerült alapközösségi életet kialakítani, más kollégiumokban a közösségi programok lebonyolítására alkalmas termek hiánya nehezítette a helyzetet.

Az alapközösségi munka fejlesztésére vonatkozó javaslatok közül az egyik az volt, hogy vezetőjüket be kell kapcsolni a kollégiumi közösség egészébe: vagy legyen meghívottja a kollégiumi bizottsági üléseknek, vagy az alapközösségi vezetőkől külön, közbeeső tanácsot hozzanak létre.

A második javaslat szerint konkrét kollégiumi szintű feladataik legyenek az egyes közösségeknek, ezáltal kapcsolódjanak a KISZ 1974 áprilisi határozatában megfogalmazott követelményszerhez.

Dr. Micheller Magdolna kutatásai alapján szociometriai felmérések rendszeres végzését is ajánlották, hisz az alapközösségek közösségi kapcsolatainak ismerete szükséges pl. a diákvezetők felkészítésében, a kollégisták szolidaritásának fejlesztésében, de a tevékenységi területek megválasztásában, a programok szervezésében is. Az alapközösség létrejöttében első éven a szervezést, felsőbb éven a szerveződést tekintették döntőbbnek.

A VI. Országos Kollégiumi Konferenciával az egyetemi és főiskolai kollégiumi rendszer fejlődésének egy újabb korszaka zárult le. A művelődési tárca és a KISZ KB irányításával a bentlakásos intézmények megtalálták a helyüket a felsőoktatás egészében, elismerést nyert nevelési funkciójuk, a képzésben betöltött szerepük. Sajátos, hatásosan többnyire csak a kollégiumi létben

működő oktatási, nevelési, művelődési formák születtek, s váltak széles körben ismertté. A felsőoktatási kollégiumok az oktatás egészében is önálló egységet képeztek, hisz a konferenciák, táborok, tanácskozások egyedülálló intézményközi kapcsolatrendszer kialakulását, országos méretű együttműködést eredményeztek.

III. A FELSŐOKTATÁSI KOLLÉGIUMOK TEVÉKENYSÉGÉNEK MEGTORPANÁSA A HETVENES ÉVEK VÉGÉN

A VI. Országos Kollégiumi Konferencia még néhány évig éreztette hatását a kollégiumok életében, ami elsősorban a kiváló kollégium címre pályázók tevékenységében volt lemérhető. A pályázók az intézmény tanszékeinek és KISZ Bizottságának segítségével, a helyi lehetőségek figyelembevételével készültek a cím elnyerésére. A kiváló kollégiumi cím megszerzését célként és eszközként is értelmezték a sokszínű közösségi élet kialakításában, a hallgatók mozgósításában.

A hetvenes évek második felében azonban éppen a kitüntető cím odaítélése körül bontakozott ki éles vita a kollégiumi tevékenység értelmezéséről. Így a kiváló kollégiumi cím odaítélésénél az Eötvös Kollégiumban a politikai munka, a József Attila Tudományegyetem Móra Ferenc Kollégiumában az alap-közösségi rendszer és a Budapesti Műszaki Egyetem Münnich Ferenc Kollégiumában az ifjúsági szervezettel való kapcsolat megítélésében nem volt egységes vélemény a művelődési tárca és a KISZ KB által megbízott munkabizottsági tagok között. Ujabb vizsgálatra került sor a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Bólyai János Kollégiumában, ahol a kollégisták magas százaléka, az oktatási és bentlakásos intézmények közelsége sajátos kollégiumi életet tett lehetővé.

A kollégiumi tevékenység tartalmának értelmezésében kialakult vita és az ezzel párhuzamosan jelentkező országos irányítás fokozatos megszűnése több okra vezethető vissza.

Véleményünk szerint az alapvető okok nem a kollégiumokban, hanem a társadalmi, gazdasági életben, a felsőoktatás, az ifjúsági szervezet fejlődésében gyökerezethetők, a hetvenes évek második felében, a nyolcvanas évek elején.

Mivel a közelmúltról van szó, ennek a korszaknak társadalom-politikai és gazdaságpolitikai szempontú értékelésére csak kísérletek születhettek. Ezért most a felsőoktatási kollégiumok élete

szenpontjából fontos tényezőkre csak utalni tudunk.

Hazánk gazdasági, társadalmi fejlődésének néhány sajátossága

Az 1968-as gazdaságirányítási reform megerősített számos, a társadalomban már korábban is jelenlevő tendenciát, a ^{így} gazdálkodásban is az emberek tudatában is egyre fontosabb szerepet játszottak az áru és pénzviszonyok. A kedvező nemzetközi helyzet, az enyhülés, a szélesedő külgazdasági kapcsolatok és a belső gazdasági fejlődés teremtette meg a folyamatosan, jó ütemben növekvő életszínvonal alapját.

Az ideológia fejlődése azonban csak késve követte a bekövetkező változásokat, így a társadalmi fejlődés kihívásaira a válasz késve érkezett, akkor, amikor a világ gazdaságfejlődése számunkra kedvezőtlen változásokat hozott. A felhalmozás természete megváltozott, az életszínvonal - belső gazdasági fedezett hiányában még nőtt ugyan, de a hetvenes évek végére az eladósodás miatt a külföldi kölcsönfelvételek útja sem volt járható többé. A pártvezetőség és a társadalmi is elsősorban a gazdasági feladatokra koncentrált, az élet más szférái a feladat kielégítésének rendelődtek alá. Az életszínvonal növekedésével párhuzamosan társadalmi értékrendezés is végbement, amelynek egyik következménye a közösségi értékek devalválódása lett. A társadalmi, gazdasági folyamatok a hallgaték viszonyaira, viszonyulására, tudatára és magatartására jelentős hatást gyakoroltak. Ellentmondást tapasztaltak a hirdetett szocialista társadalmi elvek, normák és a tapasztaltak, a környezet jelenségei és a valóság között; a tudás, az értelmiségi munka társadalmi megbecsültségében; a fiatal értelmiség egzisztenciális helyzetében.

A hetvenes években terjedt el és hatotta át a fokozatosan társadalmat az a fejlődő érdekkelfogás, amely a korábbi homogén, elvont társadalmi érdek helyébe egy differenciált, tagolt, érdekektől strukturált társadalomképet állított. A társadalmi konfliktusok kezelése egyre inkább egy ilyen politika elméletét és gyakorlatát kezdte kialakítani. Ennek egyenes következményeképpen megerősödött a tömegszervezetek - szakszervezetek és az ifjúsági szövetség - érdekkeltáró, érdekkifejező és érdekképviselői munkája.

A felsőoktatás fejlesztésének időszeri kérdései

A hetvenes évek végén, nyolcvanas évek elején ismét napirendre került a felsőoktatás fejlesztésének kérdése.

Az MSZMP KB Politikai Bizottsága 1981. február 3-án hozott határozatot a felsőoktatás helyzetéről és fejlesztésének feladatairól. Továbbra is a minőségi fejlesztésre való áttérés maradt az alapvető feladat.

A politikai döntést megelőzően széleskörű vizsgálatra került sor. Nemzetközi összehasonlításban hazánk ma az utolsó helyek egyikén áll Európában az egyetemi és főiskolai hallgatók számosságát tekintve. Túlságosan magas a gyengébb színvonalú esti vagy levelező képzésben résztvevők aránya, szűk a meritési bázis, nem megfelelő a szakirányok szerinti megoszlás. A végzők elhelyezkedésben évek óta növekvő feszültségek tapasztalhatók: így a szakemberszükséglet tervezésében, az állás kínálatban, a foglalkoztatáspolitikában.

Az oktató-nevelő munka terén nem megoldott a választott hivatás gyakorlásával kapcsolatos társadalmi-gazdasági feltételek, az elméleti tudás gyakorlati alkalmazása problémáinak megismerése, a közgazdasági szemlélet kialakítása, az idegennyelvek birtoklása.

Lassú a fejlődés az oktatás szervezettsége és módszere tekintetében, alacsony a ténylegesen megkövetelt teljesítmény. Az ügyintézésre a lassúság, a bürokratizmus a jellemző sok esetben. A tehetség, a képességek kibontakoztatását, a kiemelkedő önálló teljesítményt, az alkotó magatartást sem az oktatás, sem az ellenőrzés nem ösztönzi eléggé. Hiányzik az oktatók anyagi, erkölcsi érdekeltsége az oktató-nevelő munkában.

A kutatómunka területén a meglévő szellemi kapacitás egy része kihasználatlan, nem megfelelő a kutatás gép- és műszerellátottsága.

A legjelentősebb problémák közé tartozik a felsőoktatás megfelelő anyagi ellátottságának hiánya, amely egyúttal a fejlesztés alapvető feltétele. Ez érezhető a diákszociális juttatások terén is.

A hallgatók tudatára, magatartására jelentős hatást gyakorolnak a felsőoktatás ellentmondásai, pl. a képzés tartalmi és ezzel összefüggő szervezeti szétaprózottsága, a képzés és a társadalom közötti lényegi közvetítések hiánya, a szakmai és politikai mozzanatok tartalmi és szervezeti elkülönültsége, az intézményi demokrácia problémái, a diákszociális problémák.

Ancsel Éva a főiskolai és egyetemi ifjúság problémáival foglalkozó munkabizottság elemző munkáját irányította. Jelentésükben úgy foglalta össze a jelenségeket, hogy "az érintett rétegre erősen jellemző a társadalmi, világnézeti, értékorientációs és egzisztenciális bizonytalanság". /109/ Mindez természetesen alapvetően meghatározza a hallgatók szakmai, közéleti munkáját a képzés ideje alatt.

Az MSZMP KB Politikai Bizottsága az elemzések tükrében rövid és hosszú távú feladatok megoldását határozta meg. Ennek megfelelően 1984 tavaszán nyert elfogadást a küktatás fejlesztésével együtt a felsőoktatás távlati fejlesztésének koncepciója. /108/

A társadalmi-gazdasági-kultúrális élet változásainak tükrében kibővítették a felsőoktatás funkcióit.

Az általános szakképzésben a konvertálható tudást, a széles szakmai alapoó ismereteket nyújtó, átfogó szakképzési profilok kialakítását határozták el, amelyeket kiegészít a szocialista értelmiségi feladatokra való felkészítés, az általános ismeretek terjesztése, a közösségi tevékenységre való orientálás.

A dokumentum megerősítette /a felsőoktatás továbbképző funkcióját, az oktatás és tudomány egységének szükséges helyreállítását. Ezek mellett jelentős hangsúlyt kapott a tágabb értelemben vett közművelődési tevékenység, az ismeretterjesztő munka, a nemzetközi kapcsolatok erősítése, valamint a pedagógusképzés problémája. Az alapvető feladatok között szerepel minden képzési ágban a korszerű alapoó képzés és az erre épülő szakosodás rendszerének kiépítése, ahol a képzés tartalma lehetővé teszi az ún. moduláris tantervi szerkezet kialakítását.

Mindez az oktatók és hallgatók közötti kapcsolat fejlesztését, a színvonalasabb oktató-nevelő munkát, érdemibb kádermunkát is feltételez.

Nagyon fontos új eleme a dokumentumnak, hogy a népgazdaság távlati tervéhez kapcsolódva ki kell dolgozni a Hallgatók élet- és munkakörülményeinek fejlesztési programját, elsősorban a kollégiumi ellátás, a diákétkeztetés, valamint az ösztöndíjrendszer továbbfejlesztésére, továbbá a diáksport és a közművelődési tevékenység fejlesztésére. "

A felsőoktatás fejlesztési koncepciója új lehetőségeket, sőt új célokat adhat a kollégiumi területnek is. A tervek megvalósítása nem megy azonban egyik napról a másikra. Széles körű szemléletváltozásra, megfelelő gazdasági háttérre, és társadalmi összefogásra lesz szükség.

Napjaink munkáját éppen a megvalósítással szembeni szkepticizmus befolyásolja.

A kollégiumi terület központi irányításának problémái

Az utóbbi egy évtizedben a művelődési tárcát többször átszervezték. Ennek következtében bizonyos feladatkörök, mint például a nevelés, közművelődés, tudományos diákköri tevékenység, ifjúságpolitikai, diákszociális kérdések háttérbe szorultak. A Művelődésügyi Minisztérium helyett 1974-től az Oktatási Minisztérium látta el a felsőoktatás irányítását. A felbomló felsőoktatáspolitikai főosztállyal együtt megszűnt a nevelési csoport, természetesen a munkaközösség is. A tudományegyetemi főosztályon, később a pedagógusképző osztályon kettő majd egy személy munkaterülete volt a nevelés.

1979-től konkrétan a nevelés ezen belül a kollégium kérdéssel senki sem foglalkozott.

Az 1980-as átszervezés után az új Művelődési Minisztériumban jelentősen csökkentették a létszámot. Az átszervezésekkel együttjáró személyi változások maguk után vonták a munkabizottságok, így az Országos Felsőoktatási Kollégiumi Bizottság tevékenység-

gének újra értékelését is. Átszervezték és megszüntették Jónéhány, a művelődési tárcához tartozó háttérintézményt, pl. a Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpontot. Ezeknek az irányító főhatóság életében bekövetkező változásoknak következményeképpen 1974-től a kollégiumi terület gondozása személyfüggő lett, elmaradtak az országos konferenciák, tanácskozások, nem jelentek meg országos kiadványok.

A Felsőoktatási Szenlében az utóbbi hét évben csak elvétve találunk kollégiumi témájú cikket. Ugyanakkor elmaradtak a főhatóságok kollégiumi életet érintő, az egyetemi-főiskolai vezetőknek szánt, rendszeres utmutatásai.

Szétesett az Országos Felsőoktatási Kollégiumi Bizottság is, amelynek tagjai a központi iránymutatást hiányolták. Saját erőből való megújulásra nem volt ereje a bizottságnak és úgy tűnt akkor, hogy a kollégiumok részéről sem jelentkezett erre igazán igény. A területi munkaközösségek is lassan felbomlottak legtovább a Kelet-Magyarországi Területi Munkaközösség tevékenykedett, Nádudvari Imre vezetésével, aki a debreceni Tóthfalusi Kollégium igazgatója. A nyolcvanas évek elejére tehát a kollégiumok "országos közössége" szétesik.

A kollégiumok többségében továbbra is színvonalas közösségi élet megvalósítására törekedtek, de a magára hagyottság érzése uralkodott el elsősorban a felnőtt vezetők körében. Egyre inkább úgy váltak, hogy a kollégium a felsőoktatási intézményben is háttérbe szorult. Az oktatók közül csak a fiatalabbak vállaltak kollégiumi tanári munkát, ők is elsősorban az elhelyezés reményében. A gazdasági kérdésekbe egyre kevésbé szólhattak bele a kollégiumi igazgatók és főleg az önkormányzat. Jónéhány esetben az anyaintézmény túlzó takarékosági szempontokat érvényesített a bérezésben, a melegvíz és áramszolgáltatásban, az anyagi támogatásban.

Az ügyintézés lassúsága, a bürokratizmus eluralkodása, a kiegészítő jogszabályok, rendelkezések tömege, a kollégiumi munka megbecsülésének hiánya elvette a vezetői munkától az oktatók kedvét.

Ez az időszak jól tükrözi, hogy egy mozgalomnak tartott együttműködés központi irányítás, ösztönzés hiányában képtelen volt alulról, kollégiumoktól jövő kezdeményezések alapján szerveződni.

Az Országos Felsőoktatási Kollégiumi Bizottság újraélesztésére a József Attila Tudományegyetem Bóra Ferenc Kollégiuma tett kétszer kísérletet, s ezen kívül csak a KISZ KB Egyetemi és Főiskolai Tanácsa kezdeményezett időnként országos tábor, egy napos szakmai tanácskozást, vagy tapasztalatcserét. De ezek, ad hoc jellegük miatt, nem váltak életképossá. Ami ezekben az években megmaradt, az néhány kollégium korábban kialakított együttműködése, tapasztalatcseréje, ami ugyancsak személyfüggő maradt. Elsősorban a kollégiumi vezetők jóértelemben vett baráti kapcsolatain alapult. Azonban az új vezetőket ezek a kapcsolatok képtelenek voltak maguk közé invitálni. Éppen ezért ezek az együttműködési formák a kívülmaradt kollégiumok számára nem voltak vonzóak, sőt néhány esetben el is határolták magukat.

A korábban egységesebb irányba mutató kollégiumi fejlődés megtört, újból jelentős differenciálódás volt tapasztalható a kollégiumok tevékenységében. Ehhez még társult az is, hogy az irányító szerveknek, nem vagy nagyon kevés információja volt a felsőoktatási kollégiumokról általában és a meglévő információ is személyhez kötődően sokszor szubjektív véleményt tükrözött.

A Kommunista Ifjúsági Szövetség tevékenységében jelentkező változások

A KISZ KB legutóbb 1966-ban foglalkozott átfogóan az egyetemi és főiskolai ifjúság helyzetével. Az irányelvek közzététele után a hatvanas évek végén a hetvenes évek elején a társadalomban kibontakozó folyamatokkal összhangban a réteg mozgalmi életében határozott pezsgés indult meg, megerősödött az oktatáspolitikai, gazdaságpolitikai, társadalompolitikai kérdések iránt az érdeklődés.

"A hetvenes évek elején, az ifjúsági törvény bevezetését követően, az ifjúságnevelésében kialakult társadalmi munkamegosztás szélesítésére törekedve, az állami intézmények növekvő szerepvállalását igényelve, a KISZ lemondott számos olyan tevékenységről /pl. közművelődés, tömegsport/ közvetlen irányításáról, amelyek szervezeti és anyagi feltételeivel korábban kizárólag magasrendelkezett. Azokban az intézményekben, ahol a megváltozott körülmények között a KISZ nem tudta megőrizni, illetve megújítani befolyását e területen, mádosultak a mozgalmi élet lehetőségei, romlottak a KISZ programszervező munkájának feltételei, komoly vonzerőt és politizálási lehetőséget jelentő tevékenységi területek mintegy a KISZ hatókörén kívül kerültek..."

"A hetvenes évek közepétől az ifjúsági szövetség a KISZ tagok elé állított követelmények, a személyiség fejlődésének átfogó megragadását, befolyásolását fogalmazta meg célként." Azonban "A döntően pedagógiai, szervezeti eszközök mellett a KISZ politikai jellege, az intézményi viszonyok formálásában való részvétele nem kapott kellő figyelmet..." A politikai képzés új rendszere ugyancsak ellentmondásosan funkcionált. "A képzési formák tulszabályozása, valamint az a helyenként kialakult hibás szemlélet és gyakorlat, amely a politizálást, a politikai cselekvést a politikáról folytatott vitákkal, a tájékoztatással azonosította - idegenkedést szült." /110/

A hetvenes évek utolsó harmadában a központi elvárások és a helyi teljesítés fokozatosan távolodtak egymástól.

Az ifjúság idegenkedett a bürokratikus tulszabályozottságtól. A tagság az alapszervezeti élet keretein kívül, a különböző öntevékeny közösségekben, közművelődési, szellemi és szakmai, és más munkaformákban kereste aktivitási lehetőségeit.

Igy a nyolcvanas évek elején a hallgatók a kollégiumon belül is keresték működési területüket.

Az utóbbi években a tapasztalható KISZ szervezetek átrangsorolták céljaikat és előtérbe állították a szakmapolitikai, oktatásfejlesztési és érdekképviselői munkát, amelyet nagy mértékben ösztönöztek az érdekképviselő, érdekvédelem kérdéseiről, feladatairól, valamint az egyetemi, főiskolai KISZ-szerve-

zetek szakmai, tanulmányi tevékenységéről szóló határozatok,

/111/

Ennek következtében tovább erősödött az a folyamat, melyben néhány, korábban nagy létszámot mozgosító mozgalmi terület, tevékenységi forma, így a kollégium, a közművelődés, a tömegsport a KISZ szervezetek tevékenységében perifériára szorult. A KISZ KB 1982. április 23-i határozata, amely "Az egyetemi és főiskolai ifjúság mozgalmi munkájának tapasztalatai és korszerűsítésének iránya" címmel jelent meg, az előbbi másfél évtizedes tapasztalat birtokában a szervezet politikai és mozgalmi jellegének erősítését tűzte ki új célként.

Ennek tükrében ma az egyetemi és főiskolai KISZ szervezetek feltárni és képviselni kívánják a fiatalok érdekeit, részt kívánnak venni a politika, a helyi viszonyok alakításában és szerepet is vállalnak a politika megvalósításában.

Ugyanakkor élő, eleven, öntevékenységre, sokirányú kezdeményezésekre épülő mozgalmat akarnak az ifjúsági szervezetek. Olyan mozgalmat, amely szervezeti kereteiben, módszereiben rugalmas és ami mindezt együtt röviden kifejezi: demokratikus.

Az ifjúsági szövetség kollégiumi vonatkozású elképzelései
1978-tól és újabb törekvések a kollégiumokban

Mint már láttuk a művelődési tárca 1975 óta ^{nem} elemezte a kollégiumok tevékenységét. A KISZ Központi Bizottsága azonban az 1973-as Intéző Bizottsági határozat végrehajtásának értékelése után újabb határozatot hozott 1978. április 27-én "A felsőoktatási intézmények KISZ-szervezetei kollégiumi munkájának feladataira" címmel.

Ebben érvényesítették az eltelt öt évben hozott KISZ-es határozatok lényeges elemeit, így az egyéni feladatvállalást, a politikai képzés feladatait, az érdekvédelmi, érdekképviselői feladatokat. Ez a dokumentum is az ifjúságszervezeti és kollégiumi tevékenység azonosságaira, valamint különbségeire utalt. Új volt a feladat meghatározása, olyan szempontból, hogy a KISZ

szervezet és a kollégium közötti munkamegosztásra, szoros együttműködésre, sőt egymásraépülésre ösztönzött. Mivel a kollégiumi alapközösségek, önkormányzati szintek felépítése a legtöbb esetben megfelelt az intézményi KISZ-szervezet felépítésének bizonyos munkaterületek, feladatkörök duplázódtak. Ha pl. a hallgatók magas százaléka kollégista volt, ez kimondottan zavaró tényező lehetett, hisz egy-egy feladatra az ifjúsági szervezetben és a kollégiumban is ugyanazok a hallgatók voltak mozgósíthatók. A dokumentum munkaterületekként részletesen meghatározta a kollégiumban megvalósítandó feladatokat. Ez a határozat ismételten a KISZ kollégiumokban folyó munkáját kívánta megerősíteni oly módon, hogy egy elvi, politikai irányítás mellett a mindennapi tevékenységet is figyelemmel akarta kísérni, sőt szervezni is kívánta.

1979. október 2-án a KISZ KB Egyetemi és Főiskolai Tanácsa értékelte a határozat kezdeti végrehajtásának tapasztalatait. Az írásos értékelés tovább igyekezett erősíteni a kollégiumok KISZ-szervezettel történő teljes beolvasztását. /112/

A tanács úgy ítélte meg, hogy nincs szükség külön országos táborokra, tanácskozássokra. A kollégiumi ifjúsági vezetőket lehetőleg a KISZ Bizottsági titkárok rendszeres informálásával, az ő közreműködésükkel kell felkészíteni az aktuális feladatokra.

Ugyancsak ekkor fogalmazódott meg a területi kollégiumi munkaközösségek teljes megszüntetésének terve. A kollégiumok közötti kapcsolat továbbfejlesztését az egész intézmény kapcsolatrendszeréhez igazodóan, annak részeként, az intézménytípus jellegéből adódó feladatok megoldását szolgálva látták célra vezetőnek. Felvetődött a kiváló kollégiumi cím módosításának kérdése is, de elsősorban úgy, hogy igazodjon a már érvényben lévő KISZ kitüntetésekhez. Ugyanis volt arra példa, hogy az intézményi KISZ Bizottság megkapta a KISZ KB vándorzászlóját, de kollégiumának tevékenységében sok problémát tapasztaltak.

Ezek az elképzelések a hetvenes évek végén már nem valósultak meg.

A nyolcvanas évek elején, amikor a Kommunista Ifjúsági Szövetség is az érdekfeltárást és érdekkifejezést kezdte egyre fontosabb funkcióként kezelni, gyakorlatát pedig kialakítani, akkor nem a belső kollégiumi életre fordította a figyelmet, hanem diákszociális kérdésekben érvényesítette jogait.

Igy kezdeményezője és alkotója lett a 105/1982/M.K.5./ MI számú utasításnak, amely "a felsőoktatási intézmények nappali tagozatos hallgatói részére juttatható állami támogatásokról" rendelkezik.

A nehéz gazdasági körülmények ellenére a kormány közel 20 millió forinttal emelte meg az évi támogatás összegét.

Megemelkedett a kollégiumi térítési díj 600 Ft/főre, de egyúttal közel 3000 Ft-ra nőtt a hallgató pénzbeli szociális támogatás is. Az egységes térítési díj bevezetése újabb feszültséget szült, mivel a kollégiumi elhelyezési feltételek országosan nagyon eltérőek. Az ifjúsági szövetség a Művelődési Minisztériummal közösen most dolgozik a differenciált térítési díj bevezetésén, ugyanakkor napirenden van a kollégiumi férőhelygazdálkodás kérdése is.

A legutóbbi években még egy területen vállalt érdekérvényesítő, érdekfeltáró szerepet a KISZ KB, még hozzá a kollégiumi igazgatók választhatóságának kérdésében.

Időközben új törekvések indultak el a kollégiumokból is. A kollégiumi önkormányzatok egyre több helyen felismerték, hogy csak akkor tudják céljaik megvalósítására ösztönözni a hallgatókat, ha önmaguk is érdekvédelmi, érdekképviselői tevékenységet folytatnak.

Ehhez kedvezett az a kialakult helyzet is egyrészt, hogy az egyetemi, főiskolai hallgatók a szervezett mozgalmakon kívül kezdték keresni önkifejezési lehetőségeiket, amelyhez a kollégiumi együttélésben gyökerező adottságai jó terepet biztosítottak. Másrészt az új térítési díj bevezetése a kollégista számára eldöntendő kérdésként fogalmazta meg, hogy ezért az összegért a kollégiumi közösségi életet vagy az albérlési egyéni, kötöttségektől mentes életet választja.

Persze ez nem azt jelenti, hogy a körülmények éppen a kollégiumi élet számára váltak kedvezőbbé. Egyre nagyobb gondot jelentett a hallgatók aktivizálása, a közösségi életben való érdekeltté tételük. A kollégisták jelentős hányada idegenkedik a direkter politikai feladatoktól és elsősorban a szakmai tanulmányi feladatokra orientálódnak. Nehezedtek a nevelési feladatok is. Megerősödtek a kortársi csoport- és párkapcsolatok igénye, ugyanakkor megoldatlan a fiatal házaspárok elhelyezése. Az oktatók keveset tudnak a hallgatók problémáiról, nagyon kevés helyen lehet szólni érdemi oktató-hallgató kapcsolat-ról.

Sok intézményben a tapasztalatok azt bizonyították, hogy az alapközösség, mint legkisebb közösség nem mindig életképes. Az érdeklődésre, tevékenységre, de akár baráti társaságokra épülő csoportok válhatnak jó közösséggé, viszont szükség van az összkollégistát átfogó struktúra kialakítására. Törekedni kell arra, hogy a kollégiumi ellátottság színvonala gyorsan javuljon és lehetőleg érje el a mai átlagos lakáskörülményeket. A szakmai munkához, közösségi élethez elsősorban közösségi termekre, sport és szabadidős létesítményekre van szükség.

A kollégiumokban megszáporodtak a szolgáltatások, így a pénzbevételes programok, a szabad férőhely téli és nyári hasznosítása. Különböző gazdasági munkaközösségek, szövetkezetek kezdték meg munkájukat. Az anyagi érdekelttség előtérbe kerülésével a kollégiumok természetes igényeként jelentkezett, hogy bizonyos gazdasági autonómiával is rendelkezzenek. Egyre inkább bele kívánnak szólni az intézmény által biztosított fenntartási, karbantartási összeg felhasználásába, döntési jogot szeretnének a kapott, befolyt pénzeszközök felhasználásában.

Az autonómia törekvés nemcsak gazdasági vonatkozásban figyelhető meg, hanem a belső közösségi élet megszervezésében, irányításában, a hallgatók felvételében. De ez jelenik meg az önálló képviseleti törekvésekben is.

A félreértések elkerülése végett le kell szögeznünk, hogy az autonómia nem az egyetemtől, főiskolától való teljes elkülö-

nülést jelenti, hanem csak a kollégium az oktató-nevelő munkában betöltött helyének, szerepének megfelelő eleismerést és önállóságot.

A felsőoktatási kollégiumi területen közeljövőben megoldandó feladatok

A társadalomban, a gazdaságban, a felsőoktatásban bekövetkező változások és néhány kollégiumi vezető arra inspirálta 1982-ben a KISZ Központi Bizottsága Egyetemi és Főiskolai Tanácsát, valamint a Művelődési Minisztériumot, hogy ismételten súlyának megfelelően foglalkozzanak a kollégiumi területtel.

Az első időben a központi kezdeményezések kaptak nagyobb hangsúlyt. Mozgásba kellett hozni a területet. Ujjászerveződtek a területi kollégiumi munkaközösségek, 1983 februárjában megkezdte munkáját az új Országos Felsőoktatási Kollégiumi Bizottság. Országos tanácskozások szervezésével lehetőséget teremtettek a kollégiumi vezetők megismerésére, kollégiumok közötti kapcsolatok felélesztésére és nem utolsósorban a jelenlegi helyzet felmérésére.

Napjainkban kezdődött meg a 141/1970-es rendelet módosítása. A tervek között szerepel egy irányelv kidolgozása, amely az új szervezeti és működési szabályzat megalkotásához nyújtana segítséget. A cél az, hogy a lehetőségeket alternatívák formájában tartalmazza. Ne küsse meg a kollégiumi életet szervezők kezét, ugyanakkor adjon ösztönzést, fogódzót, s ha lehet jogi garanciát is az egyéni kezdeményezések, kísérletek megvalósításában.

Mindenképpen a szociális funkció elé kell helyezni a kollégiumok oktató-nevelő funkcióját, s ennek értelmében, célszerű kialakítani az értelmiségképzéshez kapcsolódó feladatrendszerét a kollégiumoknak.

Elkészült a javaslat az új differenciált minősítési rendszerre vonatkozóan, még kidolgozásra vár a tartalmi szempontrendszer.

A felsőoktatás fejlesztési koncepciójához kapcsolódóan újra kell gondolni a kollégiumok szakmai-tanulmányi munkáját. Jelen-

leg úgy látszik, hogy ez az egyik terület, ahol a kollégiumi tevékenység megújulhat.

A másik viszont a kollégiumi terület demokratizálása lehet. Meg kell teremteni a feltételeket a jó értelmében vett autonómia kialakításához, az érdekvédelem, érdekképviselés megvalósításához, ehhez jogszabályok módosítására, az intézményen belüli és kívüli kapcsolatok rendezésére van szükség.

Az országos irányításban el kell érni, hogy az Országos Felsőoktatási Kollégiumi Bizottság ne csupán a Művelődési Minisztérium tanácsadó testülete legyen, hanem kollégiumi kérdésekben tárcaközi koordináló szerepet lásson el. Bizonyos kérdésekben kapjon döntési lehetőséget, így a kitüntető címek odaítélésében, a rendelkezésre álló pénzösszegek jutalmazásra, díjazásra történő elosztásában. Vegyen részt és mondjon felelős véleményt jogszabályok megalkotásakor, a kollégiumokat érintő döntések előkészítésekor, ugyanakkor mozgósítsa a kollégiumokat az értelmiségképzés felsőoktatási feladataira.

Mind az országos bizottságban, mind a területi munkaközösségben meg kell oldani a kollégiumok a választás útján történő képviselőségét.

A kollégiumokon belül is növelni kell a demokratizmust. Valószínű újra kell gondolni az önkormányzatok szerepét, választását, összetételét. A kollégiumi igazgatókat, tanárokat határozott időre célszerű megbízni, s kinevezésükkor a hallgatók véleményét ki kell kérni. Ezzel párhuzamosan erősíteni kell a hallgatói önkormányzatokat, s pontosítani szükséges a kollégiumi tanárok feladatait.

Minderről a VII. Országos Kollégiumi Konferencián lesz szó, 1984. november 7-11. között Győrben. Az ott elfogadott tervek azonban már a felsőoktatási kollégiumok újabb történeti korszakához jelentenek majd adalékot.

A dolgozatban a magyar felsőoktatás kollégiumi területének közel 30 éves múltjáról igyekeztünk történeti áttekintést adni.

Hazánk társadalmi, gazdasági életébe ágyazva, a felsőoktatás fejlődését az ifjúsági szervezet tevékenységének változását figyelembe véve arra törekedtünk, hogy mindvégig bemutassuk, bizonyítsuk: a kollégiumok szocialista társadalmi elvárásokat segítenek megvalósítani. Az anyaintézmény bentlakásos intézményeként otthont és ellátást biztosítanak az arra érdemes és rászoruló hallgatóknak. Az együttélésből adódó lehetőségek kihasználásával jelentős mértékben hozzájárulnak az értelmiségképzéshez. Közösségi tevékenységükkel részt vállalnak az ifjúság mozgalmi feladatokból. Lakóikat társadalmi, politikai elkötelezettségre ösztönzik.

Mindezt figyelembe véve a magyar felsőoktatásban mindig célszerű odafigyelni a kollégiumok tevékenységére.

A téma tematikus irodalma

I. A szakmai, napilapokban, folyóiratokban kollégiumi vezetők pedagógiai szakemberek tollából megjelent cikkek, tanulmányok valamint kéziratok

Abasi Attila: A kollégiummá válás minőségi változást jelent a diákkotthonok életében.

Szabolcs-Szatmár megyei Nevelő, 1962/1., 21-22.p.

dr. Babinszky Pál: A tanítóképző főiskola kollégiuma a hivatásra nevelés fontos színtere

Felsőokt.Szle., 1983/2., 112-115.p.

Bartalos János: A kollégiummá válás útján

Felsőokt.Szle., 1961/7-8.sz., 437-460.p.

Bányász Rezső: Diákkotthonok helyett új népi kollégiumokat

Szabad Ifjúság, 1956.aug.5.

dr. Bella Károly: A hallgatók részvétele a kollégiumok irányításában

Felsőokt.Szle., 1983/4. 227-229.p.

Békó Miklós:

Az MSZMP tézisei a testnevelésről és a sportmozgalomról

Felsőokt.Szle., 1960/2., 96-100.p.

dr. Barna Béla:

Az egyetemi kollégiumok nevelőmunkájának előkészítése a középiskolai kollégiumokban.

Felsőokt.Szle., 1959/7-8.sz. 465-470.p.

Csanády Lajos:

A műszaki egyetem kollégiumi könyvtárai

Könyvtáros, 1963/3., 140-142.p.

dr. Chikán Attila:

A kommunista szakemberképzés új bázisa a szakkollégium a Közgazdasági Egyetemen

Felsőokt.Szle., 1972/2., 101-107.p.

Csicsai József:

Diákkotthonaink, mint nevelőintézmények

Felsőoktatási Szemle, 1956.4.sz. 197-199.p.

Daróczi Miklós:

Hallgatói önállóság, öntevékenység, és demokratizmus

Felsőoktatási Szle., 1973/11. 691.p.

Diósdí György:

A kulturmunka legfontosabb feladatai az egyetemeken
Budapesti KISZ élet, 1961/2.

- Dobos Tibor-Hiller István:
Kollégiumi kulturmunka az Erdésmérnöki Főiskolán
Felsőoktatási Szle., 1961/4., 234-236.p.
- dr. Duró Lajos:
A tanárjelöltek középiskolai kollégiumi gyakorlata
Felsőoktatási Szle., 1963/7-8.sz. 446-451.p.
- Erdey-Gruz Tibor:
Az egyetemi tanulmányi és politikai munka megjavításáért
Felsőoktatási Szle., 1955/10.sz., 429.p.
- Fábián Zoltán:
A közösség megszervezésének és segítésének időszerű
problémái a tanítóképzők kollégiumaiban
Felsőokt.Szle., 1963/1., 34-39.p.
- Farkas Katalin-dr. Szabó G. Mariann:
A kollégiumi tanács, a főiskola nevelőmunkájának oktató
segítője
Felsőoktatási Szle., 1960/6. 356-360.p.
- Fekete Ottó:
A tanévi munka megtervezése és végrehajtásának megszerve-
zése a BME Központi Diákotthonában
Felsőokt.Szle., 1962/7-8.sz., 466-476.p.
- Fekete Ottó:
Nevelőmunka az új diákotthonokban
Pedagógiai Közlemények, 1966/3., 81-87.p.
- Fokozatosan kollégiumokká alakulnak át a diákotthonok és diák-
szállók
Szabad Ifjúság, 1956.szept.16.
- A Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány nyilatkozata a legfonto-
sabb feladatokról.
Népszabadság, 1957. jan.6. 3.p.
- Földi Lőrinczné:
Eredményeink és feladataink /a Soproni Óvónőképző Intézet
kollégiumi nevelőmunkája/
Felsőokt.Szle., 1966/4., 217-221.p.
- Földy Ferenc:
A szakkollégium szerepe a tanítóképzésben
Felsőokt. Szle., 1976/3., 169-171.p.
- Főnyed Ernő:
Látogatás a BME legnagyobb kollégiumában
Felsőokt.Szle., 1965/9., 568-571.p.
- Földelmesi János:
A Kertészeti és Szőlészeti Főiskola kollégiumainak életéből
Felsőokt.Szle., 1959/7-8.sz., 571-465.p.

- Fülöp Lajos:
Koedukáció és kollégiumi nevelés
Tudositó, 1966/1-2., 64-68.p.
- Gordos István:
Az első lépések a kollégium felé
Felsőokt.Szle., 1960/3.sz., 162-166.p.
- Gordos István:
Az anyagi technikai feltételek szerepe a kollégiumi munkában
Felsőokt.Szle., 1960/9., 556-557.p.
- Gordos István:
Fordulópontok egy fejlődő közösség életében
Ped.Szle., 1960/9., 785-791.p.
- dr. Gordos István
Csoportok és csoportosulások /egy egyetemi diákkotthonban/
Ped.Szle., 1961/7-8.sz., 623-631.p.
- dr. Gordos István:
A felsőfokú intézmények diákkotthonainak, kollégiumainak helyzete és problémái
Felsőokt.Szle., 1962/4., 233-238.p.
- dr. Gordos István:
Felsőfokú kollégiumaink nevelőmunkája
Felsőokt.Szle., 1962/5.sz., 302-307.p.
- dr. Gordos István:
A kollégiumi önkormányzat néhány kérdése
Felsőokt.Szle., 1964/6., 364-369.p.
- Grassely Gyula:
A Szegedi Tudományegyetem Eötvös Loránd Szakkollégiumának egyéve s működése
Felsőokt.Szle., 1957/4., 221-229.p.
- Gyetvai András:
Az egyetemi, főiskolai diákkotthonok időszerű kérdéseiről
Felsőokt.Szle., 1956/7-8., 407-413.p.
- Habuda Miklós:
A kollégiummá alakítás irányelveiről
Köznevelés, 1959.márc.11., 116 p.
- Hahn István-Tóth Gábor:
Az egyetemi hallgatók erkölcsi, politikai és ideológiai helyzete
Felsőokt. szle., 1969/5., 257-262.p., Felsőokt.Szle., 1969/7-8., 391-395.p.
- Hajdu Miklós:
Tapasztalatok a kollégiumi nevelésünk szervezeti és tartalmi kérdéseiről
Felsőokt.Szle., 1966/6-8., 419-421.p.

Háry László:

A szakkollégium elvi kérdései
Felsőokt.Szle., 1973/7-8., 413-418.p.

Háry László-Szerez Józsefné-Kürti Mária:

A kollégium szerepe és feladatai a köznevelődésben
Felsőokt.Szle., 1976/2., 85-90.p.

Hausmann György:

A kollégiumi önkormányzatról
Művelődési Tájékoztató, 1962.dec., 20-23.p.

Hedrich Miklós:

A kollégiumi nevelés és a világnézeti, politikai
nevelőmunka
Felsőokt.Szle., 1964/2., 95-100.p.

dr. Holló János; Tesedik Ferencné:

A BME diákokotthonairól
Felsőokt.Szle., 1958/4., 232-235.p.

Holub János:

Kulturális tevékenység az Építőipari és Közlekedési
Egyetem Rózsa Ferenc Kollégiumában
Felsőokt.Szle., 1960/2., 96-100.p.

Holub János:

Kulturális tevékenység az Építőipari és Közlekedési Mű-
szaki Egyetem Rózsa Ferenc Kollégiumában
Felsőokt. Szle., 1965/7-8., 601-605.p.

Horváth Márton:

Az ifjúság helyzete és feladatai
Köznevelés, 1949.jul.1.

dr. Huroczy László:

Gondolatok a kollégiumi szobapatronálásról
Felsőokt.Szle., 1966/11., 683-685.p.

Illés Jenő:

Jegyzetek a kollégiumi nevelésről
Köznevelés, 1959.dec.16. 556-558.p.

Indul az első kísérleti szakmai kollégium! /Egyetemi DISZ
titkárok vitája/
Szabad Ifjúság, 1956.szept.7.

Jelen Lajos-Németh László:

A felsőoktatási intézmények kollégiumi igazgatóinak és
diákbizottsági titkáraitak országos értekezlete /1962.okt.26-27
Felsőokt.Szle., 1962/12., 746-759.p.

Jóború Magda:

Szocialista közösségi nevelés - kollégiumi élet
Köznevelés, 1957.dec.1., 461.p.

Juhász Béla:

Közösségi élet a kollégiumban /a közösségi nevelés hely-
zete a KLTE-n/
FPK., 1969., 211-237.p.

- dr. Kertainé Gyeső Erzsébet-dr. Regdon Géza:
A kollégiumi nevelés szerepe a gyógyszerészhallgatók
személyiségformálásában
Felsőokt.Szle., 1983/11., 661-666.p.
- Koczka Julia:
A szakkollégium szerepe a jogászképzésben
Felsőokt.Szle., 1968/3., 170.p.
- Korom János: T
Tapasztalataink a diákkotthoni nevelőmunkában
Felsőokt.Szle., 1955/9., 501-405.p.
- dr. Kovács Géza:
Az egyetemi oktatók szerepe a kollégiumi nevelésben
Felsőokt.Szle., 1970/11., 659-663.p.
- Kovácsné Győri Ida:
A Szegedi Tanárképző Főiskola Keánykollégiumának terveiről
Felsőokt.Szle., 1965/3., 167-168.p.
- Középiskolai kollégiumi nevelés /szerk: Hábuda Miklós/
Tankönyvkiadó, 1965
- dr. Kurucz Imre:
A kollégiumi nevelés néhány kérdése
A felsőoktatási intézmények párttitkárainak országos
értekezletén elhangzott előadás
Felsőokt.Szle., 1968/7-8.sz., 385-391.p.
- Lakatos László: A szegedi Orvostudományi Egyetem Apáthy István
KISZ kollégiuma
Felsőokt.Szle., 1958/5., 307-310.p.
- László Imre:
Léggünk előre az egyetemi kollégiumok megvalósítása terén
Felsőokt.Szle., 1956/9., 482-487.p.
- dr. Lukács Jenő:
A diákkotthonok, kollégiumok alakításának kérdései az
orvostudományi egyetemeken
Felsőokt.Szle., 1959/1., 16-30.p.
- Makarenko:
A nevelési folyamat megszervezésének módszertana
Makarenko Művei V.kötet
Akad. és Tankönyv.K. 1955. 9-97.p.
- Malkai Gusztáv:
A BME 1000 fős kollégiuma
Magyar Építőművészet, 1967/1., 46-48.p.
- Medveczky Imre:
Felsőfokú technikumok diákkotthoni nevelési problémái az
országos értekezlet tükrében
Mezőgazdasági Szakoktatás, 1964/2., 13-19.p.
- Meskó Gábor:
Gondolatok a diákkotthoni nevelésről
Felsőokt., Szle., 1967/2., 121-123.p.

Mészáros Julia:

A II. Országos Kollégiumi Konferencia
Köznevelés, 1966/10., 379-380.p.

dr. Micheller Magdolna:

A kollégiumi alapközösségek szociometriai vizsgálatáról
Kézirat, é.n.

dr. Micheller Magdolna:

Az egyetemi kollégiumi nevelőmunka alapkérdései
JATE BTK: Az egyetemi oktató-nevelő munka időszerű
kérdései korunkban /I/
Pályamunkák a kari nevelési programhoz, Szeged, 1974

dr. Micheller Magdolna:

A kollégiumi bizottság mint sajátos kisközösség
Felsőokt.Szle., 1974/10., 615-620.p.

dr. Micheller Magdolna:

a JATE Móra Ferenc Kollégiumának szakkollégiumi tevékenysége
Felsőokt.Szle., 1975/4., 313-316.p.

dr. Micheller Magdolna:

Közösségteremtés a JATE Móra Ferenc Kollégiumában
Felsőokt.Szle., 1978/7-8., 490-492.p.

dr. Micheller Magdolna:

Kollégista egyetemi hallgatók közösségi kapcsolatrend-
szer szere /modellek, formák, eredmények/
Kandidátusi értekezés tézisei
Szeged-Leningrád, 1981

dr. Micheller Magdolna:

A haladó hagyományok továbbélése kollégiumaink nevelő-
munkájában
Kiad. a KISZ Csongrád megyei Bizottsága
Politikai képzési központja, Szeged, 1982.
Különnyomat

dr. Micheller Magdolna:

Tanári tevékenység a felsőoktatási kollégiumokban
Felsőokt.Szle., 1983/6., 358-363.p.

dr. Micheller Magdolna:

A felszabadulás utáni magyar ifjúsági és kollégiumi
mozgalom viszonya
Kézirat, 1983

dr. Micheller Magdolna:

Társadalmi elvárások és nevelési célrendszerek a mai
felsőoktatási kollégiumokban,
Kézirat, 1984.

Miklós Imre:

Két hír kollégiumavatásról
Felsőokt.Szle., 1961/7-8., 457-461.p.

Milyenek legyenek az egyetemisták új kollégiumai? /a balaton-
almádi értekezlet határozata/
Szabad Ifjúság, 1956.aug.24.

Móra László:

Könyvtárak a műszaki egyetemek diákkotthonaiban
Felsőokt.Szle., 1963/5., 299-303.p.

Nádasdi József:

Az új típusú egyetemi kollégiumok a KISZ nevelőmunkájának
fontos bázisai

Felsőokt.Szle., 1959/2., 86-91.p.

Novák József-Edélyi Ferenc:

Új vonások a kollégiumi nevelőmunkában

Felsőokt.Szle., 1974/9., 558-563.p.

Önkéntesség, szabadság, jókedv /gondolatok az új kollégiumi
mozgalomról/

Szabad Ifjúság, 1956.szept.18.

Pataki Ferenc:

A szocialista nevelés és a népi kollégiumi mozgalom

Társadalmi Szle., 1956.szept./9/., 56-76.p.

dr. Petrikás Árpád:

Önkiszolgálás-öntevékenység-önkormányzat

Ped.Szle., 1967/7-8., 596-598.p.

dr. Polyák Károly:

Az egyetemi és főiskolai diákkotthonok fejlődésének mutatói

Felsőokt.Szle., 1967/4., 209-215.p.

Prieger Károly-Balla G.Tamás:

Kollégiumi nevelés és köznevelődés

Felsőokt.Szle., 1976/7-8., 447-451.p.

Pusztai Ferenc:

A szakkollégium olvi kérdései

Felsőokt.Szle., 1973/2., 78-81.p.

Radnai Béla-Tóth Gábor:

Mivel tölti egyetemi kollégiumi ifjúságunk az idejét?

Pedagógia, 1961/3., 295-301.p.

Roger Gerhard:

Közösségi nevelés a felsőoktatásban

FKP 1969

Simon Imre:

Az egyetemi kollégiumi önkormányzat kiépítésének utjai,
lehetőségei

Felsőokt.Szle., 1965/7-8., 555-559.p.

Sótér István:

A DISZ és állami vezetés közös feladatai az augusztusi
Központi Bizottság határozatok jegyében. in: A felsőokt.
vezetők országos tanácskozásáról /részletek Erdey-Gruz
Tibor oktatásügyi miniszter és Sótér István miniszterhe-
lyettes referátumából/

Felsőokt.Szle., 1956/3., 107 p.

Szabó József:

Felsőiskolai diákkotthonok tipizálási lehetőségei

Magyar Építőipar, 1963/7., 305-390.p.

Szakkollégiumi felkiáltójelek, kollégiumi kérdőjelek
Közgazdász, 1983.16.oh.27

Szende László:
A Gödöllői Agrártudományi Egyetem 1200 fős kollégiuma
Magyar Építőművészet, 1987/3., 42-45.p.

dr. Szentirmai László:
Kollégiumban lakó egyetemi hallgatóknál munkaideje
Felsőokt.Szle., 1972/3., 164-170.p.

Széchy Andrásné:
A kollégiummá fejlesztés útján
Köznevelés, 1958/7. 401-403.p.

Széchy Andrásné:
Gondolatok a kollégiumi nevelésről
Köznevelés, 1958.jan.22. 29-31.p.

Széchy Andrásné:
Tapasztalatok a SZU bentlakásos nevelési intézményeiről
Köznevelés, 1959.máj.6. 195-196., máj.20., 219-220.p.

Széchy Andrásné:
Bentlakásos intézményeink továbbfejlesztésének néhány
elvi kérdése
Ped.Szle., 1959/6., 532-543.p.

Széchy Andrásné:
Az iskola és a diákok otthon együttműködése
Köznevelés, 1959.szept.16., 387-388.p.

Széchy Andrásné:
A közösségi nevelés előzményei
Magyar Pedagógia, 1966/1., 9-17.p.

dr. Széchy Éva:
Kollégiumi nevelésünk fejlődésének új vonásai
Felsőokt.Szle., 1969/11., 671-678.p.

dr. Széchy Éva:
Szocialista kollégiumaink nevelőmunkája továbbfejlesztésének új szakasza
in: Felsőokt. kollégiumok működése és nevelőmunkája
FFK, 1970

dr. Széchy Éva:
Felsőoktatási intézményeink nevelőmunkája továbbfejlesztésének időszaki kérdéseiről
FFK, 1970

dr. Széchy Éva:
A nevelés korszerű rendszere kibontakozásának tendenciái
felsőoktatásunkban
Felsőokt.Szle., 1970/4., 207-214.p.

dr. Széchy Éva:
Felsőokt.intézményeink nevelőmunkájának továbbfejlesztésének
néhány időszaki kérdéséről. 1970.nov.12. MM Felsőoktatási
Főosztály szervezésében egyetemi-főiskolai rektori, igazgatói,
párt-KISZ titkári tanácskozás, vitaindító előadás
FFK, 1970. információk a felsőoktatás köréből

Székely Lajos:
Új kollégiumaink
Tiszatáj, 1959/9.

dr. Sztóczy Mihály:
A kollégiumi nevelés és az önkormányzat
Felsőkt.Szle., 1966/11., 680-683.p.

Szoyka Pál:
A Pedagógiai Főiskola Diákotthona, Pécs
Magyar Építőművészet, 1963/2., 14-15.p.

Szövényi Zsolt:
A kollégiumi nevelés feladata a közösségformálás
Felsőkt.Szle., 1974/3., 166-170.p.

Szövényi Zsolt:
Emeljük a kollégiumi nevelőmunka színvonalát
Felsőkt.Szle., 1976/3., 164-169.p.

dr. Sztankó István:
Nevelési lehetőségek a felsőoktatási kollégiumokban
Felsőkt.Szle., 1971/1., 55-57.p.

Szvétek Sándor:
Az egyetemi és középiskolai kollégiumok kapcsolata
Felsőkt.Szle., 1959/10., 649-652.p.

Szvétek Sándor:
A kollégiumi közösség kialakítása,
Tankönyvkiad., 1960.

dr. Tamás Lajos:
Az ifjúsági önkormányzat időszakos kérdései
Felsőkt.Szle., 1969/5., 273-278.p.

Tar János:
A megbiztatási rendszer és az aktivahálózat a kollégium-
má válás folyamatában
Felsőkt.Szle., 1973/7-8., 469-472.p.

Timár János:
A kollégiumi önkormányzat fejlesztésének lehetőségei
Felsőkt.Szle., 1971/1., 23-24.p.

dr. Tóth Gábor:
Utban a kollégium felé
Felsőkt.Szle., 1958/7-8., 477-483.p.

dr. Tóth Gábor-Bodás Imre-Varju Sándor:
Mivel töltik hallgatónk szabadidejét?
Felsőkt.Szle., 1959/7-8., 451-461.p.

dr. Tóth Gábor:
Régi és új kollégium. Tanulmányok a neveléstudományok
köréből.
Akad.K., 1962. 591-627.p.

dr. Tóth Gábor:
Az egyetemi és főiskolai kollégiumok szervezésének néhány
kérdése
Felsőkt.Szle., 1962/3., 169-175.p.

- dr. Tóth Gábor:
Az egyetemi és kollégiumi hallgatók munkaerőkölcsének vizsgálata a nevelésének néhány kérdése
Kandidátusi értekezés tézisei
Bp., 1966., Akad.ny. 36 p.
- dr. Tóth Gábor:
Időszzerű feladatok az egyetemi-kollégiumi hallgatók munkához való viszonyának alakításában
FPK, 1973
- dr. Tóth Gábor
Kitüntették az Eötvös József Kollégiumot
Felsőokt.Szle., 1973/7-8., 459.p.
- dr. Tóth Gábor:
A szakkollégium szerepe, eredményei a budapesti Bölcsészettudományi Kar kollégiumában
Felsőokt.Szle., 1975/febr. 115-121.p.
- Tóth Sándor:
Az esztétikai nevelés problémái
Felsőokt.Szle., 1964/6., 344-351.p.
- Varju Sándor:
Néhány tapasztalat a BME diákokotthonainak nevelési munkájából
Felsőokt.Szle., 1956/4., 193-197.
- dr. Veress József:
Kollégiummá válás után
Felsőokt.Szle., 1977/8., 502-504.p.
- Veres Judit:
A kollégiumi nevelőmunka aktuális kérdései a SOTE kollégiumaiban
FPK., 1972. 1-34.p.
- Vincze Oszkár:
Épül a Budapesti Orvostudományi Egyetem új diákokotthona
Felsőokt.Szle., 1962/4., 238-239.p.
- Vita a tanulók önkormányzatáról /a szovjet sajtóban folyó vita ismertetése/ összeáll. Illés Lajosné
Valóság, 1963/6., 120-121.p.
- dr. Vörös Lászlóné:
A kollégiumi demokratizmus
Felsőokt.Szle., 1970/11., 663-665.p.
- Zibolen Endre:
Nevelőmunka a felsőoktatásban
FPK, 1965

II. A művelődési tárca, annak intézményeinek és munkabizottságainak kollégiumi témájú utasításai, rendelkezései, munkanyagai, kiadványai

Ajánlások a kollégiumi nevelőmunka továbbfejlesztésére /vitaanyag/; OFKB munkaanyag, 1972

Ancsel Éva: A 9.sz. munkabizottság jelentése a főiskolai-egyetemi ifjúság problémáiról. Munkaanyag 1979.aug.

A diákkotthoni nevelés kérdései I-V. szerk. Széchy Andrásné, Szvótek Sándor. V.köt.: A kollégiumi nevelés kérdései; kézirat Bp., 1958-1964. Felsőoktatási jegyzetellátó

A diákkotthoni nevelés néhány kérdése. Írták: Berecz János, Széchy Éva; Kézirat; Bp., 1961; Felsőoktatási jegyzetellátó 232.p.

Dokumentumok a felsőoktatás korszerűsítéséről
Tkv., 1982

Az egyetemekre, az oktatókra és a hallgatókra vonatkozó jogszabályok. Közgazdasági és Jogi Könyvkiad., 1969.

Egyetemi-főiskolai ifjúságunk fejlődésének problémáiról /A párt ifjúságpolitikai határozatát előkészítő egyetemi-főiskolai munkacsoport jelentése/, FPK, 1970.

ELTE kollégiumi vezetés /a 325 éves fennállás alkalmából/
1960.máj.14. UL.MMI.1960/28501

Az ELTE Ráday utcai diákkotthonának kollégiummá nyilvánítása
1961.máj.12. UL.MMI. 1961/28535

Felmérés a kollégiumokban 1958.jan.03. Új Magyar Központi Levéltár, a Művelődésügyi Minisztérium felsőoktatási területe iratai /továbbiakban UL.MMI./ 1958/78729

A felsőoktatási intézmények kollégiumainak szervezeti és működési szabályzata. 102/1962/M.K.1./MM számú utasítás és melléklete

A felsőoktatási intézmények oktató és nevelőmunkájának helyzete és egyes időszerű problémái. Vezető párt, állami és KISZ szervek közös állásfoglalása, 1968. Felsőoktatási jegyzetellátó 1968.aug.

A felsőoktatási intézmények nevelőmunkájának alapvető feladatai és módszerei /MM irányelvei/
Felsőokt.intézmények nevelőmunkája, Tkv Bp.1968. 540 p.

A felsőoktatási kollégiumok és diákkotthonok nevelőmunkájának felmérése; az OFKB munkaterve 1968.

A felsőoktatási kollégiumok diákkotthonok nevelőmunkája, továbbfejlesztésének néhány kérdése /Tézisek az országos tanácskozásra/ Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség, 1968

Felsőoktatási kollégiumok működése és nevelőmunkája. /Az OFNM Tájékoztatója 1970/4./ FPK, 1970

- A felsőoktatási kollégiumok vezetőinek országos konferenciája.
1968. Gödöllő, febr. 25-28., Felsőokt. Szle, 1968. 6. 321-335. p.
- Felsőoktatási kollégiumok vezetőinek II. Országos Tanácskozása,
Bp. ILV. 1966.
- A hallgató szabad ideje. Az OFNM tájékoztatója, 1970/1. FPK, 1970.
- A hallgatók részvétele felsőoktatási intézményeink szocialista
nevelőtevékenységének alakításában /OFNM és KISZ KB EFT
irányelveinek vitája/ A diákközösség öntevékenysége a fel-
sőoktatásban. TkV., 1969
- Hivatalos közlemény a kiváló kollégium cím elnyeréséről és a
szakkollégiumi tevékenységről; Miv. Közl., 1974/6.
- Irányelvek a felsőoktatási intézmények kollégiumaiba való fel-
vételhez /1962. jun. 28./
UL.MMI., 1962/29639
- Irányelvek a felsőoktatás reformjához. in.: Oktatásügyünk tovább-
fejlesztéséért. TkV., 1961. 167-189. p.
- Javaslat a felsőoktatási diákokotthoni hálózat távlati fejlesztésére;
Tudományszerv. és Infr. Intézet, 1983.
- Javaslat az MM OFKM működtetésére. MM munkaanyag, 1968.
- Javaslat kollégiumi estek: előadókra, előadására; sokszorosí-
tott anyag, 1968.
- A JATE kollégiumi szabályzata. UL.MMI. 1971/68108
- Jegyzőkönyv a Kollégiumi Tanári Szemináriumról /1973. aug. 27-31./
a Nyugat-Magyarországi Területi Munkaközösség anyaga, 1973.
- Jelentés a szakkollégiumi munka tapasztalatairól, OFKB előter-
jesztés, 1973.
- A keszthelyi Mezőgazdasági Akadémia diákokotthonának kollégiumná
nyilvánítása, 1962. márc. 29. UL.MMI. 1962/27449
- Kérvonat az 1962. febr. 6-i FB határozatból. UL.MMI. 1962/29237
- A KLTE szervezeti és működési szabályzata. UL.MMI. 1971/68012
- Kollégiumi és diákokotthoni igazgatói és diákbizottsági titkári
értekezlet /1968. szept. 18./ UL.MMI. 1968/110581
- A "Kollégiumi Igazgatók Tanács" megalakításáról /1961. nov. 08./
UL.MMI. 1961/30968
- A kollégiumi közösségek öntevékenysége kibontakoztatásának alap-
vető problémái /problémafelvetés/; OFKB munkaanyag, 1969.
- A kollégiumok működési szabályzatának vitára bocsátása. 1961.
márc. 3. UL.MMI. 1961/22627
- Kollégiumi nevelőmunka a pedagógusképző intézményekben. szerk. Füle
Sándor. Nyíregyháza, 1971.
- A kollégiumi szabályzat tervezete. /1969. okt. 06./ UL.MMI. 1969/110650

Közösségi nevelés a felsőoktatásban /bibliográfia/; öá:Kovács Zoltánné; FPK, kézirat, 1967.

Kutatási témajavaslatok; OFKB munkaanyag, 1972.

Hegbeszélés a kollégiumok működési szabályzatáról 1961.márc.03.
UL.MMI. 1961./27650

Az MKKE Veres Pálné utcai diákokotthonának kollégiummá nyilvánítása
1961.máj. UL.MMI. 1961/28667

MM-KISZ KB felhívás a diákokotthonokból kollégiummá szervezésre.
UL.MMI.1958/85936. mell.: Irányelvek a felsőoktatási intézmények diákokotthonainak kollégiumokká szervezésére.
1958.jan.9.

Az MM OFKB 1968/69. tanévi programja; OFKB munkaanyag; 1968.

A művelődési miniszter 102/1962.MM.sz. utasítása a felsőoktatási intézmények kollégiumainak szervezeti és működési szabályzatáról.Műv.Közl. 1962.1.sz., jan.01..

3/1969.VII.4.MM.sz. rendelet az egyetemen és egyetemi jellegű főiskolák szervezetéről és működéséről.
Az oktatás igazgatás kézikönyve. Közg. és Jogi Könyvk.1980.

A művelődési miniszter 141/1970.MM.sz. utasítása a felsőoktatási intézmények kollégiumainak /diákokotthonainak, szervezeti és működési szabályzatáról; Műv.Közl. 1970/18.

14/1970/XI.10./MM.sz. rendelet a főiskolák, továbbá a felsőfokú intézetek szervezetéről és működéséről. Az oktatás igazgatás kézikönyve. Közg. és Jogi KK., 1980.

A művelődési miniszter 108/1981.MM.sz. utasítás az ifjúságról szóló 1971.évi IV.törvény végrehatásáról a művelődés területén

A művelődési miniszter 105/1982.MM.sz. utasítása a felsőfokú intézmények nappali tagozatos hallgatói részére juttatható állami támogatásról; Műv.Közl., 1982.5.

Nevelés a képzés folyamatában - az oktatási szervezeti egységek pedagógiai feladatai és módszerei. Információk a felsőoktatás köréből. FPK, 1972.

Nevelési tapasztalatok a felsőoktatásban. Az OFNM tájékoztatója 1968/2.

A nevelőtanárok kollégiumba való lakásának miniszteri engedélyezése /1966.ápr.18./ UL.MMI.1966/58792.

Az OFKM 1969.aug.25-i ülése. UL.MMI. 1969/110408

VI. Országos felsőoktatási kollégiumi konferencia. Az OFNM tájékoztatója 76/2. FPK, 1976.

Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség Tájékoztatója /1/
A szocialista kollégiummá fejlesztés útján. Gödöllő, 1968.
febr. 25-28./III/ FPK., 1968.

- Az V. Országos kollégiumi konferencia. Az OFNM tájékoztatója 73/3., FPK, 1973.
- Országos Kollégiumi Tanácskozás, 2.; Az egyetemi, főiskolai diákkotthonok fejlődése, helye és szerepe a kommunista szakemberképzésben /Referátum/ Miskolc. 1966. NME soksz. 43 p.
- Pályázat meghirdetése a kollégiumi közösségi nevelés téziseire /1962/ UL.MMI.1962/30350
- A Pécsi Állam- és Jogtudományi Kar szervezeti és működési szabályzata. UL.MMI. 1971/68004
- A Pécsi Pedagógiai Főiskola diákkotthonának kollégiummá nyilvánítása. 1960.máj. UL.MMI. 1960/28404
- A Pécsi Tudományegyetem állam és jogtudományi kara diákkotthonának kollégiummá nyilvánítása 1961.ápr.29. UL.MMI 1961/28240
- Senioroknak a JATE Kollégiumában való elhelyezésének engedélyezése /1966.szept.29./ UL.MMI. 1966/49097
- A Szegedi Tudományegyetem Bölcsész János diákkotthonának kollégiummá nyilvánítása 1961.febr.10. UL.MMI. 1961/27232
- Szocialista felsőoktatásunk nevelési irányelvei. Az OFNM tájékoztatója 72/9. FPK, 1972
- A szocialista kollégiummá fejlesztés útján /A diákkotthonok, kollégiumok nevelőmunkájának vitája az I.országos felsőoktatási nevelési konferencián/ in: A felsőoktatási intézmények nevelőmunkája. TtV., 1968. 149-162.p.
- Tanítóképző intézeti tanárok kollégiumi nevelőbizottsági tagsági megbízása. 1965.febr.4. UL.MMI. 1965/46557, 46829
- A tanszéki képző-nevelő munka korszerűsítése I-II. FPK, 1972
- Tájékoztató a Szombathelyi Tanítóképző Intézet kollégiumának szak-kollégiummá rendszeréről. OFKB munkaanyag, 1972. Bp.
- Tájékoztató a Felsőoktatási intézmények kollégiumi Tanácsa számára /1963.jun.28./ UL.MMI. 1963/58468
- Tájékoztató bibliográfia az Országos Egyetemi Nevelési Konferencián megvitatásra kerülő témákhoz; órá: Jáki László; kézirat, 1967
- Törvényerejű rendelet a felsőoktatási intézményekről /tervezet/ 1962.febr. UL.MMI 1962/27346
- Az új ösztöndíjrendszer bevezetésének tapasztalatai és a javasolt módosítások tervezete /1958.jun.30-i értekezlet anyaga/ UL.MMI. 1958/81742
- Ütemterv a KISZ KB állásfoglalásából származó feladatokkal kapcsolatos kollégiumi határozatok végrehajtásáról /1966/ UL.MMI 1966/51248

A Veszprémi Vegyipari Egyetem szervezeti és működési szabályzata UL.MMI. 1971/68149

III. Párt- és állami dokumentumok

Az állami oktatás helyzete és fejlesztésének feladatai

MSZMP KB 1972.jun.14-15-i ülése, Kossuth Könyvk. 1972

1961.évi III. Törvény a Magyar Népköztársaság az oktatásról
Felsőokt.Szle., 1961.dec.712-717.p.

Kádár János: Az ifjúságról és az ifjúsági szövetségről.Gyűjtemény, Bp.1957.Móra K.187.p.

A marxista pedagógia története dokumentumokban.I. A marxizmus-leninizmus klasszikusai a nevelésről. TkV. 1967.
Különösen 171., 215-231., 267-268., 282, 292, 296-310.p.

A Minisztertanács 2008/1984/V.28./sz. határozata a közoktatás és a felsőoktatás fejlesztési programjáról. 1984.máj.28.
5.sz. Magy.Közl.

Az MSZMP ideiglenes KB IB tájékoztatója az Egyetemi és Főiskolai iskoláztatással kapcsolatos határozatról/1957.máj.28./
in:az MSZMP dokumentumai és határozatai/1956-62/ Kossuth 1962, 66-68.p.

Az MSZMP ideiglenes KB-nak határozata az ifjúság nevelésének néhány kérdéséről és a magyar KISZ megalakításáról /1957.márc.11.
Az MSZMP dokumentumai és határozatai /1956-62/ Kossuth 1962. 15-59.p.

Az MSZMP KB Agitprop.Biz. állásfoglalása a felsőoktatási int. oktató-nevelő munkájának helyzetéről és egyes időszaki problémáiról 1968.aug.30. MSZMP hat. és dok. 1967-70., 178-197.p.

Az MSZMP KB állásfoglalása ifjúságpolitikai kérdésekben. 1970. febr. 18-19. MSZMP hat. és dok. 67-70., 488-524.p.

Az MSZMP KB határozata az állami oktatás helyzetéről és fejlesztésének feladatairól., 1972.jun.14-15. MSZMP hat. és dok. 71-75., 292-304.p.

Az MSZMP KB PB határozata a felsőoktatási int. felvételi rendszeréről és a származás szerinti kategorizálás megszüntetéséből adódó egyéb feladatokról. 1963. ápr.2. MSZMP hat. és dok. 1963-66., 16-18.p.

Az MSZMP KB PB határozata a felsőoktatás helyzetéről és fejlesztésének feladatairól x/1981.febr.03./

Az MSZMP KB Titkárságának határozata a középisk., és főiskolai és az egyetemi felvételi rendszer megjavításáról /1959.febr.27./
MSZMP dok. és hat. /1956-62./Kossuth 1962., 362-366.p.

- Az MSZMP VII Kongr.nak határozata a szocializmusért folyó harc történelmi tapasztalatairól és további feladatairól /1959.nov.30-dec.5./ IV. Kulturális fejlődésünk egyes kérdései. MSZMP dok. és hat. /1956-62/ Kossuth 1962. 475-478.p.
- Az MSZMP VIII. Kong.nak határozata a szoc. építésében elért eredményekről és a párt előtt álló feladatokról /1962.nov.20-24./ MSZMP dok. és hat. /1956-62/Kossuth 1962. 693-698.p.
- Az MSZMP X.Kong.nak határozata a párt munkájáról és további feladatairól. 1967.nov.27. MSZMP dok. és hat. /1967-70/ 701-706.p.
- Az MSZMP Művelődési politikájának irányelvei. 1958.jul.25. MSZMP dok. és hat. /1956-62/ Kossuth 1962., 276-310.p.
- Az MSZMP néhány időszaki ideológiai feladata, a központi Bizottság irányelvei. 1965.III.11-13. MSZMP hat. és dok. /1962-66/ 152-153.p.
- A párt ifjúságpolitikájának néhány kérdése /MSZMP KB 1970. februári határozata a párt ifjúságpolitikája továbbfejlesztésének egyes kérdéseiről/ Kossuth 1970.
- Törvény az ifjúságról, OTOT, 1971.

IV. A Kommunista Ifjúsági Szövetség dokumentumai, ifjúsági vezetők cikkei

- Barták Miklós: Egyetemi KISZ szervezeteink feladatairól. Felsőokt.Szle. 1960/1., 28-29.p.
- Berecz János: A KISZ feladatai az egyetemi hallgatók nevelésében F.Szle., 1957.dec.6. 323-328.p.
- Berencz János: Marx, marxizmus, ifjúság. Ifjúsági Szle., 1983/2.
- Egyetem, ifjúság, KISZ /Merre tart a KISZ a felsőoktatásban?/ ILV., 1982
- Az Egyetemi és Főiskolai Tanács állásfoglalása az egyetemek és főiskolák, kollégiumaiban folyó munka néhány kérdéséről; KISZ KB EFT anyaga, 1972
- Az egyetemi, főiskolai ifjúság helyzetének fontosabb, jellemzői /háttérelvezés/; ILV., 1982
- Egyetemi KISZ vezetők módszertani útmutatója 3. /kollégiumi nevelőmunka/ ILV., 1974.
- Egyetemi KISZ-vezetők módszertani útmutatója 5. /szakma-tanulmányi munka/ ILV., 1979.
- Felsőoktatási dokumentumok és jogszabályok az egyetemi-főiskolai KISZ vezetők számára/Válogatás/ ILV., 1983
- A felsőoktatási intézmények KISZ szervezetéinek feladata az 1962/63-as tanévben /1962.aug.07./ UL.MMI. 1962/30288

- Gombár József: Az egyetemi és főiskolai KISZ szervezetek feladatai az új tanévben. Ifju Kommunista, 1966/10., 20-22.p.
- Gombár Csaba: Az egyetemi ifjúság sajátosságairól. Tájékoztató 1968/2., 119-127.p.
- Hagelmayer István: Diákokotthonból kollégium., Budapesti KISZ Élet 1960/1.
- Az ifjúsági mozgalom nevelőmunkája /írták Gál János, Gombár József/ Bp. 1963. ILV., 175.p
- Ifjúságpolitikai dokumentumok. ILV. I. 1976., II., 1976., III. 1981.
- javaslat a KISZ Bizottság és a kollégiumi Bizottság munkamegosztására. KISZ KB EFO munkaanyag, 1975.
- javaslat az egyetemi kollégiumok megszervezésére és működésére. I.rész. Bp. 1958., KISZ KB Egyetemi és Középiskolai Osztály
- Jelentés a KISZ KB IB 1973.jan.4-i "A felsőokt. intézmények KISZ szervezetei kollégiumi nevelőmunkájának helyzetéről és a további feladatokról" határozata végrehajtásáról /1978. ápr.18./
- Jelentés a KISZ KB IB 1978.ápr.27-i "A felsőokt.intézmények KISZ szervezetei kollégiumi munkájának feladatairól" c. határozat végrehajtásának kezdeti tapasztalatairól /1979. nov.02./ KISZ KB EFT anyaga, 1979.
- A KISZ feladatai az egyetemi és főiskolai oktatás további korszerűsítésében, az új működési szabályzat megvitatásában és bevezetésében. KISZ KB EFO kiadványa az Egyetemi és Főisk. Hallg. III. Orsz. Konferenciájáról. 1968.XI.11-12.4.p.
- A KISZ KB 1982.ápr.23-i ülése, az egyetemi és főiskolai ifjúsági mozgalmi munkájának tapasztalatai és korszerűsítésének irányai c. napirendjének dokumentumai. ILV., 1982.
- A KISZ KB 1977. okt. 27-28-i határozata a KISZ feladatairól az ifjúság érdekeinek képviseletében és védelmében. Ifjúságpol. dok. ILV 1981.
- A KISZ KB határozatai, irányelvei az ifjúsági szövetség tevékenységéről, feladatairól /1966-68/ Ifjúsági Lapk. V. 1968.
- A KISZ KB IB határozata a felsőoktatási intézmények kollégiumi nevelőmunkájának továbbfejlesztéséről. /1966.szept.5./ Ifjúsági nyomda, 1966.
- A KISZ KB IB 1973. jan.4-i határozata a felsőokt. intézmények KISZ szervezetei kollégiumi nevelőmunkájának helyzetéről és a további feladatokról; Ifjúsági nyomda, 1973.
- A KISZ KB IB határozata a felsőoktatási intézmények KISZ szervezetei kollégiumi munkájának feladataira /1978.ápr.27./

A KISZ KB irányelvei a felsőoktatási intézmények számára/elfogadta a KISZ KB 1966.okt.5-1 ülése/ Ifjúsági nyomda, 1966.

Az OM és a KISZ KB irányelvei a felsőoktatási intézmények köznevelődési tevékenységéhez. Megjelent a 104/1976.sz. miniszeri utasítás mellékleteként Műv.Közl..1976/1.

Major József: Az egyetemi és főiskolai diákkotthonok nevelőmunkája. F.Szle., 1955/11., 497-405.p.

Az MSZMP az ifjúságért 1957-1980. ILV., 1981.

Somos Ágnes: Este a diákkotthonban. Bp. KISZ Élet., 1963/1.

Vajó Péter: A felsőoktatási intézmények fejlődésének néhány problémája és hatása az egyetemi ifjúságra. F.Szle., 1967/1.

Vajó Péter: Az egyetemi ifjúság társadalmi-közéleti aktivitása kibontakozásának kérdése. F.Szle., 1967/5. 270.p.

dr. Váradi Károly: A "Kiváló Kollégiumi cím" első taapsztalatai F.Szle., 1977./10. 581-584.p.

Várnai Ferenc: A KISZ I.Kong.ról. Felsőokt.Szle., 1961/1-2., 5.p.

V. A kollégiumok történetének megismeréséhez áttanulmányozott írások

Bakos József: A sárospataki kollégium régi önkormányzati rendszere Köznevelés, 1948/10., 221-222.p.

Baróti Dezső: A szegedi fiatalok kollégiuma. Köznevelés, 1948/14., 330-332.p.

Bernáth József: Adalékok a népi kollégiumi mozgalom történetéhez. Ped.Szle, 1966/6., 530-539.p.

Beszélgetés Világhy Miklós rektorral. Szabad Ifjúság, 1956.aug.11.

Csukás István: A népi kollégiumok jelentősége a közoktatásunk rendszerében. Köznevelés, 1948.jan.15., 268-269.p.

Csukás István: Közösségi nevelés/ egy népi kollégium közösségének fejlődése/ Valóság, 1948/6., 481-490.p.

Az Eötvös kollégium ifjúságának válasza Lakatos Imre cikkére /Eötvös Kollégium-Györffy koll./ Valóság 1947/3.

Gombos Imre: A népi kollégiumi mozgalom. Egyetemi nyomda, 1947.23.p.

Gyenes Antal: A márciusi ifjak utján. Népi kollégista, 1948.máj. 5.p.

Hollós Ervin: A DISZ megújulásáért. Szabad Ifjúság, 1956.okt.11.

Illés Lajos: Problémánk a szövetkezés /vitázáró/ Népi Kollégista, 1949.márc.

Jósvay Ilona: Az állami és egyházi kollégiumok Budapesten. Valóság 1947/4., 323-327.p.

- Juhász Ferenc: Pedagógiai törekvések a népi kollégiumi mozgalomban. Nevelésügyünk 20. éve 1945-1964. Tankönyvk. 1965., 319-363.p.
- Kardos László: A Népi Kollégiumok Országos Szövetsége. 1. Orsz. nevelésügyi konferenciája. Valóság, 1947/2., 155-160.p.
- Kardos László: Határhőnél. Népi Kollégista. 1948.máj. 13.p.
- Klaniczay Tibor: Az Eötvös kollégium a mérlegen? /Hozzászólás Lakatos Imre cikkéhez/ Valóság, 1947/3., 195-199.p.
- Lakatos Imre: Eötvös kollégium-Györfy kollégium /Az Eötvös kollégium a mérlegen/ Valóság, 1947/2., 107-108.p.
- Major Jenő: Régi és új kollégiumok. Valóság, 1946.okt., 49.p.
- Az MDP Politikai Bizottságának határozata a NÉKOSZ helyzetéről. Szabad Nép, 1948.szept.19. 5.p.
- Milyen legyen az új népi kollégium? /Vita az egyetemi DISZ titkárok értékeztetén/ Szabad Ifjúság, 1956.aug.16.
- Mindél gyorsabban hívjuk életre a népi kollégiumokat /Vita a DISZ Petőfi körében/ Szabad Ifjúság, 1956.szept.20.
- Az MKP és az SZDP Egyesülési Kongresszusa, jegyzőkönyv. Szikra, 1948., 372.p.
- Az MKP III. kongresszusának jegyzőkönyve, Szikra, 1946., 368.p.
- Nagy László: Egy népi kollégium szociográfiája. A Budapesti Dózsa György kollégium. Valóság 1947/3., 238-243.p.
- Negyvennyolctól negyvennyolcig. A magyar ifjúság könyve; Szerk. biz. Lukácsi Sándor, Patai Endre, Szabó Endre; Bp. 1948. MINSZ Merkantil nyomda, 378 p.
- A népi kollégiumi mozgalom félévvel a párt bírálata után. Népi Kollégista, 1949.márc.4.
- Népi kollégiumokat. Bp. 1946., NÉKOSZ, Szikra ny. 28 p.
- Nyolc esztendő története. Képek a népi kollégiumi mozgalom kialakulásáról. Népi Kollégista. 1948.máj.9-12.p.
- Pataki Ferenc: A népi kollégiumok új kérdései. Fiatal Magyarország 1948. júl.10.
- Pataki Ferenc: A párt utat mutat, Népi Kollégista. 1949.márc.5.p.
- Pataki Ferenc: Határhőnél. NÉKOSZ III. Közgyűlés. Népi Kollégista. 1949. júl.
- Révai József: A NÉKOSZ helyzete és feladatai /előadás a NÉKOSZ kommunista nagyaktíváján/ Bp., 1948. Világosság ny., 15.p.
- Révai József: Népi kollégiumok; in.: Élni tudunk a szabadsággal Bp., 1949. 537-545.p.

Sipos Gyula: A Győrffy Kollégium életéből. Valóság 1947/1.,
91-107.p.

Szabó Gergely: Ifjuság, népi kollégiumok. Valóság, 1947. 61.p.

Szabó Gergely: Népi Kollégiumok. Valóság 1947/1. 91-107.p.

Szokoliszky István: Autonomia a népi kollégiumokban. Népi Kollégiumi Nevelő 1949/1., 13-24.p.

A valóság pedagógiája /közösségi nevelés a népi kollégiumokban/,
dokumentumok, tanulmányok. Szerk. Pataki Ferenc. TtkV.,
1974.

Zoltán Péter: Száz ifju otthona. Köznevelés, 1946/1-2., 12.p.

JEGYZETEK

1. dr. Micheller Magdolna: A haladó hagyományok továbbélése kollégiumaink nevelőmunkájában.
Kiad. a KISZ Csongrád megyei Biz. Politikai Képzési Központja Szeged 1982. Különnyomat
2. dr. Tóth Gábor: Régi és új kollégium. Tanulmányok a neveléstudomány köréből. Akad. 1962. 591-627.p.
3. dr. Tóth Gábor: Az egyetemi és főiskolai kollégiumok szervezésének néhány kérdése F.Szle., 1962/3. 1969-175.p.
4. u.o.
5. Juhász Ferenc Pedagógiai törekvések a népi kollégiumi mozgalomban 319-363.p. Nevelésügyünk husz éve. 1945-1964., TkV 1965.
6. dr. Micheller Magdolna: A felszabadulás utáni magyar ifjúsági és kollégiumi mozgalom viszonya. Kézirat 1983.
7. Pataki Ferenc: A szocialista nevelés és a népi kollégiumi mozgalom. Társ.Szle., 1956.9.sz. 56-76.p.
- 8-11. Gyetvai András: Az egyetemi, főiskolai diákokotthonok időszaki kérdéseiről. Fel.Szle., 1956/7-8. 407-413.p.
9. Erdey-Gruz Tibor: Az egyetemi tanulmányi és politikai munka megjavításáért. Fel.Szle., 1955/10. 429.p.
10. Sötér István: A DISZ és állami vezetés közös feladatai az augusztusi központi vezetőség határozatok jegyében
A felsőoktatási vezetők országos tanácskozásáról /részlet/ Erdey Gruz Tibor oktatásügyi miniszter és Sötér István miniszterhelyettes referátumából/ Fel.Szle., 1956/3. 107.p.
12. Korom János: Tapasztalataink a diákokotthoni nevelőmunkában Fel.Szle., 1956/9. 401-405.p.
13. Csicsai József: Diákokotthonaink, mint nevelőintézmények. Fel.Szle., 1956/4. 197-199.p.
14. Varju Sándor: Néhány tapasztalat a BME diákokotthonainak nevelési munkájából Fel.Szle., 1956/4.sz. 193-197.p.
15. Major József: Az egyetemi és főiskolai diákokotthonok nevelőmunkája. Fel.Szle. 1955/11. 497-507.p.
16. u.o.
17. Bányász Rezső: Diákokotthonok helyett új népi kollégiumokat. Szabad Ifjúság 1956. aug.5.

18. Milyenek legyenek az egyetemisták új kollégiumai /a balatonalmádi értekezlet határozata/ Szabad Ifjúság 1956. aug. 24./
19. Önkéntesség, szabadság, jókedv /Gondolatok az új kollégiumi mozgalomról /Szabad Ifjúság, 1956. szept. 18.
20. Indul az első kísérleti szakmai kollégium! /Egyetemi DISZ titkárok vitája/ Szabad Ifjúság, 1956. szept. 7.
21. Pataki Ferenc: A szocialista nevelés és a népi kollégiumi mozgalom. Társ. Szle., 1956/3. 56-76.p.
22. Milyenek legyenek az egyetemisták új kollégiumai /a balatonalmádi ifjúsági vezetői értekezlet határozata/ Szabad Ifjúság, 1956. aug. 24.
23. Az MDP KV FB határozata a kollégiumi mozgalomról. Szabad Ifjúság 1956. szept. 16.
24. dr. Tóth Gábor: Az egyetemi és főiskolai kollégiumok szervezésének néhány kérdése. Fel. Szle., 1962/3. 169-175.p.
25. A Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány nyilatkozata a legfontosabb feladatokról. Népszabadság, 1957. jan. 6.
26. Az MSZMP ideiglenes KB-nek határozata az ifjúság nevelésének néhány kérdéséről és a magyar KISZ megalakításáról /1957. márc. 11./ Az MSZMP dokumentumai és határozatai /1956-62/ Kossuth 1962. 51-59.1.
27. Berecz János: A KISZ feladatai az egyetemi hallgatók nevelésében. Fel. Szle., 1957. dec. 6. 323-328.p.
28. u.o.
29. Lakatos László: A Szegedi Orvostudományi Egyetem Apáthy István KISZ kollégiuma. Fel. Szle., 1958/5. 307-310.p.
30. dr. Holló János és Tesedik Ferencné: A BME diákokotthonáról. Fel. Szle., 1958/4. 232-235.p.
31. Az MSZMP művelődéspolitikájának irányelvei 1958. júl. 25. Az MSZMP dok. és hat. /1956-62/ Kossuth 1962. 276-310.p.
32. u.o.
33. 1958. máj. 31-ig minden intézmény készítse el a jelenlegi helyzet feltárása érdekében a legjobb tapasztalatok összegyűjtését, általánosítását /1958. jan. 3./ UL.MMI. 1958/78729/
34. Jóború Magda: Szocialista közösség nevelése a kollégiumi élet. Köznevelés. 1957. dec. 1. 461.p. /Az 1957. nov. 15-16-i diákokotthoni vezetők országos értekezlete referátuma./

35. Széchy Andrásné: Gondolatok a kollégiumi nevelésről. Köznevelés. 1958.jan.22. 29-31.p.
36. A Művelődésügyi Minisztérium és a KISZ KB együttes felhívása az egyetemi /főiskolai, akadémiai/ diákokotthonok kollégiumokká szervezésére /1958.jan.3./ UL.MMI. 1958/85936
37. Nádasdi József: Az új típusú egyetemi kollégiumok a KISZ nevelőmunkájának fontos bázisai. Fel.Szle. 1959/2.sz. 86-91.p.
38. u.o.
39. u.o.
40. Széchy Andrásné: Bentlakásos intézményeink továbbfejlesztésének néhány elvi kérdése. Ped.Szle. 1959/6. 532-543.p.
41. Tóth Gábor: Utban a kollégium felé. Fel.Szle. 1958/7-8. 477-483.p.
42. Az ELTE diákokotthonának kollégiummá avatása 1960.máj.14. UL.MMI. 1960/28501.
43. A Pécsi Pedagógiai Főiskola diákokotthonának kollégiummá nyilvánítása. 1960. máj. 7. UL.MMI. 1960/28404
44. A szegedi Tudományegyetem Bolyai János diákokotthonának kollégiummá nyilvánítása 1961.febr.10. UL.MMI. 1961/27232
45. A Pécsi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kara diákokotthonának kollégiummá nyilvánítása 1961. ápr.23. UL.MMI. 1961/28240
46. A Közgazdaságtud. Egyetem Veres Pálné utcai diákokotthona kollégiummá nyilvánítása 1961.máj. UL.MMI. 1961/28667
47. Az ELTE Ráday utcai diákokotthonának kollégiummá nyilvánítása 1961.máj.12. UL.MMI. 1961/28535
48. A keszthelyi Mezőgazdasági Akadémia diákokotthonának kollégiummá nyilvánítása. 1962. márc.24. UL.MMI 1962/27449
49. A kollégiumok működési szabályzatának vitára bocsátása 1961. márc.3. UL.MMI. 1961/22627
50. A művelődési miniszter 102/1962.MM.sz. utasítása a felsőoktatási intézmények kollégiumainak szervezeti és működési szabályzatáról. Műv.Közl. 1962. 1. jan.1.
51. A Művelődésügyi Minisztérium és a KISZ KB KISZ képviselők, diákokotthoni, kollégiumi igazgatók, diákbizottsági titkárok számára országos vitát hívtak össze, ahol az új szervezeti és működési szabályzatot beszélték meg.

52. Az 1961. évi III. Törvény a Magyar Népköztársaság oktatási rendszéről. Felsőkt.Szle, 1961/12. 712 p.
53. Törvényerejű rendelet tervezet a felsőoktatási intézményekről. 1962. febr. 22. UL.MMI 1962/27346
54. A művelődési miniszter 102/1962.MM sz. utasítása a felsőokt. intézmények kollégiumainak szervezeti és működési szabályzatáról. Műv. Közl. 1962. 1. jan.1.
55. A felsőoktatási intézmények KISZ szervezetei 1962/63-as tanévi feladatai 1962. aug.7. UL.MMI 1962/30283
56. u.o.
57. "Kollégiumi Igazgatók Tanácsa" megalakításáról szóló rendelkezés /1961.nov.8./ UL.MMI.1961/30963
58. Pályázat meghirdetése kollégiumi közösségi nevelés témára /1962/ UL.MMI 1962/30350
59. dr. Tóth Gábor: Az egyetemi és főiskolai kollégiumok szervezésének néhány kérdése. Fel.Szle., 1962/3. 169-175.p.
60. Kollégiumi Igazgatók Tanácsa 1962-ben tapasztalatcseréket szervezett, melyeken a tanács tagjai vettek részt. UL.MMI. 1962/28356
Veszprémi Vegipari Egyetemen dr. Tóth Gábor, Debrecen diákotthonaiban dr. Gordos István, Jelen Lajos, Hedrich Miklós, Szegeden Genzwein Ferenc, Budapest diákotthonaiban Fábian Gyula tett látogatást.
61. dr. Gordos István: A felsőoktatási intézmények diákotthonainak kollégiumainak helyzete és problémái. Fel.Szle, 1962/4. 233-238.p.
Felsőfokú kollégiumaink nevelőmunkája Fel.Szle 1962/5. 302-307.p.
62. Javaslat a felsőoktatási diákotthoni hálózat távlati fejlesztésére. Tudományszervezési Informatikai Intézet munkanyaga. 1983. február. Készítette Jakus Gyula
63. Az MSZMP KB Politikai Bizottságának 1962. február 6-1 állásfoglalásához készített MM feladatterv. UL.MMI. 1962/29237
64. Irányelvek a felsőoktatási intézmények diákotthonaiba, kollégiumaiba való felvételhez /1962. jun.28./UL.MMI. 1962/29639
65. Jelen Lajos-Németh László: A felsőoktatási intézmények kollégiumi igazgatóinak és diákbizottsági titkárainak országos értekezlete. Fel.Szle, 1962/12. 746-750.p.

66. Emlékeztető a felsőoktatási intézmények kollégiumiigazgatói és diákbizottsági titkárai 1962. okt.26-27-i országos értekezletén felmerült feladatokról. MM munkaanyag 1962. nov.
67. Tájékoztató a Felsőoktatási Intézmények Kollégiumi Tanácsa szervezetéről és célkitűzéseiről /1963. jun.28./ UL.MMI. 1963/58468
68. dr. Gordos István: A kollégiumi önkormányzat néhány kérdése Fel.Szle. 1964/6. 364-369.p.
69. Tanítóképző intézeti tanárok kollégiumi nevelőbizottsági tagsági megbízása 1965. febr. 4. UL.MMI. 1965/46557, 46829
70. A Felsőoktatási Szemle kollégiumi témájú cikkei 1962-66. között. Hajdu Miklós: Tapasztalatok a kollégiumi nevelésünk szervezeti és tartalmi kérdéseiről, 1966/7-8., 419-421.p.; Hedrich Miklós: A kollégiumi nevelés és a világnézeti, politikai nevelőmunka, 1964/2., 95-100.p., Holub János: Kulturális tevékenység az Építőipari és Közlekedési Egyetemen Rózsa Ferenc Kollégiumában 1960/2., 96-100.p. Kovácsné Győri Ida: A Szegedi Tanárképző Főiskola Leánykollégiumának terveiről. 1965/3., 167-168.p. Simon Imre: Az egyetemi kollégiumi önkormányzat kiépítésének utjai, lehetőségei. 1965/7-8., 555-559.p., dr. Szotáczy Mihály: A kollégiumi nevelés és az önkormányzat 1966/11., 680-683.p.
71. Senioroknak a JATE kollégiumában való elhelyezésének engedélyezése /1966.szept.29./ UL.MMI. 1966/49097
72. Felsőoktatási kollégiumok vezetőinek II. Országos Tanácskozása Bp. ILV 1966.
73. uo. 14.p.
74. uo. 15.p.
75. Ütentev az MM, a KISZ KB állásfoglalásából származó feladatokkal kapcsolatos kollégiumi határozatok végrehajtásáról 1966.okt.31. UL.MMI 1966/51249
76. A KISZ KB irányelvei a felsőoktatási intézmények KISZ szervezetel számára. Vajó Péter elvtárs, a KISZ KB titkárnak be-számolója a központi bizottság 1966. okt. 5-i ülésén. A KISZ KB határozatai irányelvei az ifjúsági szövetség tevékenységéről, feladatairól 1966-1968. ILV 1968. 137-161.p.
77. Vajó Péter: Az egyetemi ifjúság társadalmi-közéleti aktivitása kibontakozásának kérdése. Fel.Szle 1967/5. 270 p.
79. Meskó Gábor: Gondolatok a diákotthoni nevelésről. Fel.Szle 1962/2 121-123.p

80. Szocialista kollégiummá fejlesztés útján OFNM tájékoztatója a III. országos Kollégiumi konferenciáról, FPK 1968.
81. uo. 15., 22 p.
82. uo. 24-25.p.
83. Javaslat az MM OFKB működtetésére, MM munkaanyag 1968.
84. Az MSZMP KB Agit.prog.Biz. állásfoglalása a felsőoktatási intézmények oktató-nevelőmunkájának helyzetéről és egyes időszerű problémáiról 1968.aug.30. MSZMP határozatai és dok. /1967-70/, 178-197.p.
85. A felsőoktatási intézmények nevelőmunkájának alapvető feladatai és módszerei /A Művelődésiügyi Minisztérium irányelvei/ Az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség anyagát megvitatta az I.Országos Felsőoktatási Nevelési Konferencia Szeged 1968.ápr9-11. Felsőoktatási intézmények nevelőmunkája. TkV., Bp. 1968.
86. A hallgatók részvétele felsőoktatási intézményeink szocialista nevelő tevékenységének alakításában. /Az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség és a KISZ KB EFT irányelvei/ II. Országos Felsőoktatási Nevelési Konferencia, Debrecen, 1963. április 9-11.
87. Az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség tájékoztatója A felsőoktatási kollégiumok működése és nevelőmunkája /IV/ Tájékoztató az egyetemi és főiskolai kollégiumi vezetők IV. Országos Kollégiumi konferenciájáról.
88. uo. 129.p. Kiváló kollégiumi cím követelményei
89. Hivatalos Közlemény a kiváló kollégiumi cím elnyeréséről és a szakkollégiumi tevékenységről; Műv.Közl. 1964.6.
90. Kollégiumi nevelőmunka pedagógusképző intézményekben. /Az 1971.szept.3-4i nyiregyházi tanácskozás anyaga/ MM. Pedagógusképző Osztályának kiadványa, 1971. Szerk. dr. Füle Sándor.
91. Az MSZMP KB állásfoglalása ifjúságpolitikai kérdésekben. Ifjúságpolitikai dokumentumok I. ILV, 1976.
92. uo.
93. uo.

94. dr. Széchy Éva Felsőoktatási intézményeink nevelőmunkája továbbfejlesztésének néhány időszerű kérdése. FPK, 1970.
95. Az MSZMP KB határozata az állami oktatás helyzetéről és fejlesztésének feladatairól 1972. jun.14-15., MSZMP hat. és dok. /1971-75/ 292-304.p.
96. uo.
97. Pusztai Ferenc: A szakkollégium elvi kérdései. Az V. Országos Kollégiumi Konferencia. OFNM tájékoztatója, FPK 1973. 107-121.p.
98. Hány László: A szakkollégium elvi kérdései Fel.Szle, 1973/7-8. 413-418.p.
99. dr. Chikán Attila: A kommunista szakemberképzés új bázisa a szakkollégium a Közgazdasági Egyetemen. Fel.Szle, 1972/2. 101-107.p.
100. dr. Tóth Gábor: Az egyetemi kollégiumi hallgatók munkaerő-költségének vizsgálata és nevelésének néhány kérdése. Kandidátusi értekezés tézise. Bp.1966. Akad.ny. 46.p.
101. dr. Micheller Magdolna: Kollégista egyetemi hallgatók közösségi kapcsolatrendszere /modellek, formák, eredmények/. Kandidátusi értekezés tézise. Szeged-Leningrád. 1981.
102. Kovácsné Győri Ida: A kollégiumi tanárok helye, feladatai a kollégiumi nevelési-oktatási rendszerében. Az V. Országos Kollégiumi Konferencia. OFNM tájékoztatója., FPK 1973., 83-93.p.
103. dr. Micheller Magdolna: Tanári tevékenység a felsőoktatási kollégiumokban. Fel.Szle., 1983/6. 358-363.p.
104. A KISZ KB IB 1973 jan.4-i határozata a felsőoktatási intézmények KISZ szervezeti kollégiumi nevelőmunkájának helyzetéről és a további feladatairól. Ifjúsági nyomda, 1973.
105. A KISZ Bizottság és Kollégiumi Bizottság munkamegosztása KISZ KB Egyetemi és Főiskolai Tanács Kollégiumi Munkabizottság munkaanyaga, 1975. nov.12.
106. Az OM és a KISZ KB irányelvei a felsőoktatási intézmények közművelődési tevékenységéhez. Megjelent a 104/1976.sz. miniszteri utasítás mellékleteként/ Műv.Közl. 1976/1. dr.
107. dr. G. Nemes Viktória: Diákhagyományok és a kollégiumi nevelés. VI. Országos Felsőoktatási Kollégiumi Konferencia. OFNM tájékoztatója, FPK 1976. Szerk. Szövényi Zsolt., 159-177.p.
108. A Minisztertanács 2008/1984./V.28./sz. határozata a közoktatás és felsőoktatás fejlesztési programjáról. Magy.Közl., 1984. máj. 28. 5.sz.

109. Ancsel Éva: A 9.sz. munkabizottság jelentése a főiskolai és egyetemi ifjúság problémáiról. Munkanyag, 1979.aug.
110. Az egyetemi és főiskolai ifjúság mozgalmi munkájának tapasztalatai és korszerűsítésének iránya. A KISZ KB 1982.IV.23-i határozata. Felsőoktatás, ifjúsága, KISZ ILV 1982
111. - Az egyetemi főiskolai KISZ-szervezetek szakmai tanulmányi munkájának feladatairól. A KISZ KB IB 1978. aug. 31-i határozata. Egyetemi KISZ vezetők módszertani útmutatója /5/ ILV 1979
- A KISZ KB 1977. október 27-28-i határozata a KISZ feladatairól az ifjúság érdekeinek képviselésében és védelmében. Ifjúságpolitikai dokumentumok ILV, 1981.
112. Jelentés a KISZ KB IB 1978. április 27-i "a felsőoktatási intézmények KISZ szervezetei kollégiumi munkájának feladatairól" c. határozata végrehajtásának kezdeti tapasztalatairól. /Elfogadta az Egyetemi és Főiskolai Tanács, 1979. VI.2./

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

Fel.Szle = Felsőoktatási Szemle

UL.MMI = Új magyar Levéltár Művelődésügyi Minisztérium
Iratái

OFNM = Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség

FPK = Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont

ILV = Ifjúsági Lapkiadó Vállalat

OFKB = Országos Felsőoktatás Kollégiumi Bizottság